

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN ŞEHİTLİK VE GAZİLİK
KAVRAMI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Merve AKDEMİR**

**Danışman
Prof. Dr. Hadi SAĞLAM**

EYLÜL 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“İslâm Hukuku Açısından Şehitlik ve Gazilik Kavramı “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Merve AKDEMİR

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı :Temel İslâmi İlimler Ana Bilim Dalı

Program Adı :Yüksek Lisans Programı

Tez Başlığı :İslâm Hukuku Açısından Şehitlik ve Gazilik

Kavramı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 75 sayfalık kısmına ilişkin 23/09/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %12'dir.

Filtrelemeye alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 23/09/2024

Danışman: Prof. Dr. Hadi SAĞLAM

Öğrenci: Merve AKDEMİR

KILAVUZA UYGUNLUK

“İslâm Hukuku Açısından Şehitlik ve Gazilik Kavramı” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Merve AKDEMİR

Danışman

Prof. Dr. Hadi SAĞLAM

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Hadi SAĞLAM danışmanlığında **Merve AKDEMİR** tarafından hazırlanan “**İslâm Hukuku Açısından Şehitlik ve Gazilik Kavramı**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Temel İslâmi Bilimler Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

23/09/2024

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Hadi SAĞLAM	İmza
Üye	: Doç. Dr. Muhammed Fatih TURAN	İmza
Üye	: Doç. Dr. Fetullah YILMAZ	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /...../

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kur’ân-ı Kerîm’de Allah yolunda ölenlerin sıradan ölümler olmadığı, aksine Allah katında özel bir konuma sahip oldukları vurgulanmaktadır. Onlar, Allah’ın rızasını kazanmak için canlarını feda etmişler ve karşılığında cennet gibi büyük bir mükafat almışlardır. Bu nedenle, şehitler her zaman saygı görmüş ve örnek alınacak insanlar olarak kabul edilmişlerdir.

Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle ifade edilmektedir:

Allah yolunda öldürülenleri, ölümler sanma. Hayır, (onlar) diridirler. Rableri katında rızıklanmaktadır. Allah’ın keremiyle kendilerine verdiklerinden sevinçli olarak, arkalarında henüz (şehit olup) kendilerine yetişemeyenlere de korku olmadığı, onların da üzüntüye uğramayacakları müjdesiyle sevinmektedirler. Allah’ın nimeti ve keremiyle ve Allah’ın müminlerin ecrini zayıf etmeyeceği müjdesiyle sevinirler.

Tezin giriş bölümünde konunun önemi, amacı, kaynaklarını ve yöntemi açıklanmıştır. Tez iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; “İslâm Hukukunda Şehitlik ve Gazilik Kavramı” adlı başlıkla şehitlikle ilgili diğer ana kavramları, fıkhi hükümleri, Kur’ân’ı Kerîm ve hadislerde nasıl ele alındığını, şehitliğin çeşitlerini, şehitlerin faziletlerini, şehitlere tanınan maddi ve manevi hakları, semavi dinlerde şehitlik kavramı, ikinci bölümde; gazilik kavramı, gazilik çeşitlerini, günümüz Türkiye’inde şehitlik ve günümüz şehitlik tanımları açıklanmıştır.

Tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde bana her türlü kolaylık sağlayan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Hadi SAĞLAM’a saygılarımı sunar, teşekkürü bir borç bilirim. Her zaman yanımda olan aileme, oğlum Çınar’a ve özellikle kardeşim Arş. Gör. Sefa Nur YEŞİLYURT’a, son olarak da çalışmama katkıda bulunan diğer tüm hocalarıma da şükranlarımı sunmak isterim.

Merve AKDEMİR, Erzincan, 2024

İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN ŞEHİTLİK VE GAZİLİK KAVRAMI

Merve AKDEMİR

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2024

Danışman: Prof. Dr. Hadi SAĞLAM

ÖZET

Şehitlik, İslâm dininde Allah yolunda canını feda eden kişiye verilen en yüce mertebedir. Bu kavram, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde sıkça yer alır ve İslâm tarihi boyunca önemli bir rol oynamıştır. Şehitler, Allah katında en yüce mertebededirler. Cennette ebedi saadete kavuşacaklar ve birçok nimet ile ödüllendirileceklerdir. Şehitlerin aileleri de bu nimetlerden nasipleneceklerdir. Gazilik ise, Allah için savaşan ve yaralanan veya sakat kalan mümine verilen unvandır. Bu unvan, kişinin cesaretini, fedakarlığını ve kahramanlığını temsil eder. Türkiye'de şehitlik ve gazilik kavramları, tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamlarıyla derinlemesine incelenmesi gereken oldukça önemli konulardır. Bu kavramlar sadece birer statü veya maddi bir ödülün ötesinde, milli birlik ve beraberliğin, vatan sevgisinin ve kahramanlığın sembolü olarak kabul edilir. Ancak şehitlik ve gazilik kavramı dönemsel ve bölgesel olarak farklı tanımlanmıştır. Bu nedenle şehitlik ve gazilik kavramının araştırılması ve İslâm hukuku açısından oldukça önemlidir. Bu tez 'İslâm Hukuku Açısından Şehitlik ve Gazilik Kavramı' konusunu ayet ve hadisleri esas alarak konunun doğru anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla kaleme alınmıştır. Yararlanılan kaynaklarda hadislerde şehitlik, diğer dinlerin şehitliğe bakışı, gazilerin bu durumlarda başa çıkma yöntemleri gibi örneklerle yer verilmiştir. Bu çalışmada da diğer tezlere ek olarak Türkiye'de şehitlik ve gazilik kavramının tanımı ve sağlanan imkanların neler olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şehitlik, Gazilik, Hz. Peygamber, İslâm, Kur'ân-ı Kerîm.

THE CONCEPT OF MARTYRDOM AND HONANARY TİTEL FOR WAR VETERANS IN İSLÂMİC LAW

Merve AKDEMİR

Erzincan Binali Yıldırım University,

Social Sciences Institute

Master Thesis, September 2024

Advisor: Prof. Dr. Hadi SAĞLAM

ABSTRACT

Martyrdom is the highest rank given in Islam to the person who sacrifices his/her life in the way of Allah. This concept is frequently mentioned in the Qur'an and hadiths and has played an important role throughout Islamic history. Martyrs have the highest rank in the sight of Allah. They will have eternal bliss in Paradise and will be rewarded with many blessings. The families of martyrs will also benefit from these blessings. Veteran is a title given to a believer who fights for Allah and is wounded or disabled. This title represents the courage, sacrifice and heroism of the person. The concepts of martyrdom and veteranism in Turkey are very important issues that need to be analyzed in depth with their historical, cultural and social contexts. These concepts are considered not only as a status or a material reward, but also as symbols of national unity and solidarity, patriotism and heroism. However, the concepts of martyrdom and veteranism are defined differently periodically and regionally. For this reason, it is very important to investigate the concept of martyrdom and veteranism in terms of Islamic law. This thesis has been written to contribute to the correct understanding of the subject of 'The Concept of Martyrdom and Veteranism in terms of Islamic Law' based on verses and hadiths. In the sources used, examples such as martyrdom in hadiths, the view of other religions on martyrdom, and the methods of veterans to cope with these situations are included. In this study, in addition to other theses, the definition of the concept of martyrdom and veteranism in Turkey and the opportunities provided are revealed.

Key Words: Martyrdom, Veteran, Prophet Muhammad, Islam, Qur'an.

İÇİNDEKİLER

İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN ŞEHİTLİK VE GAZİLİK KAVRAMI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHİTLİK

1.1. Şehitlik	5
1.1.1. Sözlükte Şehitlik Kavramı	5
1.1.2.Şehitlik Kavramının Terim Anlamı.....	7
1.2. Kur'ân-ı Kerîm'de Şehitlik	11
1.2.1. Şehitlerin Ölümsüz Oluşu	12
1.2.2. Şehitlerin Mükafatı.....	13
1.3. Hadislerde Şehitlik	17
1.3.1. Hadislerde Şehitliğin Tarifi	17
1.3.2. Hadislerde Şehitliğin Mükafatı	20
1.4. Şehitliğin Çeşitleri ve Hükümleri	23
1.4.1. Dünya ve Ahiret Şehitleri.....	24

1.4.2. Dünya Şehidi	25
1.4.3. Ahiret Şehidi	27
1.5. Şehitliğin Faziletleri	29
1.5.1. Dünyada ve Berzah Âlemindeki Faziletleri	29
1.5.2. Şehidin Kıyamet Günü ve Sonrasında Mazhar Olacağı İlâhi İkramlar.....	38
1.6. Semavi Dinlerde Şehitlik	46
1.6.1. Yahudilikte Şehitlik.....	46
1.6.2. Hristiyanlıkta Şehitlik	48

İKİNCİ BÖLÜM

GAZİLİK

2.1. Gazilik	52
2.1.1. Sözlükte Gazilik Kavramı	52
2.1.2. Gazilik Çeşitleri.....	56
2.1.3. Vazife Malulü.....	57
2.1.4. Harp Malulü	57
2.1.5. Muharip Gazi.....	57
2.1.6. Malul Gazi.....	58
2.2. Günümüz Türkiye’inde Şehitlik ve Gazilik.....	58
2.2.1. Türkiye’de Şehit ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Politikalar.....	66
2.3. Günümüz Şehitlik Tanımları ve Kimlere Şehit Denir?	68
2.3.1. Vatan Sevgisi.....	68
2.3.2. Demokrasi Şehidi Olur Mu?	70
2.3.3. Hürriyet Şehidi Olur Mu?	71
2.3.4. Terörist Şehit Olur Mu?	72
SONUÇ	74

KAYNAKÇA.....	76
ÖZ GEÇMİŞ	80

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E.	: Ad 1 Geçen Eser
A. Mlf	: Adı Geçen Müellif
A.S.	: Aleyhisselam
A.Y.	: Aynı Yer
B.	: Bin (Oğlu)
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.C.	: Celle Celâluh
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Edt.	: Editör
H.	: Hazreti
Hızl.	: Hazırlayan
İSAM	: İslâm Araştırma Merkezi
S.	: Sayı
R.a.	: Radıyallahuanh
R.Anha	: Radıyallahu anha
S.	: Sayfa
S.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve selem
Thk.	: Tahkik Eden
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Şehitlik, Allah katında ayrıcalıklı bir makam sayılmaktadır. Kur'ân'da ayetlerde ve Peygamberimizin çoğu Hadis-i Şeriflerinde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Şehitlik ve gazilik konusu İslâm tarihinde ve günümüzde önemli olduğu vurgulanmıştır. Şehitlik ve gazilik her dönem önemli olduğu gibi günümüzde de güncelliğini korumaktadır.

Bu sebeple Kur'ân ve Hadisler ışığında konunun doğru anlaşılmasını sağlamak ve topluma kazandırmak gerekmektedir.

Fani dünyadan ebedi alemde buluşmanın başlangıcı olan ölüm, bedenimize ait bir olgu olup ruhun değil, beden dinamiğini kaybetmesi halidir. Dünya hayatının eylemleriyle değer kazanacak olan ruh, Allah rızası yolunda gayret sarf ederek ebedi hayatın maddi ve manevi lezzetlerini kazanırken, rıza-i ilahi yolundan sapması durumunda ise birçok elem ve acı içerisine düşer.

Şehitlik ise Allah'ın ismini yüceltmek ve Allah'ın rızasına ulaşmak için sarf edilen gayretin sonucunda ulaşılan peygamberlikten sonraki en yüksek mertebedir.

Allah yolunda öldürülen kişiler, amellerin en güzelini işlemişlerdir. Çünkü Allah yolunda canlarını feda etmekle Allah'ın en çok sevdiği işi yapmış olurlar. Yoluna can feda eden bu insanları Yüce Allah, salih insanların arasına katacak, ulaşılması zor olan manevi derecelerin en yükseğine çıkaracak, cennet bahçelerinde yaşatacak, huzurunda en güzel nimetlere ulaşacaklardır.

Şehadet bir kayıp değil, aksine büyük bir kazançtır. Şehit vermekle bir kayıp yaşanmaz aksine Allah'ın vadettiği yüksek manevi makamları kazanılmış olunur.

Her ne kadar şehit olan kişi için bu dünya hayatından kayboluşu söz konusu olsa da ebedi hayatın en güzel bir şekilde kazanılması, kazançların en büyüğüdür.

Şehitlik, savaş sırasında bir şekilde ölme veya öldürülmeye gerçekleşebildiği gibi; savaş dışında da herhangi bir sebepten ötürü bir gayr-i müslimin eliyle de ölüm vaki olabilir. Hatta zulme uğrayarak, bir müminin eliyle, boğulma, enkaz altında kalma, zehirlenme, yanarak ölme gibi değişik sebeplerle ölen kişinin de şehit olabileceği değişik hadis kaynaklarında detaylıca anlatılmaktadır. Ancak, manevi bir mertebe olan şehitliğe kişinin samimiyetle talip olması, şehitlik arzusunda olmazsa olmaz bir konudur.

Şehitlik, sadece savaşta canını veren müminler için değil, birçok farklı durumda da vuku bulan bir mertebedir. Önemli olan kişinin samimiyeti, niyeti ve günahsız olmasıdır. Şehitler, İslâm dininde en yüce mertebelerden birine ulaşan ve Allah katında özel bir yere sahip olan müminlerdir.

İslâm'da şehitlik ulvî bir makam; şehit olmak ise erdemli bir davranış olarak nitelendirilmiştir. Kur'ân'da şehitler için övgülerden ve onlara verilecek olan mükâfatlardan bahsedilmektedir.

İnsan onurunu ve şerefini korumak, huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşamak, ancak bağımsız bir vatanın varlığı ile mümkündür. Bu kutsal topraklar üzerinde dini görevlerimizi de özgürce yerine getirebiliriz. Bu nedenle İslâm dini, vatan sevgisini ve korunmasını hem dini hem de milli bir görev olarak kabul etmiştir.

Ancak şehitlik ve gazilik kavramları için çeşitli tanımlamalar yapılmış ve ne yazık ki sınırları tam olarak çizilememiştir.

Konunun Önemi;

Bu çalışmanın önemi; bu alandaki bilimsel araştırmaya ve bilgi üretimine katkıda bulunmaktır. Araştırmacıların bilgisini ve farkındalığını artırmaktır. Bu tez, Kur'ân'ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in hadisleri ışığında şehitlik ve gazilik konusunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Tez, şehitlik türleri, şartları ve mertebesini kazandıran durumlar hakkında bilgi vererek bu önemli konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Şehitlik ve gazilik kültürü, bir milletin tarihine, kimliğine ve değerlerine önemli katkılarda bulunan bir unsurdur. Bu çalışmalar, bu alanın önemini ve işlevini daha iyi anlamamıza ve topluma fayda sağlayacak şekilde korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmamıza yardımcı olmaktadır.

Şehitlik ve gazilik, bir milletin bekasında önemli bir rol oynayan iki önemli kavramdır. Bu kavramlar, ulusun birlik ve beraberliği, milli bilincini vatanseverliğini pekiştirmeye yardımcı olur.

Şehitlik ve gazilik konusu, toplum için birçok önemli katkıya sahiptir. Hem sosyolojik hem de psikolojik açıdan, şehitlik ve şehitlere gösterilen saygı, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için önemli bir rol oynar.

Şehitlik, İslâm dininde en yüce mertebelerden biridir ve bu konudaki hadisler, şehitlerin kimler olduğunu, şehitlik mertebesine nasıl ulaşılacağını ve şehitlerin Allah katındaki değerini açıklar. Bu nedenle, şehitlik konusuyla ilgili hadislerin belli başlıklar halinde incelenmesi ve değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu tez çalışması sayesinde literatürdeki kavram karmaşasının giderilmesi amaçlanmış ilgili kavramlar için detaylı araştırma yapılarak tanımların daha net sınırlara sahip olması hedeflenmiştir.

Konunun Amacı;

Şehitlik kavramını Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadisleri ışığında derinlemesine incelemek, şehitlerin farklı türlerini ve hangi tür ölümlerin şehitlik kapsamına girdiğini tespit etmek, şehitlerin manevi mertebelerini ve şehitlikle ilgili diğer önemli mevzuları açıklığa kavuşturmak, toplumda şehitlik anlayışının doğru ve yeterince anlaşılmasını sağlamak, bu konuyla ilgili literatürdeki bilgi boşluğunu doldurmaktır.

Bu çalışma, şehitlik kavramının sadece günümüzde değil, tarih boyunca farklı toplum ve kültürlerde çok çeşitli anlamlara geldiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Şehitlik, belirli bir dine veya kültüre özgü bir kavram olmayıp, toplumların içinde bulunduğu koşullara göre farklı şekillerde yorumlanmış ve yaşanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları;

Araştırmamızda yöntem olarak sosyal bilimlerde genellikle kullanılan genel metotlardan tarihsel yöntemine dayanarak tümevarım-tümden gelim ve analoji metodunu kullanıldı.

Araştırmanın temel kaynakları Kur'ân'ı Kerîm ve Hadis-i Şeriflerdir. Hz. Peygamber'in sünnetinin tespitinde Kur'an-ı Kerim'den sonra ilk başvurulacak eserler hadis kaynaklarıdır.

Bu bağlamda Buhârî'nin (ö. 256/870) el-Câmiu's-sahîh'i ile Müslim'in (ö. 261/875) el-Müsnedü's-sahîh'i başlıca kaynak olarak kullanılmıştır. Bu iki eseri takiben Mâlik b. Enes'in (ö. 179/796) el-Muvatta'ı, Abdurrezzâk b. Hemmâm'ın (ö. 211/827) el-Musannef'i, İbn Ebî Şeybe'nin (ö. 235/850) el-Musannef'i, İbn Mâce (ö. 273/887), Ebû Dâvud (ö. 275/889), Tirmizî (ö. 279/893) ve Nesâî'nin (ö. 303/916) Sünen adlı eserleri başucu çalışmaları olmuştur.

Hadislerin hukuki anlamda değerlendirilmesi, dikkatli ve derinlemesine incelenmesinde de Zuhayli'nin İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi ve Seyyid Kutub, Fi Zilali'l-Kur'an, Serahsinin Kitabu'l Mesbut eserleri de istifade edilen kaynaklar arasındadır.

Konumuzla ilgili bazı kavramların izahında ise Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisinden faydalanıldı.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEHİTLİK

1.1. Şehitlik

1.1.1. Sözlükte Şehitlik Kavramı

Sözlükte bir şeyin bilgisine vakıf olmak, onu bilmek, sözle açıklamak anlamındaki şehadet kökünden türemiş olan şehit, kesin olarak bilen, bildiği şeyleri haber verirken haberlerde güvenilen kimse demektir.¹

"Şehit" kelimesi, Arapça "ş-h-d" (شهد) kökünden türetilmiş olup, bu kök kelime bilmek, duymak, görmek, bildiğini söylemek, bir yerde hazır bulunmak, şahit olmak, bildiğini söyleyip tanıklık etmek, yemin etmek gibi çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir.²

Lügatte bu kelimeye ilişkin çeşitli anlamlar ve nüanslar bulunmaktadır.

Allah'ın isimlerinden biri olan "Eş-Şehit, O'nun her şeyi gören, bilen ve şahit olan sıfatını ifade eder. Şehit kelimesi, hazır bulunan anlamına gelen bir mübalağa ifadesidir. Allah'ın ilmi her şeyi kuşattığı için O'na el-Alim (en bilen) denir. Gizli ve açık her şeyi bildiği için de el-Habir (gizli şeyleri bilen) ve eş-Şehit (her şeye şahit olan) sıfatlarıyla anılır.

Çoğulu şüheda veya eşhaddır.

İslâm hukukunda şehit kavramı mezheplere göre farklılık gösterir. Hanefilere göre şehit, Müslümanlar tarafından zulümle öldürülen veya savaşta yaralanan kişidir ve miras

¹ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 428.

² Rağıp el-İsfahanî, Müfredat, s. 564-565.

bırakmaz. Şafii, Hanbeli ve Malikiler ise şehidi, kâfirlerle savaşırken ölen veya öldürülen kişi olarak tanımlar.³

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'de şehit kelimesi, tekil olarak şehitlik kavramını direkt olarak belirtmese de ikil ve çoğul biçimleriyle toplam 56 ayette yer almaktadır.⁴

Kur'ân-ı Kerîm'deki şehit kelimesi hem tanık anlamında hem de Allah'ın isimlerinden biri olarak farklı anlamlarda kullanılmıştır.⁵ Bazı ayetlerde ise “Allah’ın iradesine uygun biçimde yaşayan kâmil insan, örnek kişi, önder (Bakara, 2/143, el-Hac, 22/78) anlamında kullanılmaktadır.⁶

Kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlik kavramı, direkt olarak şehit kelimesiyle ifade edilmek yerine, çoğunlukla Allah yolunda öldürülenler gibi daha açıklayıcı bir ifadeyle belirtilir. Bu durum, şehitliğin daha çok Allah için yapılan fedakârlık ve şehadet eylemiyle ilişkilendirildiğini gösterir.

Nisâ suresinin 69. ayeti, şehit kelimesini açıkça kullanırken, diğer ayetlerde Allah yolunda öldürülen veya benzeri ifadeler tercih edilerek şehitlik kavramı vurgulanmıştır.⁷

Mehmet Birsin'e göre şehitlik, sadece fiziksel bir ölüm değil, aynı zamanda bir inanç ve hakikat yolunda tanıklık etme görevinin en üst düzeyde ifadesidir.

Birsin, İslâm fıkhi perspektifinden şehitlik kavramını incelerken, şehit ve şahit kelimelerinin kökenindeki ortak nokta olan tanıklık kavramına odaklanır. Ona göre, her Müslüman, iman ettiği hakikate tanıklık etme sorumluluğundadır. Bu sorumluluk, sadece sözle değil, aynı zamanda tüm yaşamıyla ve gerekirse canıyla ifade edilmelidir.⁸

Şehit kelimesi, Arapça kökenli olup bilen, hazır bulunan, şahit olan, beyan eden ve hatta canlı gibi anlamlara gelir.

³ Ayten Erol, “İslâm Hukukunda Şehitlik Bağlamında Şehit Ailelerinin Manevî Temelli Sosyal Koruması”, *Elekttronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim 2019. (Erişim Tarihi 14 Eylül 2024) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/47063/588133>

⁴ Fatmanur Dikmen, “Şehitlik Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir Analiz”, (Doktora Tezi Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 169.

⁵ Bekir Topaloğlu, “Şehid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010, C. 38, s. 428.

⁶ Fatmanur Dikmen, “Şehitlik Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir Analiz”, (Doktora Tezi Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 169.

⁷ Ufuk Dağlıoğlu, “Hükûmî Şehitlikle İlgili Rivâyetlerin Tedkiki”, (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014), 4.

⁸ Mehmet Birsin, “Hakikate Tanıklık Bağlamında Şehitlik Kavramı ve İslâm Fıkhdındaki Yeri” *EKEV Akademi Dergisi*, s. 119-20.

1.1.2.Şehitlik Kavramının Terim Anlamı

Allah yolunda savaşırken, Allah'ın adını övmeye çalışırken veya düşman tarafından saldırıya maruz kaldığında vatan, din ve milletini, namusunu korurken ölme ve öldürülme anlamına gelmektedir.⁹

Asıl olarak Allah yolunda öldürülenlere şehit denilmişken daha sonrasında Hz. Peygamberin (s.a.v.) hadisleri de delil gösterilerek şehit kavramının anlamı detaylandırılmıştır.

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) hadisleri ve İslâm bilginlerinin yorumları şehitlik anlayışını genişletmiştir. Bu sayede afet ve hastalıklar sonucu ölen müminler de şehit olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu genişleme, şehitlik kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Şehit kelimesi Allah'ın, peygamberin ve meleklerin sıfatı olarak da kullanılmış olup Allah'ın sıfatı olarak; her şeye muttali olan, gören bilen, haberdar olan, her yerde hazır ve nazır olan kendisinden hiçbir şey gizlenmeyen, bütün sırlara vakıf olan, her şeyi murakabe eden demektir. “(Ey peygamberim!) Deki: Ey kitap ehli! Allah yaptıklarınızı görüp dururken niçin Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz” ayeti kerimesi Allah'ın şahit olması anlamında kullanılmıştır.¹⁰

İslâm alimleri arasında Allah yolunda öldürülenlerin neden şehit olarak adlandırıldığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüş ayrılığının temel nedeni, şehit kelimesinin Arapça kökenindeki şahitlik anlamının iki farklı yönüyle ilişkilendirilmesidir¹¹

İslâm bilginleri tarafından Allah yolunda öldürülen kişiye şehit denmesinin sebepleri şöyle açıklanmaktadır:

1- Rahmet melekleri şehidin, yıkanmasına ve ruhunun cennete gitmesine şahit oldukları için bu kişiye şehit denmiştir.

⁹ Fatih Büyükyıldız, “Hadislerde Şehitlik Kavramı”. (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2010).

¹⁰ (Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İmran, 3/98).

¹¹ Zebîdî, *Tâcü'l-Arûs*, C. VIII, s. 46; Tehanevi, *Keşşâf Istilâhâtî'l-Fünûn*, C. I, s. 1045.

2- Cennete gireceğine dair hem Yüce Allah hem de melekler kendisi hakkında şahitlik yapacağı için, bu kişiye şehit denmiştir.

3- Kıyamet gününde Hz. Peygamberle (sav) birlikte, geçmiş ümmetler hakkında şahitlik etmesi isteneceği için bu kişiye şehit denmiştir.

4- Şehit olarak düştüğü toprak da kendisi lehine şahitlik yapacağı için bu kişiye şehit denilmiştir.

5- Ölmeyip Allah'ın huzurunda bir şahit gibi diri ve yaşıyor olduğu için kendisine şehit denmiştir.

6- Ölünceye kadar Allah'ın emrine göre doğruluk üzerinde olduğuna dair şahitlik edildiği için şehit denilmiştir.

7- Allah'ın, öldürülmesine karşılık kendisine hazırlamış olduğu ikramları görüp şahit olduğu için şehit denilmiştir.¹²

Sonuç olarak şehit, Allah yolunda Allah'ın rızasını gözetirken öldürülen müminlere verilen isimdir.

1.1.3. Şehitlerle İlgili Fıkḥî Hükümler

Klasik fıkḥ kaynaklarında şehitlikle ilgili fıkḥî hükümlere, “Kitabü's-Salât” bölümlerinde “Bâbü's-Şehit”¹³ veya “Bâb-ı Ahkâm's-Şehit”¹⁴ gibi başlıkları içinde yer almaktadır. Bu başlıklar altında âlimler, öncelikle bir ölümü şehitlik yapan ön şartlar ile şehitliğin gerçekleştiği biçim ve bağlamaların neler olduğuna değinmişler, sonrasında da şehit cenazesinin yıkama, kefenleme ve defin işlemleri gibi konular hakkında ayrıntılı hükümler ortaya koymuşlardır. Buna göre İslâm hukukçularına göre şehitliğin iki ön

¹² Ezheri, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibü'l-Luga*, tahk. Abdülhalim en-Neccar, ed-Darü'l-Mısriyye, (Mısır 1964), 7: 73/74; İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, 4/2350.

¹³ Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki (ö. 1252/1836) İbn Âbidin, Reddü'l-Muhtâr ale'ddürri'l-muhtar, 2. b., Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1996, C. II, s. 247; Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl, Serahsî, el-Mebsût, Beyrut: Dâru'l-Mârif, 1414, C. II, s. 49.

¹⁴ Tahtâvî, Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ merâki'l-felâh şerh-i nûri'l-îzâh, s. 625.

koşulu vardır: Müslüman olmak¹⁵ ve kişinin gayesinin Allah yolunda sabit olması anlamında niyet.¹⁶

Bu iki ön koşuldan sonra İslâm âlimleri bir ölümün şehitlik olması için şu şartları ileri sürmüşlerdir:¹⁷

1. Mükellef olmak. Buna göre çocuk ve akıl hastaları dünyevi hükümler bakımından şehit olmamakla birlikte ahiret sevabı bakımından şehittir.¹⁸ Ancak Hanefî fıkıh âlimlerinden Ebû Yusuf ve Muhammed¹⁹ ile İmam Şâfiî'ye²⁰ göre mükellef şartına gerek yoktur ve çocuklar ile akıl hastaları da şehit olabilir.

2. Maktul olmak. Yani kişinin bir başkasının fiiliyle öldürülmüş olması,²¹

3. Mazlum olarak öldürülmek. Yani İslâm hukukuna göre kısas yahut recm gerektiren bir suçtan dolayı öldürülmemiş olması,²²

4. Ölümünün mal türünden bir kan bedeli gerektirmemesi,²³

5. Şehadetin mürtes olmaması. Yani çatışma esnasında yaralanıp, başka bir yere nakledildikten sonra tedavi sürecinde yahut birtakım dünyevi işlerle meşgul olduktan sonra ölümün gerçekleşmiş olmaması.²⁴

¹⁵ Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b Mes'ud b Ahmed el-Hanefî Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', 2. b., Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1406, C. I, s. 322; İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-muhtar, C. 2, s. 247. Hanefîler cünüp, hayız veya nifas halinde olmamayı da şart koşarlar. Bu durumla ilgili detaylı bilgi için bkz. Tahtâvî, Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ merâki'l-felâh şerh-i nûri'l-îzâh, s. 628.

¹⁶ Serahsî, el-Mebsût, C. II, s. 51.

¹⁷ Bu sıralama, şehitlik olgusunu İslâm Hukuku bağlamında ele alan en kapsamlı ve nitelikli çalışma olarak Türkçe literatürde yer alan Mehmet Birsin'in makalesine dayanarak belirlenmiştir. Birsin, "Hakikate Tanıklık Bağlamında Şehitlik Kavramı ve İslam Fıkıhındaki Yeri", ss. 111-112.

¹⁸ İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-muhtar, C. II, s. 247.

¹⁹ Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', C. I, s. 322.

²⁰ Ebû'l-Hasan Ali b Muhammed b Habib Mâverdi, el-Hâvi'l-kebir hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzenî, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1994, C. III, s. 36.

²¹ Serahsî, el-Mebsût, C. II, s. 52; Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', C. I, s. 320.

²² Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', C. I, ss. 320-23; Tahtâvî, Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ merâki'l-felâh şerh-i nûri'l-îzâh, s. 626.

²³ Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', C. I, ss. 321-23; İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-muhtar, C. II, s. 249.

Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fî tertîbi's-şerâi', C. I, s. 321; Mâverdi, el-Hâvi'l-kebir hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzenî, C. III, s. 36; İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-muhtar, C. II, ss. 251-252. Hanefî hukukçulara göre mürtes olan kişi, ahiretteki şehitlik mükâfatları bakımından boğularak, yanarak yahut çeşitli hastalıklardan ölen şehitler gibi Hz. Peygamber'in şehit olarak nitelendirdikleri arasında yerini alır. Bu konudaki hüküm, her ikisinin de şehit olmasına rağmen, Hz. Ömer'in bıçaklandıktan sonra iki gün daha yaşayıp vefatından sonra yıkanması ancak Hz. Osman'ın bıçaklandığı yerde vefat ederek yıkanmadan defnedilmesine dayanmaktadır.

İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu kâfirlerle savaşırken şehit olan kişilerin yıkanmaması gerektiği konusunda hemfikirdir. Gusûl gerektiren bir halde savaşa katılıp şehit olanların yıkanması konusunda ise iki farklı görüş vardır. Her iki görüşün de kendine göre dayanakları vardır.

Şehitlerin üzerlerindeki elbise çıkarılmaz ve eğer bunlar kefen olarak yeterli ise ayrıca kefenlenmeyip bu elbiseleri ile defnedilirler. Mevcut elbiseleri vücutlarının tamamını örtmüyorsa bunlara ilave yapılarak kefenleri tamamlanır. Çoğunluğa göre üzerlerindeki silah ve benzeri maddeler, deri giysiler, kürk ve ayakkabılar çıkarılır.

Şehitler için cenaze namazı kılınması gerekip gerekmediği hakkında da farklı görüşler vardır. Genelde Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre kılınmaz, Hanefî mezhebine göre kılınır. Hanbelî mezhebindeki bir görüşe göre ise kılınması gerekmez ama kılınırsa iyi olur.

Şehitlerin yıkanmaları, kefenlenmeleri ve namazlarının kılınması ile ilgili bu ihtilafların kaynağı; Hz. Peygamber'in başta Uhud olmak üzere çeşitli savaşlarda şehit olanlarla ilgili uygulamasının ve cünüp olarak Uhud savaşına katılıp şehit olan Hanzala'nın melekler tarafından yıkandığını bildirmesinin farklı yorumlanmasıdır.²⁵

Savaşta yaralandığı halde hemen ölmeyip bir süre sonra orada veya cephe gerisine taşındıktan sonra ölenler her ne kadar şehit iseler de bunların cenazeleri normal cenazeler gibi yıkanıp, kefenlenir ve namazları kılınır. Yalnız bu hükmün uygulanması için onun savaş dışı kaldığı sürenin miktarı veya yaralının bu esnada yiyip içmesinin, konuşmasının, tedavisine başlanmasının hükme tesiri hakkında birbirine yakın farklı değerlendirmeler vardır.²⁶

Diğer taraftan hadislerde şehit olarak nitelenenlerden; zulmen veya kendini, malını, ailesini savunurken öldürülenlere yukarıdaki hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı hakkında da farklı görüşler bulunmaktadır.

Hadislerde şehit oldukları söylenen ama ölümleri bir insanın öldürmesi ile değil de başka sebeplerle gerçekleşenler mesela bazı hastalıklardan ölenler, boğulanlar, yıkıntı

²⁴ Tahtâvî alâ merâkî'l-felâh şerh-i nûri'l-îzâh, ss. 626-29; Kâsânî, Bedâiu's-sinâi fi tertîbi's-şerâi', C. I, s. 321.

²⁵ Hz. Peygamberin şehitler hakkındaki söz ve uygulamaları için bk.: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/ 431 (IX, 166, no. 23719-23720, 23722); Buhârî, *Cenâiz*, 71, 73-74, 77.

²⁶ bk. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2/ 403.

altında kalanlar ve benzerleri normal cenazeler gibi yıkanıp kefenlenirler ve namazları kılınır. Yalnız bazı İslâm hukukçularının, savaş şehitlerinin yıkanmamasının gerekçeleri arasında saydıkları sayılarının çok olmasından veya yaralı olmalarından kaynaklanan meşakkat.²⁷ Doğal afetlerde veya salgın hastalıklarda çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi ve yıkanmalarının zorlaşması gibi durumlar göz önüne alındığında, bazı âlimler şehitlik kavramının kapsamına giren bu ölümlerin yıkanmadan defnedilebilecekleri şeklinde bir içtihat geliştirmişlerdir.

1.2. Kur'ân-ı Kerîm'de Şehitlik

Kur'ân-ı Kerîm'de birçok yerde şehit kelimesi ve şüheda kelimeleri geçmektedir. Şehit, kelimesi Yüce Allah'ın isimlerinden biri olarak da geçmektedir.

Hiçbir şey ilminden saklanmayacak şekilde çok iyi bilen, şahitliğinde kesin olarak bilen manasına gelmektedir.

Şehit kelimesinin ıstılahı anlamda Kur'ân-ı Kerîm'de geçmediği, çoğul olarak ise şüheda kelimesinin üç yerde Allah yolunda savaşmak suretiyle canını feda edip şehitlik derecesine ulaşan kişiye delalet ettiği ileri sürülmüştür. Bunun yanı sıra rıza-i ilahi yolunda canını feda etmenin önemine ve Allah nezdindeki faziletine değinen birçok ayette mevcuttur.

*“Allah’a ve peygamberlerine (böyle) iman edenler var ya, işte onlar rableri katında sıddıklar ve şehitler mertebesinde dirler. Mükafatları ve nurları (ahirette) onları beklemektedir. İnkâr edip ayetlerimizi yalan sayanlar ise cehennemliktir.”*²⁸ buyrulur.

Kur'ân-ı Kerîm'de açık bir şekilde şehit kelimesi kullanılmamakla beraber Allah yolunda mücadele edip bu uğurda ölen kimselerin elde edecekleri ecirleri bildiren birçok ayet vardır. Allah yolunda ölümler demeyin, ölümler sanma gibi şekillerle ifade edilmiştir.

Dünyada varlık bulmamızın ve bir gün ölmemizin kaçınılmazlığı, bize bu dünyaya aşırı derecede bağlı kalmamamız gerektiğini hatırlatır. Dünyevi zevkler ve mallar geçicidir ve sonsuz bir mutluluk getiremezler. Asıl önemli olan, ebedi olan ahiret hayatı için çalışmamız ve bu dünyada Allah'ın rızasına uygun bir şekilde yaşamamızdır.

²⁷ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid* 1/180; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 2/405.

²⁸ (Kur'ân-ı Kerîm, el- *Hadid*, 57/19).

Şehitlik, Allah yolunda canını feda eden kişiye verilen en yüce mertebedir. Şehitler, ahirette ebedi saadete kavuşacak ve Allah'ın katında özel bir yere sahip olacaklardır.

Şehitlik, İslâm dininde teşvik edilen bir kavramdır. Çünkü şehitler, Allah'ın dinini ve davasını korumak için canlarını feda etmektedirler. Bu sayede hem kendilerine ebedi saadet kazanmakta hem de İslâm dininin yayılmasına ve korunmasına katkıda bulunmaktadırlar.

Şehitlik, uhrevi hayat adına büyük kazanımlar elde etmenin bir yoludur. Şehitler, cennette ebedi saadete kavuşacak, Allah'ın katında özel bir yere sahip olacak ve sevdiklerine de şefaate edebileceklerdir.

1.2.1. Şehitlerin Ölümsüz Oluşu

Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlerin ölümsüz oluşundan bahseden ilk ayet-i kerim Bakara suresi 154. Ayette bulunmaktadır.

Yüce Allah: *“Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz bunun farkında değilsiniz,”*²⁹ buyurmaktadır.

Bu ayetin Uhud savaşında şehit edilen on dört kişinin ardından nazil olduğu rivayeti bulunmaktadır. Münafıkların iddialarına cevap maksatlı ayet indirilmiştir. Münafıklar, Hz. Peygamber'in yanında daha üstün görünmek için boşu boşuna yok olup gittiler gibi iddialar ortaya atmışlardır. Kur'ân'da bu iddiaların doğru olmadığını ortaya koymuştur.³⁰

Al-i İmran suresinde şehitlerin ölümsüz olduğundan bahseden bir ayet de şudur: *“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklandırmaktadırlar.”*³¹ Ayetten anlaşıldığı gibi şehitler ölü değildir, bilakis şehitler diridir. Onlara asla ölü denmez. Bazı müfessirler mecazi olarak bazıları ise hakiki manada ele almışlardır.

Ensar'dan Amr b. Cemuh ve Abdullah b. Amr'ın mezarları sele kapılmıştı. Çünkü onların kabirleri sel ağzında bulunuyordu, ikisi de aynı mezarda bulunuyordu.

²⁹ (Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 2/154).

³⁰ Ali Can, “Kur'ân ve Yeni Ahit'e Göre Şehitlik”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2015), s. 1037.

³¹ (Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân 3/169).

*Bu ikisi Uhud şehitlerindendi. Bunun üzerine hemen onları gömmek için mezar açıldı. İçinde oldukları mezar açılınca görüldü ki sanki yeni daha akşamleyin vefat etmişler gibi cesetleri hiç değişmemiş! Onlardan biri yaralanmış bulunuyordu ve elini yarasının üzerinde olarak defnedilmişti. Mezar açılınca elini yaranın üzerinden kaldırdılar, sonra el tekrar yaranın üzerine eski şekline döndü, aynı eskisi gibi kondu. Mezarın açılması ve Uhud harbinin gerçekleşmesi arasında kırk altı sene olmuştu.*³²

Bu ayette ise Kur'ân-ı Kerîm şehitlerin ne kadar kıymetli olduğunu ortaya koymuştur. Diğer ölülerden farklı şekilde ölümsüzlükle mükafatlandırılacağı bildirilmiştir.

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlerin kendi âlemlerinde canlı olduklarını ve rızıklandırıldıklarını açıkça beyan etmektedir. Bu ayetler, tüm müminlere bir umut ışığı olmanın yanında, şehitlere atfedilen özel statüyü de açıkça göstermektedir.³³

Ölen kişi nimetleri bilip onlardan lezzet alamaz. Oysaki Allah yolunda öldürülen kişi canlı ve cennet nimetleri içerisinde güzel bir hayat sürdürmektedir. Şehitler berzah aleminde bu nimetlere mazhar olmaktadır. Kabirde müminlerle Allah yolunda öldürülen kişilerin durumları farklıdır. Zira müminler orada cennet nimetlerini sadece görebildikleri için onlara ulaşmaya gayret ederler. Halbuki şehitler ayette açıklandığı gibi, berzah aleminde bile cennet nimetlerinden yararlanır.³⁴

1.2.2. Şehitlerin Mükafatı

Şehitlik, yeri ve zamanı geldiğinde canından daha mukaddes bildiği din, millet ve manevi değerler uğruna ve inandığı davaya canını feda eden kahramanlardan; zamanından, malından ve canından fedakârlık örneği gösteren müstesna bir şahsiyettir. Dünyadan ve dünyadaki her şeyden vazgeçip canını Allah'a adamak suretiyle en büyük fedakarlığı yapan şehitler, yüce bir makama ulaşmaktadırlar. Şehitlere verilen değer ve kıymetin büyüklüğü ise esasen yaptıkları fedakarlıkların ve tanıdıkları hakikatin

³² İmam Malik, el-Muvataa, “ Cihâd”, 21.

³³ İbn Kesir, *Ebü'l-Fida İmâdüddin İsmail b. Ömer Tefsirü'l-kur'ani'l-azim*, thk Mustafa esSeyyid Muhammed vd, *Mektebetü Evladi' ş-Şeyh li't-Türas*, (Kahire 2000).

³⁴ Taber'i, Ebu Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid, *Camiü 'l-beyan fi tefsiri'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, *Merkezü'l-Buhusi ve' d-Deraseti'l-Arabiyyeti ve'l-İslamiyyeti*, (Kahire ,2001), 2/699, 701.

büyüklüğü ile bağlantılıdır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim, şehitlerin nail olacakları farklı ilahi lütuflardan ve uhrevi mükafatlardan söz etmektedir.

Kur'an'da şehitlerin mükafatıyla ilgili bulunan ilk ayet Al-i İmran suresinde yer almaktadır. Allah ayette şöyle buyurmuştur: *“Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, size Allah'tan onların topladıklarından hayırlı bir mağfiret ve rahmet vardır.”*³⁵

Bu ayette şehitlik makamının dünyadaki paradan, makamdan her şeyden ne kadar üstün olduğu belirtilmiştir.

Bu ayet-i kerimede Allah yolunda canını veren şehitlerin yüce mertebesi ve bu mertebenin dünyadaki geçici zevklerden ne kadar üstün olduğu vurgulanmaktadır. Şehitlerin Allah'ın bağışlamasına ve merhametine nail olacağı ve bu merhametin dünyadaki tüm kazanımlardan daha değerli olduğu müjdelenmektedir. Ayet, Allah yolunda ölmenin veya öldürülmenin, insanların bu dünyada kazandıkları mal, makam, güç ve dünya menfaatlerinden çok daha üstün olduğunu açıkça ifade etmektedir. Bu şehitliğin sadece bir ölüm şekli değil, aynı zamanda Allah'ın rızasını ve ebedi saadeti kazanmanın bir yolu olduğunu gösterir.³⁶

Başka bir ayette ise şöyle buyrulmuştur: *“Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile müjdeli bir halde arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar.”*³⁷

Şehitler, kendilerine verilen müjdeden büyük bir sevinç duymuştur. Allah, şehitlere geride kalanların üzüntü ve kederlerini bildirmeyeceğini müjdelemiştir. Sevdiklerinin mutlu haberleriyle sevinecek haberler alırlar.³⁸

Yine başka bir ayette: *“Onlar, Allah'tan gelen nimet ve keremin; Allah'ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceği müjdesinin sevinci içindedirler.”*³⁹ müjdelenecekleri açıklanmıştır.

Bu ayet-i kerimede şehitlerin Allah'ın özel bir nimetiyle ödüllendirildiği ve geride kalan müminlerin de şehitlerin sevincine ortak olduğu vurgulanmaktadır. Şehitlerin,

³⁵ (Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân 3/157).

³⁶ Kutub, Seyyid, *Fi Zilali'l-Kur'an, Darü's-Şuruk*, Kahire (2003), 4:499.

³⁷ (Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân 3/170).

³⁸ Kurt, *Şehitlik*, 199.

³⁹ (Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmrân 3/171).

geride kalan sevdiklerinin üzüntü ve sıkıntılarını da Allah'ın koruması altında bildikleri için büyük bir sevinç yaşadıkları ifade edilmektedir.

Yüce Allah “*Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından (evlerinden) çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; ant olsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım*”.⁴⁰ Yine Allah'ın şehitlere vereceği mükafatlardan bahsedilmektedir. Allah için hicret edip öldürülenlerin ödüllendirileceği açıklanmıştır.

Ayette, cihat eden müminlerin tüm günahlarının bağışlanacağı ve onlara cennet nimetleriyle ödüllendirileceği ifade edilmektedir. Bu ödül, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm müminlere vaat edilmiştir.

Nisa suresinde ise: “*Kim Allah'a ve Resul'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salih kişilerle beraberdir. Bunlar ise ne güzel arkadaşlardır.*”⁴¹ Diye buyurmuştur.

Bu ayette de şehitlerin ahirette lütuflara mazhar olmuş peygamberler, sıddıklar ve salih kimselerle beraber arkadaş olacağından bahsedilmektedir.

Nisa suresindeki başka bir ayette ise: “*Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.*”⁴² Sadece Allah rızasını gözeterek öldürülenlerin veya savaşanların şehit veya gazi olacağı vurgulanmıştır.⁴³

Seyyid Kutub'un (ö. 1966) şehitlik anlayışına göre,

Şehitlik mertebesine ulaşmanın tek yolu, Allah'ın adını yüceltmek için O'nun yolunda savaşıp ölmektir. Bu amaçtan başka bir amaçla savaşa katılıp ölenlere şehit denilemez ve onlar herhangi bir mükafata da layık olmazlar. Kutub'a göre şehitlik, sadece Allah'ın rızası için ve O'nun adını yüceltmek için canını feda eden müminlere verilen bir mertebedir. Bu uğurda savaşırken hayatını kaybedenler şehit olarak kabul edilir ve Allah'ın katında büyük bir ödüle layık olurlar.⁴⁴

⁴⁰ (Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân 3/195).

⁴¹ (Kur'ân-ı Kerîm, Nisa 4/69).

⁴² (Kur'ân-ı Kerîm, Nisa 4/74).

⁴³ Kurt, Şehitlik, 200.

⁴⁴ Seyyid Kutub, *Fi Zilali-l Kur'ân*, 5: 707-708.

Kutub'a göre şehitlik mertebesine ulaşmada niyet çok önemlidir. Sadece Allah'ın rızası için savaşanlar şehit olarak kabul edilir. Başka niyetlerle yapılan savaşta ölenlere şehit denmez, çünkü şehitlik mertebesine ulaşmak için niyetin Allah'ın rızası olması esastır.

Tevbe suresinde: “*De ki: Siz bizim için ancak iki iyilikten (şehitlik ve gazilikten) birini beklemektesiniz. Biz de Allah'ın, ya kendi katından veya bizim elimizle size bir azap vermesini bekliyoruz.*”⁴⁵ Bu ayette münafıklara cevap verilmiştir. Münafıklar, müminlerin başına gelenlere sevinmişlerdir. Bu ayet, müminlerin başına gelen belalara sevinen münafıklara karşı verilmiş bir cevap niteliğindedir.

Ayette ise Allah'ın müminlere vereceği nimetlerden bahsedilmiştir. Dünya da ve ahrette alacakları ödülle mükafatlandırılmışlardır.⁴⁶

Yine Tevbe suresinde: “*Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, kendilerine cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü o müminler Allah yolunda savaşır, öldürürler, ölürler.*”⁴⁷ Cennet karşılığında dünya hayatından müminler vazgeçmişlerdir. Dünya hayatı geçicidir, onlar asıl olan cenneti arzulamışlardır.

Müminler, Allah yolunda canlarını ve mallarını feda ederek geçici dünya hayatını ve değersiz dünya nimetlerini sonsuz ahiret hayatı ve tükenmez cennet nimetleriyle takas etmiş olurlar. Bu, Allah'ın sonsuz fazlı, keremi ve ihsanıdır. Zira mal ve can asıl Allah'a aittir.⁴⁸

Allah Hac suresinde de şöyle buyurmaktadır: “*Allah yolunda hicret edip sonra öldürülen yahut ölenleri hiç şüphesiz Allah güzel bir rızıkla rızıklandıracaktır.*”⁴⁹ Bu ayetten anlaşılan Allah'ın dinini yaymak ve dini için fayda sağlamak için ellerinden gelenin en iyisini yapıp tüm zorluklara rağmen hicret edenlere rızıklar verileceği bildirilmiştir.⁵⁰

Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlere verilen mükafatlardan bahsedilen son ayetler de Muhammed suresinde yer almaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

⁴⁵ (Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe 9/52).

⁴⁶ Fahreddin Râzî, *Mefâtihi'l-gayb*, 16/89.

⁴⁷ (Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe 9/111).

⁴⁸ Taberî, *Camîu'l Beyan*, 12/ 5-6; Kurtubî, *el-Camîu li Ahkâmî'l Kur'an*, 10/379-380; İbn Kesir, *Tefsîrü'l-kur'ani'l-azim*, 7/291.

⁴⁹ (Kur'ân-ı Kerîm, Hac 22/58).

⁵⁰ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 16/ 618-619.

Kur'ân-ı Kerîm'de Muhammed suresinde de şehitlere verilen ödüllerden bahsedilmektedir: *“Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz. Allah onları muratlarına erdirecek, gönüllerini hoşnut edecek. Onları, kendilerine anlattığı cennete sokacaktır.”*⁵¹Ayetten anlaşıldığı gibi Allah, şehitlerin yaptıklarını karşılıksız bırakmayacaktır. Dünya da iken Allah, anlattığı cennetiyle ödüllendirecektir. Böylece iki dünyada da mutluluğa ereceklerdir. Bundan daha güzel bir mükafat yoktur.⁵²

Yüce Allah, şehitleri doğru yola ulaştırarak ve durumlarını iyileştirerek vaat ettiği cennete yerleştirecektir.

Allah'ın rızası uğruna çekilen zulüm ve acıların, insanın hata ve kusurlarını da affettireceği ifade edilen ayetin, ahiret hayatının en büyük kurtuluşu olan altlarından ırmaklar akan cennetle ödüllendirileceği vaad edilen ayet bizlere şehitliğin mükafatlarının ne denli büyük olacağını ifade ediyor.

Şehitler, Allah yolunda canlarını feda eden ve yüce mertebelere ulaşan seçkin kullardır. Kuran'da şehitlerin diri oldukları ve Allah tarafından rızıklandırıldıkları birçok ayette belirtilmektedir. Bu ayetlerden bazılarında şehitlerin cennet nimetlerinden faydalandıkları, yedikleri, içtikleri ve çeşitli zevkler aldıkları ifade edilmektedir.

1.3. Hadislerde Şehitlik

1.3.1. Hadislerde Şehitliğin Tarifi

Kütüb-i Sitte olarak bilinen Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai ve Ebu Davud'un derlediği hadis kitaplarında şehitlik konusu hem sözlük anlamı hem de terim olarak oldukça geniş bir şekilde ele alınmaktadır. Bu kaynaklarda şehitlik kavramı, sadece savaşta hayatını kaybeden kişilerle sınırlı kalmayıp, Allah yolunda canını, malını feda eden her Müslümanı kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) şehitlerle ilgili sözleri, şehitlerin yüce mertebesini ve Allah katındaki değerini açıkça göstermektedir.

⁵¹ (Kur'ân-ı Kerîm, Muhammed 47/4-6).

⁵² Kurt, *Şehitlik*, 202.

Hadis-i şeriflerde şehit kelimesi sıklıkla kullanılmış, ancak bu kelimenin anlamı her zaman Allah yolunda öldürülen ile sınırlı kalmamıştır. Bazı hadislerde şehit, savaş dışında farklı sebeplerle ölen kişiler için de kullanılmıştır.⁵³

Hadislerde şehitliğin tarifi ayetlere göre daha kapsamlıdır. Şehitliğin tanımı ve şehitlik dereceleri hadis-i şeriflerde daha detaylı anlatılmış ve anlam kazanmıştır.

Hiz. Peygamber (s.a.v.), şehitlerin özellikle uhrevî mükafatlara ve mazhar olacakları lütuf ve ihsanlara da sık sık değinmiştir. Sahih hadis kaynaklarından getirdiği bilgiler ışığında İslâm dininin yüceltilmesi için canını feda eden şehitlerin acı çekmeden öldüğü, kıyametin dehşetinden etkilenmediği, hatta kanının ilk damlası yere düştüğü anda kul haklarından dolayı tüm günahlarının affedildiği, kabir azabı çekmeyecekleri, cenneti hak ettikleri, oraya ilk girenlerden olacakları ve oradaki makamları görecekleri, akrabalarından yetmiş kişiye şefaat edebilecekleri, ölen kullar içinden sadece şehitlerin dünyaya dönüp tekrar şehit oluncaya kadar Allah'ın dinini yüceltmek isteyecekleri, ruhlarının ise kıyamet günü cesetlerine dönene kadar yeşil bir kuş şeklinde cennet ağaçlarında olacakları ifade edilmiştir. Uhrevî âlemde şehitlere verilen değeri Allah yolunda öldürülmenin bir benzeri yoktur şeklindeki nebevî beyanlarla vurgulamak mümkündür.

Hiz. Peygamber'in şehitlikle ilgili açıklamaları hadis mecmualarında daha çok cihat bölümünün “fazlû's-şehîd” vb. başlıkları altında bir araya getirilmiştir.

Şehitlerle ilgili fikhî hükümler bazı fıkıh kitaplarında namaz bahsinin sonunda, şehitlere diğer Müslüman ölülerden farklı olarak yapılacak özel uygulamalardan söz edilirken veya “salâtü'l-cenâiz”, “ahkâmü'l-meyyit”, “ahkâmü'l-cenâiz” vb. bölümler içinde, bazılarında ise “bâbü's-şehîd”, “ahkâmü's-şehîd” vb. müstakil başlıklar altında incelenmiştir.⁵⁴

Ebu Musa'dan (r.a) nakledilen bir hadis-i şerifte; Peygamberimize, mal-mülk için savaşı, şan ve şeref adına ya da kahramanlık için savaşı üç kişiden hangisinin şehit

⁵³ Dağhoğlu, “Hükmi Şehitlikle İlgili Rivayetlerin Tedkiki”, 7.

⁵⁴ FahrettinAtar, “Şehid”, *TDVİslâm Ansiklopedisi*, <https://İslâmansiklopedisi.org.tr/sehid#1> (24.05.2024.)

olabileceği sorulduğunda O (sav): “Kim Allah kelimesinin en üstün olması için savaşırsa o Allah yolundadır.”⁵⁵ Bu rivayetle şehitliğin tanımı açıklanmıştır.

Bazı hadisler de ise sadece Allah yolunda savaşırken ölenlerin şehit olacağından bahsedilmektedir. Bir kısmında ise halis niyete vurgu vardır.⁵⁶

Hiz. Peygamber (sav): “Kim halis niyetle Allah’tan şehitliği dilerse yattığı yerde ölse bile Allah onu şehitlik derecesine eriştirir.”⁵⁷ Buyurmaktadır.

Yine başka hadiste: “Kim halis niyetle şehit olmayı isterse ölmese bile şehitlik ile kendisi ödüllendirilir.”⁵⁸

Bir diğer hadis-i şerifte ise “Kim Allah yolunda yurdundan ayrılır, sonra da öldürülür, atı ve devesi tarafından boynu kırılır, herhangi bir zehirli tarafından ısırılır veya Allah’ın dilediği başka herhangi bir musibetle yatağında bile ölse şehit sayılır.”⁵⁹ Buyrulmaktadır.

Birtakım hadisler de ise şehit olmak için sınıflandırma yapılmıştır. Birinci olarak, temiz iman sahibi kişinin ölünceye kadar Allah’ a sadık kalması şartıyla kıyamet günü şehit olacağı, ikinci; yine iman dolu kişinin savaş esnasında okla vurulması durumunda ikinci derece şehit olacağı, üçüncü; Allah’a sadık kalıp ama iyiyle kötü amelleri ayıramayan kişinin şehit olacağı, dördüncüsü ise; Allah’a sadık kalmak şartıyla günahkâr olan bir müminin düşmanla karşılaşp öldürölmesi sonucu şehit olmasıdır.⁶⁰

Sonuç olarak hadis-i şeriflerde geniş olarak ele alınmıştır: Allah rızası için savaşan, çeşitli hastalıklardan dolayı ölenler, Allah’a sadık kalanlar şehit olarak nitelendirilmişlerdir.⁶¹

Hadislerde şehitlik anlayışı oldukça geniştir ve sadece savaşta hayatını kaybeden kişileri kapsamamaktadır. Allah rızası için ölen tüm müminler şehit olarak kabul edilir. Ancak her şehidin mertebesi ve ahiretteki yeri aynı değildir. Sağlam iman ve Allah’a

⁵⁵ Buhârî, “Cihâd ve Siyer” ,15; “İlim”, 45; Müslim “İmâra”, 149; Nesâî, “Cihâd”, 21; İbnMâce, “Cihâd”,13.

⁵⁶ Kurt, *Şehitlik*, 204.

⁵⁷ Müslim, *elCamiu’ssahih*, “İmara”,157; “Cihad”,156157; Tirmizî, “Fedâilü’Cihâd”,19; Nesâî, “Cihâd”,36; Ebu Dâvud, “Salât”, 361; İbnMâce, “Cihad” 15.

⁵⁸ Müslim “İmara”, 156.

⁵⁹ Ebu Dâvud, *es-Sünen* “Cihâd”, 15.

⁶⁰Tirmizî, *el Camiu’s-sahih*, “Fedâilu’l-Cihâd”, 14.

⁶¹ Kurt, *Şehitlik*, 206.

sadakat üzerindeyken ölen mümin kişiler de şehitlik mertebesine ulaşmasalar da Allah'ın katında yüksek bir makama sahip olacaklardır.

1.3.2. Hadislerde Şehitliğin Mükafatı

Şehitlerle ilgili hadislerde şehitlerin en güzel şekilde mükafatlandırılacağı bildirilmiştir.

Hadislerde şehitlere Allah'ın rızasını ve hoşnutluğunu kazanmanın yanı sıra birçok mükafat da verileceği bildirilmektedir. Bu mükafatlar, şehitlerin Allah katındaki değerini ve şehitliğin önemini açıkça göstermektedir.

Bir rivayette; Peygamberimize kimler cennete girecek diye soru sorulmuş peygamberimizde şöyle buyurmuştur: “*Nebi cennettedir, şehit cennettedir, çocukken ölen cennettedir, diri diri gömülen çocuk cennettedir.*”⁶² Yine peygamberimiz, “*Bizden kim öldürülürse cennetle müjdelenecektir.*”⁶³ Uhud da şehit olanlardan iki kişinin kefenlenmesi sırasında, “*Ben bunlar hakkında kıyamet günü şahitlik yapacağım*”⁶⁴ Buyurmuştur.

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) haber verdiğine göre, Yüce Rabbimiz, Allah yolunda savaşılan şöyle bir kimseyi hayretle seyreder (ondan razı olur): Savaşta arkadaşlarının bozguna uğradığını gördüğü halde kaçınıp geri dönerek öldürülünceye kadar düşmanla çarpışmıştır. Allah (c.c.) bunun üzerine meleklerle şöyle der: Şu kuluma bir bakın, benim katımdaki mükafatı ve cezayı düşünerek geri döndü, öldürülünceye kadar savaştı⁶⁵. Yine bir kişi Resulullah'a gelip, şehit dışındaki diğer müminlerin neden kabirde imtihan edildiğini sorar. O' da (s.a.v.) şöyle cevap verir: imtihan olarak şehidin başının üstündeki kılıç parıltısı yeterlidir.⁶⁶

Hadislerden anlaşıldığı üzere, şehitler Allah katında büyük bir mükâfata layık görülmektedirler. Savaşta sabrederek şehit olan müminler, Allah'ın rızasını ve cennetin en güzel köşklerini kazanmanın yanı sıra kabir suallerine de maruz kalmayabilirler.

Başka bir rivayette ise, zırhını giyinmiş bir adam peygamberimize (s.a.v.) gelip savaşıyım mı, Müslüman mı olayım diye sorunca Allah Resulü önce Müslüman olmasını

⁶² Ebu Dâvud, *Sünen-i Ebi Davud*, “Cihâd”, 27.

⁶³ Buhârî, “Cizye”, 1, “Tevhid” 46.

⁶⁴ Buhârî, “Cenâiz”, 72. Bkz. Buhârî, “Cenâiz”, 73-75, 78; “Meğâzî”, 26.

⁶⁵ Ebu Davud, “Cihad”, 38.

⁶⁶ Nesai, *Sünen 'ün-nesai*, “Cenâiz”, 112.

daha sonra da savaşmasını söylemiştir. Adam İşlâm'a girip şehit olunca da Hz. Peygamber, “az çalıştı işledi ama çok sevap aldı.”⁶⁷ Buyurmuştur.

Müslim'de geçen bir rivayette, şehidin kul borcu dışındaki tüm günahlarının bağıřlanacađını⁶⁸ müjdelemiştir.

İbn Kesir, şehitlerin cennetteki rızıklarının sadece lezzetli olmakla kalmadığını, aynı zamanda gözlerini de sevindiren bir güzelliğe sahip olduğunu ifade etmektedir⁶⁹. şehitler, rızıklarını en güzel şekliyle görecekler ve bu güzellik iştahlarını açacaktır. Rızıkların güzelliğini temaşa ettiklerinde gönüllerine ferahlık gelecek ve onlardan zevk alarak faydalanacaklardır. Bu nedenle, şehitlerin rızıkları güzellik vasfıyla nitelendirilmiştir.

İyi olan rızık, ebedi olarak kesintisiz olan rızıktır. Bu da Cennet rızkıdır⁷⁰. Râzîye göre güzel rızık şüphesiz ki, Cennetteki nimetlerdir.

Bu rivayetlerle şehitlerin mükafatlandırılacağı açıkça bildirilmiştir.

İlahi kelimada ve nebevi beyanlarda şehitlik teması, üzerinde önemle durulan hususlardan biridir. İşlâm terminolojisinde şehit kavramı, esas itibariyle Allah'ın dinine sahip çıkma ve İşlâm davasını yüceltme uğruna savaş meydanlarında canını feda eden kişiye verilen yüce bir unvandır. İnançlarını, kutsallarını ve değerlerini koruma azmiyle ve tüm bunları yaşatma gayretiyle her türlü tehlikeye göğüs geren ve bu uğurda canını feda ederek tebliğe yüksek bir konum ve itibar ihraz eden şehitler, bir taraftan akıttıkları kanlarla hak ve hakikatin ebedi olarak yaşatılması gerektiği mesajını tüm âlemlere haykırmakta, diğer taraftan da sonraki nesillere İşlâm davasını omuzlama konusunda tam bir örneklik teşkil etmektedir. Kur'an'da ve hadis-i şeriflerde şehidin uhrevi pek çok mükafata nail olduğu anlatılarak Müşlûmanların gerektiğinde canlarını Allah yolunda seve seve feda etmeye teşvik edildiği bilinmektedir.

1.3.3.Hadislerde şehitlerin Faziletleri

⁶⁷ Buhârî, “Cihâd ve Siyer”, 13, bkz. Müslim, “İmâra”, 144.

⁶⁸ Müslim “İmâra”, 117-119; Nesâî, “Cihâd”, 32; Muvatta, “Cihâd”, 31.

⁶⁹ İbn Kesîr, *Teşsîrü'l-Kur'ânî'l-Azîm*, (Thk.: Sâmi b. Muhammed Selame) Dâru't Tayyibe *lin' - Neşri ve't-Tevzî'*, 1999., V, 447.

⁷⁰ Beğâvî, Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mesud b. Muhammed b. el-Ferrâ, el-Beğâvî *Meâlimetü't-Tenzilfi Teşsîri'l-Kur'ân*, (thk. Abdu'r-Razık el-Mehdî), Daru İhyâi et Turasi'l-Arabî, (Beyrut, h. 1420), III, 349.

Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlerin faziletleri hakkında çok sayıda ayet yer alırken, hadis-i şeriflerde de bu konuda önemli bilgiler bulunmaktadır.

Hadislerde şehitlerin faziletleri hakkında birçok bilgi ve örnek bulunmaktadır. Bu bilgiler ve örnekler, şehitlerin Allah katındaki değerini ve şehitliğin önemini açıkça göstermektedir.

Sahih-i Müslim 'deki uzun bir hadiste mümin bir kulun ahir zamanda zuhur edecek olan deccala karşı yaptığı mücadele detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu mücadele neticesinde sağlam imana sahip mümin kulu öldüremeyen deccal onu insanların cehennem zannettiği bir yere atar. Halbuki gerçekte cennete giden bu kişi hakkında Hz. Peygamber (sav) "*Şehitlik bakımından insanların en üstünü işte bu kimsedir.*" buyurmuştur.⁷¹

Şehitlerle ilgili "*Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar.*"⁷² ayetinin tefsiri hakkında Peygamber Efendimiz şöyle açıklama da bulunmuştur: Şehitlerin ruhları yeşil kuşların içindedir. Onlara ait arşa asılmış kandiller vardır. Şehitler cennette diledikleri yerleri dolaşıp bu kandillere girebilirler. Rableri onlara bakıp bir şey istiyor musunuz dediğinde onlar artık daha ne isteyelim, cennette dilediğimiz yerleri dalaşıyoruz derler. Yüce Allah aynı soruyu üç defa tekrarlayınca, onlar da ruhlarının tekrar bedenlerine gönderilerek Allah yolunda tekrar öldürülmek isterler. Bunun üzerine Allah da onları kendi hallerine bırakır.⁷³

Bu konuya açıklık getiren başka bir rivayette Allah Resulü, Öldükten sonra Allah katında hayır kazanan hiçbir kimse, dünyaya tekrar dönmek, dünya ve dünyadaki şeylere sahip olmak istemez. Ancak konumunun üstünlüğünü gören şehit bunların dışındadır. O ise dünyaya dönüp tekrar şehit olmayı ister demiştir.⁷⁴

Diledikleri gibi dolaşıp Allah'ın nimetlerine mazhar olan şehitler, bu üstün konumlarını gördüklerinde, şehitlik sırasındaki o eşsiz duyguları yeniden yaşamak için tekrar şehit olmayı arzularlar.

⁷¹ Buhari, "Fezailü'l-Medine", 9; Müslim "Fiten", 113.

⁷² (Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İmran 3/169).

⁷³ Müslim, "İmara", 121. Bkz. Buhari, "Cihad ve Si yer", 6, 21; Müslim "İmara", 109.

⁷⁴ Buhari, "Cihad ve Siyer", 5, 21; Müslim "İmara", 108,109; Tirmizi, "Fedailü'l-Cihad", 13; Nesai, "Cihad", 30.

Babasının şehit olmasına üzülen bir sahabenin ağlamasına izin veren Hz. Peygamber (s.a.v.): "*Siz ağlasanız da ağlamasınız da yerden kaldırıncaya kadar melekler kanatlarıyla onu sürekli gölgelendirmektedir*" buyurmuştur.⁷⁵

Yine başka bir rivayette Allah Resulü evladı şehit olan bir anneye, "*Cennet içinde pek çok cennetler vardır, senin Bedir'de şehit olan evladın Firdevs cennetine girmiştir.*"⁷⁶

Bu hadislerden anlaşıldığı üzere, melekler tarafından gölgelendirilen şehitler, cennette diğer müminlere göre daha üstün bir mevkiye sahiptir.

1.4. Şehitliğin Çeşitleri ve Hükümleri

İslâm hukukunda şehitlik, Peygamberimizin sünnetine dayanarak hakiki şehit ve hükmi şehit olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hakiki şehitlerde dünyevî hükümler (yılanma, kefenleme vb.) uygulanırken, hükmi şehitlerde sadece ahirete ait hükümler dikkate alınır.⁷⁷

Fıkıh âlimleri, Hz. Peygamber'in şehitlerle ilgili söz, fiil ve uygulamalarını inceleyerek şehitleri genel olarak üç kategoriye ayırmışlardır: Şehitleri genellikle hem dünya hem ahiret hükümleri bakımından şehit, sadece dünya hükümleri bakımından şehit ve sadece ahiret hükümleri bakımından şehit olmak üzere üç kısma ayırmışlardır.⁷⁸

Hanefî mezhebinin önemli alimlerinden Kâsânî ve Serahsî, şehitlik konusunda farklı nüanslar sunmuşlardır. Kâsânî, şehitliği daha geniş bir çerçevede ele alarak, savaşta veya bir Müslümanı korumak için öldürülen herkesi şehit kabul etmiştir. Serahsî ise şehitlik için Allah rızasının ön planda olduğunu vurgulayarak, savaşın meşru olması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁹

⁷⁵ Buhari, "Cenaiz", 3; bkz. Buhari "Cenaiz", 34; "Cihad ve Siyer" 20; "Meğazi" 26. Tirmizi, Cenaiz, 46.

⁷⁶ Buhari, "Cihad ve Siyer", 14. Bkz. Buhari, "Meğazi", 9; "Rikak" 51; Ebu Davud, "Cihad", 8.

⁷⁷ Erol, "İslâm Hukukunda Şehitlik Bağlamında Şehit Ailelerinin Manevî Temelli Sosyal Koruması" Ekim 2019. (Erişim Tarihi 14 Eylül 2024) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/47063/588133>

⁷⁸ Fahrettin Atar, "Şehid", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://İslâmansiklopedisi.org.tr/sehid#1> (24.05.2024).

⁷⁹ Erol, "İslâm Hukukunda Şehitlik Bağlamında Şehit Ailelerinin Manevî Temelli Sosyal Koruması". Ekim 2019. (Erişim Tarihi 14 Eylül 2024) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/47063/588133>

1.4.1. Dünya ve Ahiret Şehitleri

Müslüman olup, sorumlu ve tertemiz olan, delici bir aletle suçsuz yere öldürölüp kendisine kısas gereken durumda yaralı haldeyken başka bir mekâna da götürlmemiş kimseye dünya ve ahiret şehitleri denir. Bu gruptakiler kâmil şehit, hükmi şehit, şehid-i tam diye de isimlendirilir.

Bu tanımlamada çoğunlukla Ebu Hanife'nin fikirleri ele alınarak tanımlama yapılmıştır. Ebu Hanife'nin görüşleri dışında da alimler görüş bildirmiştir. Baliğ olanla olmayanın aynı durumda olduğunu bildirmişlerdir. Yani her iki gruptakiler de şehit sayılmıştır. Yine bir kısım alimlere göre de cünüplük durumunda da şehit olacağı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Kesici bir aletle haksız yere öldürülen hakkında ise alimler ihtilaf etmiştir. Hanefi ve Zeydiye mezhebi tamamına şehit derken Hanbeli ve Caferi mezhebi sadece eşkıyalar tarafından öldürülenlere şehit, Maliki ve Şafii mezhebi ise ahiret bakımından şehit dünya bakımından şehit saymamıştır.⁸⁰

İslâm geleneğinde şehitliğin temel ilkeleri ve şehitlerin cenazelerine dair hükümler, büyük ölçüde Uhud Savaşı'nda Peygamber Efendimizin (s.a.v.) söz ve uygulamalarıyla şekillenmiştir.⁸¹

Allah katında bu şekilde şehit olanların yıkanıp yıkanmayacağı ve cenaze namazlarının kılınıp kılınmayacağı konusu da ihtilafıdır. Medineliler ve Ahmed b. Hanbel ve Şafii cenaze namazı kılınmaz görüşünü savunmaktadır. Bazı alimler ise peygamberimizin hadisini dayanak göstererek cenaze namazı kılınmalıdır görüşünü desteklerler. Resulullah (s.a.v.) 'in şehit olan Hz. Hamza'ya kıldığı cenaze namazı bu görüşlerini destekler.⁸²

İslâm alimleri naslardan ve peygamberimiz dönemindeki uygulamaları esas alarak görüş bildirmişlerdir. Sonuç olarak cumhurun görüşü bu şehitler yıkanmaz, kefenlenmez ve cenaze namazları kılınmaz.⁸³

⁸⁰ Kurt, *Şehitlik*, 211.

⁸¹ Tahtâvî, *Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ merâkî'l-felâh şerh-i nûri'l-izâh*, s. 626; Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes'ûd Begavi, *Şerhü's-Sünne*, Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1983, C. V, s. 365.

⁸² Tirmizi, *Sünen'üt-Tirmizi*, "Cenaiz", 46.

⁸³ Kurt, *Şehitlik*, 213.

Kanlarıyla yıkanmadan defnedilmeleri, Hz. Muhammed (s.a.v)'in: “*Onları kanlı bir şekilde gömün.*” şeklindeki hadisine dayanmaktadır.⁸⁴

Cabir İbn Abdullah (r.a.)'tan gelen rivayetle, şu şekilde ifade etmiştir: Resulullah (s.a.v.), Uhud şehitlerinden iki kişiyi bir örtecek bir kabir içinde birleştiriyordu. Sonra: “*Bunların hangisi Kur’ân’ı öğrenmek için daha çok çabalamıştır?*” diye sorardı. Bu iki şehitten birine işaret edilince onu kabirdeki lahdin içinde önce geçirir ve: “*Ben bu şehitler üzerine bir şahidim*” buyurup, onları yıkamadan ve cenaze namazı kılınmadan, şehitlerin kanlarıyla gömülmelemlerini emretmişti.⁸⁵

Başka bir hadiste ise, İbnu Abbas (r.a.) anlatıyor: “*Resulullah (s.a.v), Uhud şehitlerinin üzerinden demir (den mamul silah, zırh gibi şeyler)in ve deri (den mamul kan bulaşmamış giyecekler)in çıkarılmasını ve onların elbiseleri ve kanlarıyla gömülmelemlerini emretti.*”⁸⁶

Bir müminin kâmil şehit mertebesine erişebilmesi için bazı şartlar öne sürülmüştür. Bunlar; Müslüman olmak, mükellef olmak, hades-i ekberden (büyük abdestsizlikten) temiz olmak, zulmen öldürölmek, mürtes olmamak (savaşta yaralanıp canlı olarak başka yere nakledilen kişi), kan bedeli gerekmemek.⁸⁷

İslâm hukukçuları, şehitlik konusunda genel kabul gören bazı temel ilkeler üzerinde birleşmişlerdir. Ancak, Hz. Peygamber’in vefatından sonra yaşanan iç çatışmalar, İslâm coğrafyasının genişlemesi ve farklı kültürlerle etkileşim gibi tarihsel süreçler, şehitlik kavramı üzerinde farklı yorumlara ve anlayışlara yol açmıştır.⁸⁸

1.4.2. Dünya Şehidi

Allah yolunda şehit olmak maksadı taşımadan gösteriş için, dünyalık menfaatler için şehit olanlar bu grupta yer almaktadır. Bunlar dünya bakımından şehit mertebesinde olsalar da ahiret bakımından şehit sayılmamaktadır.⁸⁹

İslâm hukukunda şehitlik, sadece fiziksel bir ölüm değil, aynı zamanda kişinin kalbindeki imanı ve Allah yolunda olma niyetiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle, savaşta

⁸⁴ Nesai, *Sünen ’ün-Nesai*, “Cenâiz”, 82.” Cihâd”, 37; Ahmed b. Hanbel, III, 299, V, 431.

⁸⁵ Buhari, “Cenaiz”, 75; İbnMace, “Cenaiz”, 28.

⁸⁶ Ebu Davud, “Cenaiz” 31.

⁸⁷ Büyükyıldız, *Hadislerde Şehitlik Kavramı*, 32-33.

⁸⁸ David Cook, *İslâm’da Şehitlik*, çev. Beyza Topuz, İstanbul: Kabalcı, 2017.

⁸⁹ Serahsî, *Mebûsûl*, 2, 49-50; VehbeZuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, 2, 558-559.

ölen her Müslüman şehit sayılmaz. Ancak, bir kişinin niyetini kesin olarak bilmek mümkün olmadığından, savaşta aktif olarak yer alan ve Müslümanlara yardım eden kişilere genellikle şehit muamelesi yapılır. Bu yaklaşım hem samimi müminleri korumayı amaçlar hem de İslâm ordusunda yer alan farklı inançlara sahip kişilere karşı merhametli bir tutum sergiler. Ancak, savaştan kaçan veya dünyalık menfaatler için savaşan kişiler bu kapsamda değerlendirilmez.⁹⁰ Bir insanın kalbindeki niyeti kesin olarak tespit edemememize rağmen, İslâm hukukunda şehitlik gibi özel bir durumun belirlenmesi neden gerekli görülmüştür? Âdem Apak bu durumu Uhud Savaşı'nda cengâverce savaştığı halde, Hz. Peygamber'in kendisi hakkında "Kuzman cehennemliktir" dediği, Kuzman örneği ile izah etmiştir.⁹¹

Apak, eğer Hz. Muhammed (sav) Kuzman'ın durumunu bildirmeseydi, insanlar savaştan sonra Kuzman'a şehit diyeceklerini belirterek, şehitliğin aslında insanların ne düşündüğüne bağlı olduğunu söyler.

Bunlar da hükmî şehit sınıfından kabul edilir, niyetlerini Allah bilir. Bu gruptakiler yıkanmaz fakat cenaze namazları kılınır ve elbiseleriyle gömülürler.

Gerçek niyetleri Allah ile kişi arasında olduğundan dünya da şehit sayılmaktadırlar. Kalplerini yalnız Allah bilir. İslâm alimleri ahrette hiçbir sevap verilmeyeceğini söylemiştir.⁹²

Sadece dünyevi açıdan şehit sayılan kişiler her zaman ahiret nazarında da şehit olarak kabul edilmez. Allah yolunda şehitlik niyetiyle değil de dünyevi menfaatler veya

⁹⁰ İbn Âbidin, Reddû'l-Muhtâr ale'd-dürri'l-muhtar, C. II, s. 252; Cürçânî, Kitâbü't-Târifât: Arapça Türkçe Terimler Sözlüğü, s. 131.

⁹¹ Kuzman, Uhud Savaşında Müslümanların safında, müşriklere karşı çok iyi çarpışan, Müslümanların çarpışma kuvvetine ve savaşma şekline hayranlık duydukları biri olarak tarif edilir. Ancak Rasulullah'ın daha sonra Kuzman zikredildiği zaman "cehennemliktir" dediği rivayet edilmektedir. Uhud'da savaşırken çok sayıda müşriği öldürdükten sonra derin bir yara ile yaralanınca ashâbdan Ebû Katâde, ona "Şehitlik sana helal olsun" der. Ancak Kuzman" Vallahi Ya Ebû Amr! Ben bir din uğruna savaşmadım. Şehri korumak için savaştım. Kureyş'in gelip hurmalarınızı çiğnemelerini istemediğim için savaştım" der. Ve yarası kötüleşince kılıcının üzerine kendini atarak intihar eder. Bunun üzerine Rasulullah "Allah fasık kimselerle bu dini destekleyecektir" demiştir. Ebû Abdullah Muhammed b. Vâkîdî, Hz. Peygamber'in Savaşları (Kitâbü'l-Meğâzi), çev. Musa K. Yılmaz, 2. b., İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2016, s. 217. Bir diğer kaynaktaki ise Katâde'nin "Vallahi bugün ey Kuzman sen imtihan verdin. Sana müjdeler olsun" dediği ve Kuzman'ın da "Ne ile müjdeleniyorum? Vallahi ancak kavmimin şerefi için savaştım. Şayet bu anlattığınız için olsaydı savaşmazdım." dediği kaydedilmektedir. Cemal ed-din Ebu Muhammed Abd-Allah b. Yusuf el-Ensârî İbn Hişam, İslâm Tarihi: Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi, çev. Hasan Ege, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1985, C. III, s. 118.

⁹² Bkz. Yüce, Abdulkhakim, *Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı*, İstanbul 2001, 41-43; Atar, "Şehîd", 430.

ganimet gibi sebeplerle savaşırken ölen kişiler, dünyevi açıdan şehit sayılsa da ahirette şehit olarak değerlendirilmezler.

Bu durum, İslâm'da niyetin ve samimiyyetin ne kadar önemli olduğunun altını çizer. Bir kişi ne kadar kahramanca savaşmış ve düşman karşısında canını vermiş olsa da eğer niyeti Allah rızası ve İslâm'ı yüceltmek değilse, o kişi gerçek bir şehit olarak kabul edilmez.

1.4.3.Ahret Şehidi

Ahret şehidini ise, savaşırken ölmemiş savaştan yaralı olarak kurtulmuş fakat daha sonra hastalık, Allah yolunda ilim tahsil ederken veya cuma gecesi ölen kişilere ahiret şehidi denmiştir. Bu gruptaki şehitler de diğer ölen Müslüman insanlar gibi yıkanıp, kefenlenir ve cenaze namazları kılınarak defnedilir.⁹³

Bazı hastalıklardan dolayı ölenlerle ilgili hadisler;

Ebû Hüreyre'den rivayette, peygamberimiz (s.a.v): *“Bir adam yolda yürürken yol üzerinde bir diken dalı buldu ve dikenini oradan aldı. Bundan dolayı Allah kendisine teşekkür etti ve adamı affetti.”* buyurmuşlar. Bir de: *“Şehitler beş kısımdır. Vebadan, ishalden ve boğulmaktan ölenlerle yıkıntıdan ölen ve Allah azze ve cellenin yolunda şehit olandır”* buyurmuşlar.⁶⁸

*“Sizler şehit olmayı sadece savaşarak ölmek mi zannediyorsunuz? O zaman sizin şehitlerinizin sayısı çok değildir. Allah yolunda savaşırken ölmek şehitliktir. Hastalıktan dolayı ölmek şehitliktir. Yangında yanarak ölmek şehitliktir. Suda boğularak ölmek şehitliktir. Göçük altında kalarak ölmek şehitliktir. Aklını yitirerek ölmek şehitliktir. Hamile haldeyken ölen kadın da şehit sayılır.”*⁹⁵

Tabii afetler, boğulmalar ve kazalar sonucu ölenlerle ilgili hadisler;

Peygamber efendimiz şöyle buyurmuştur; *“....., suda boğularak ölmüş ve göçük altında kalarak Müslüman olarak ölmüş kimseler..... şehit sayılırlar.”*⁹⁶

İlim için çalışmalar yaparken ölenlerin şehit olmasıyla ilgili hadisler ve ayetler;

⁹³ Zuhayli, et- Tefsirul Munir, 3: 107.

⁹⁴ Müslim, “İmare”, 164.

⁹⁵ Nesai, “Cihâd”, 48.

⁹⁶ Tirmizi, “Cenaiz”, 65, (Tirmizî: Bu konuda Enes, Safvân b. Ümeyye, Câbir b. Atîk, Hâlid b. Urfuta, Süleyman b. Surad, Ebû Musa ve Âişe'den de hadis rivâyet edilmiştir. Ebû Hüreyre hadisi hasen sahihtir.).

İlim bütün Müslümanlara farz kılınmıştır.

Nitekim peygamberimiz (s.a.v): "*İlim talep eden her Müslüman erkek ve kadına farzdır.*"⁹⁷ buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (r.a.)’den gelen rivayete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Her kim din ilmini öğrenmek için yola çıkar ve her sebebe başvurursa Allah Cennete varan yolu onun için kolaylaştırır.*”⁹⁸

Kur’ân-ı Kerîm’de "*Kesinlikle cahillerden olma*"⁹⁹ buyurulmuştur.

Kur’ân-ı Kerîm’de açıkça anlatıldığına göre "*Kulları içerisinde Allah'tan ancak ilim sahibi olanlar korkar*".¹⁰⁰

Yine Zümer suresinde, "*Hiç bilenlerle (ilim öğrenenlerle) bilmeyenler bir olur mu?*"¹⁰¹ Bilenlerle bilmeyenlerin bir olmayacağı açıkça belirtilmiştir.

Bütün bunlar göstermektedir ki ilim ne kadar önemlidir. İlim yolunda çalışırken ölen Müslümanın şehit sevabına nail olacağı anlaşılmaktadır.

Cuma günü, haftanın en faziletli günü olarak kabul edilir ve bugün de yapılan ibadetlere Allah katında daha fazla sevap verilir. Bu konuda birçok hadis-i şerif de mevcuttur.

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivayete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Güneşin doğduğu en mübarek gün; Cuma günüdür. Âdem o günde yaratıldı, Cennete o gün girdi ve o gün Cennet’ten çıkarıldı, kıyametin kopacağı gün Cuma günüdür.*”¹⁰²

Dünya ve ahiret şehidi olmak, Allah’ın rızasını kazanmanın ve ahirette büyük bir sevaba kavuşmanın en yüce yollarından biridir. Bu mertebeye layık olmak için niyetin saf, amelin samimi ve kalbin Allah'a teslim olması gerekmektedir.

⁹⁷ İbn Mace, *Mukaddime*, 17.

⁹⁸ Müslim, “Zikir”: 17; Ebû Dâvûd, “Salat”: 27, Tirmizi, “İlim” 2, (Tirmizi, bu hadis hasen olduğunu değerlendirmektedir).

⁹⁹ (Kur’ân-ı Kerîm el-En’âm, 5/35).

¹⁰⁰ (Kur’ân-ı Kerîm el-Fâtır, 35/28).

¹⁰¹ (Kur’ân-ı Kerîm ez-Zümer, 39/9).

¹⁰² Nesai, “Cuma”, 4; Buhârî, “Cuma”, 4; Tirmizi, “Cuma”, 353. (Tirmîzî: Bu konuda Ebû Lübabe, Selman, Ebu Zerr, Sa’d b. Ubâde, Evs b. Evs’den de hadis rivâyet edilmiştir. Ebû Hüreyre hadisi hasen sahihtir.).

Bu ve benzeri hadis-i şeriflerden anladığımız kadarıyla şehitliğin sadece düşman ile savaşırken ölmek değil, bunun yanında gayesi Allah'ın rızası olmak kaydıyla kişi başka sebeplerle de öldüğünde şehit sayılabiliyor.

Bütün bu hadislere baktığımızda davası Allah rızası olan herkesin şehitlik makamına ulaşması mümkün. Kendi nefsinin, malını ya da dinini, vatanını savunurken Allah rızasını isteyen herkes ölümü nasıl olursa olsun şehitliğe ulaşabilir.

Sonuç olarak, İslâm hukukunda savaş durumlarında, şehitlik kavramı üzerinde yoğunlaşmış, şehit olmanın şartları, şehit sayılacak eylemlerin hukuki sınırları ve şehitlere mahsus olan cenaze merasimleri gibi konular detaylı bir şekilde incelenmiştir.

İslâm'da şehit, sadece savaşta ölen kişi değil, aynı zamanda haksızlığa uğrayan, hastalığa yakalanan veya ilim öğrenirken ölen mümin de olabilir. Yani şehitlik, Allah yolunda mücadele eden herkese verilen bir ödüldür.

Güzel ölmenin yolu güzel hayattan geçer. Hayatın gerçeği olan ölüm bir gün her fâninin yaşayacağı mutlak olup, ebedi hayatın peygamberlikten sonra en yüksek merteye olan şehitliğe ulaşmak için amelin ve niyetin Allah rızası olduğunu bilmek ve ona göre yaşamak yeterlidir.

1.5. Şehitliğin Faziletleri

1.5.1.Dünyada ve Berzah Âlemindeki Faziletleri

Şehitler ölüm anında ki acıyı hissetmezler. İnsanların en büyük korkusu ölüm anında çekilecek acı, ızdıraptır. Fakat şehitler bu acıyı anlamazlar bu Allah'ın şehitlere ikramıdır. Her dünyaya gelen canlı ölümü tadacaktır ayetler de bunu göstermektedir.

*"Binlerce kişinin ölüm korkusuyla beldelerini bıraktıklarını görmedin mi? Allah onlara "ölün" dedi, sonra da kendilerini diriltti."*¹⁰³

*"Nerede bulunursanız bulunun, tahkim edilmiş yüksek kalelerde bile bulursanız ölüm sizi bulur."*¹⁰⁴

¹⁰³ (Kur'ân-ı Kerîm, el-Bakara, 2/243).

¹⁰⁴ (Kur'ân-ı Kerîm, en-Nisâ, 4/78).

*“Bir gün bakarsın ki, ölüm baygınlığı gerçek olarak gelmiş "işte bu, senin kaçıp durduğun şey" denilmiştir.”*¹⁰⁵

Hz. Peygamber'den rivayet edilen Hadis-i şeriflerde de ölüm anında ki acıdan bahsedilmiştir.

*“İsrail oğullarından olan bir grup kişi, bir mezarlıktan geçerken mezarlığa uğrarlar. Birisi, "Allah' a yalvarsak da bu ölümlerden birini diriltse, biz de bazı sorular sorsak," diye Allah'a dua ederler. Bunun üzerine saç sakalı birbirine karışmış, alnında secde izi belirgin bir adam mezardan çıkarak, 'Elli yıldır öldüm, hala acım dinmedi!' diye haykırdı.”*¹⁰⁶

Hz. Aişe (r. anha)’dan rivayete göre, şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v.) vefat etmek üzereyken yanında bulunuyordum, yanında içinde su dolu olan bir su kabı vardı, Resulullah elini o kabın içerisine sokup yüzünü yıkıyordu ve şöyle diyordu: *“Allah’ım ölüm sancularından ve ölümün şiddetinden dolayı bana yardım et.”*¹⁰⁷

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivayete göre, peygamberimiz şehitlerin acı duymadıklarını, ızdırap çekmediklerini şöyle müjdelemiştir: *“Şehit kimsenin ölüm anındaki duyduğu acı çimdiklemeden dolayı duyduğu acı kadar basittir.”*¹⁰⁸

Şehit, Allah yolunda canını veren ve ebedi mutluluğa kavuşan bir mümindir. Şehitlik, Allah'ın en büyük armağanlarından biridir ve şehitler, Allah'ın huzurunda en yüksek mertebelere ulaşırlar.

Şehitler kabir azabı çekmez ve şehitlerin cesetleri bozulmaz. Kabir azabının olduğu ayetlerde ve hadisler de bildirilmiştir.

*“Etrafınızdaki bedevi Araplardan ve Medine halkından birtakım münafıklar vardır ki, münafıklıkta beceri kazanmışlardır. Sen onları bilmezsin, biz onları biliriz. Onlara iki kez azap edeceğiz. Sonra da onlar büyük bir azaba sürükleneceklerdir.”*¹⁰⁹

¹⁰⁵ (Kur’ân-ı Kerîm, Kâf, 50/19).

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, ez-Zühd, 16,17.(Ölüm acısının bir damlası, dünyanın dağlarına damlatılsa, erirler," sözü de aktarılmaktadır.).

¹⁰⁷ İbn Mâce, “Cenaiz”, 64; Tirmîzî, “Cenaiz”, 8. (Tirmîzî: Bu hadis hasen garibtir.).

¹⁰⁸ İbn Mâce, “Cihâd, 16; Darimi, “Cihad”, 17; İbn Hanbel, II- 297; Tirmizi, “Fedailü'l-Cihad”, 26, (Tirmizî: Bu hadis hasen sahih gariptir.).

¹⁰⁹ (Kur’ân-ı Kerîm, et-Tevbe; 9/101).

*“Onlar sabah akşam ateşe arz olunurlar (dünya durdukça kabirdeki azap böyle devam eder). Kıyamet koptuğu gün de.”*¹¹⁰

Peygamberimizin duasından anlaşılan azabın olduğudur: *Allah'ım! Kabir azabından, Cehennem ateşinden ve kabrin fitnesinden, Mesih-i Deccalin fitnesinden hem zenginliğin hem de fakirliğin fitnesinden sana sığınırım. Allah'ım! Beyaz bir kirli olan elbiseyi tertemiz yaptığın gibi, benim hatalarımı da soğuk kar sularıyla arındır; böylece kalbimi kötülüklerden koru. Allah'ım! Tembellikten, bunaklıktan, borçtan ve günahlardan sana sığınırım.*

Kur'ân'da şehitlerin kabir sorgusundan uzak olduğu bildirilmiştir: *"Allah yolunda öldürenleri, sakın ölümler sanmayın. Bilâkis onlar diridirler. Rableri katından rızıklandırılmaktadırlar."*¹¹¹

Hadislerde de şehitlerin kabir azabı görmeyeceği buyrulmuştur: *“Her ölen kimsenin amel defteri kapanır ancak Allah yolunda ölen(şehit) kimse hariç, onun ameli kıyamet gününe kadar artar ve o şehit kabir fitnesinden de güvendedir.”*¹¹²

Şehitlere cennetteki yerleri gösterilir. Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *Şehidin, Allah katında özellikleri vardır; şehit olur olmaz Allah tarafından günahları affedilir, Cennet'te gideceği yer kendisine gösterilir. Kabir azabından korunur, kıyametteki en büyük korkudan korunur. Başına vakar tâc'ı giydirilir o taş üzerindeki tek bir yakut taşı dünyadan ve içindekilerden daha değerli ve kıymetlidir. Cennet'te bulunan iri gözlü yetmiş iki huri ile evlendirilir. Akralarından yetmiş kişiye şefaate edebilmesine müsaade edilir.*¹¹³

Şehit ailelerine yardım yapıldığı konusunda onların korunduğu peygamberimizden gelen rivayetlerde de bulunmaktadır. Peygamberimizin sürekli şehit ailelerinin evine gittiği ve neden gittiğini sormuşlardır. Peygamberimiz de şöyle buyurmuştur: *"Ümmü Süleym'in durumuna en çok ben üzülüyorum. Çünkü onun erkek kardeşi (Haram ibnu Milhân, Bi'riMaûne'de) benim (askerlerimin) beraberinde öldürüldü"*¹¹⁴

Hiz. Ömer'den (r.a.) gelen bir rivayette ise şehit ailelerinin korunması gerektiği şu şekilde geçmektedir:

¹¹⁰ (Kur'ân-ı Kerîm, Mü'min; 40/ 46).

¹¹¹ (Kur'ân-ı Kerîm, Al-i İmrân, 3/169).

¹¹² Müslim, “İmara”, 42; “Ebû Dâvûd, Cihâd”, 36. Tirmizi, “Cihad”, 2.

¹¹³ Tirmizi, “Fedailü'l-Cihad”, 25; İbn Mâce: “Cihâd”: 16.

¹¹⁴ Buhari, “Cihad.”, 38.

Ey Mü'minlerin Emîri!. Babam Hudeybiye'de Peygamberle birlikte hazır bulunmuştur. Eşim şehit oldu ve arkasında iş yapamayacak kadar küçük çocuklar bıraktı. Hiç ekinleri ve süt verecek hayvanları da yok. Çocuklarımı yırtıcı hayvanların yemesinden korkuyorum.” Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a), doğruca beytü’lmalale gidip kuvvetli bir deve aldı. Ona buğday doldurarak iki büyük çuvalı doldurdu. O iki çuvalın ortasına da başka yiyecek ve giyecek eşyalar koydu. Sonra o deveyi kadına doğru verdi. Ardından: “Bu yiyecekleri ve giyecekleri alın kullanın dedi. Bu yiyecekler bitmeden Allah sizlere hayır, yani mal getirecektir,” dedi. Hz. Ömer (r.a)’ın kadına verdiği yüklü deveyi gören bir adam: “Ey Mü'minlerin Emîri, bu kadına çok mal verdin” dedi. Adamın bu sözüne kızan Hz. Ömer (r.a) gerekçesini şöyle açıklamıştır: “Anan seni yitirsin! Vallahi ben bu kadının babasını ve erkek kardeşini bir kaleyi muhasara ederken görmüştüm. Sonra bu kaleyi fethetmişlerdi.”

Allah’ın (c.c), hakkında taaccub ettiği iki tane şehitten hadiste bahsedilmektedir:

Allah iki kişi hakkında taaccub eder: Bunlardan biri diğerini öldürmüştür. İkisi de cennete gider. Bunlardan diğeri, Allah yolunda cihad eder ve şehit olur. Allah katile mağfiretini ulaştırır, o da Müslüman olur, sonra Allah için cihâda katılır ve şehit olur (Böylece her ikisi de Cennette buluşurlar).¹¹⁵

Peygamberimiz (s.a.v.) ve ashabı, Allah yolunda şehit olmayı büyük bir şeref ve nimet olarak görmüşler ve bu uğurda canlarını feda etmeye hazır olmuşlardır. Bu arzusun arkasında, Allah’ın rızasını kazanma, cennete girme, dünyanın zulmünden kurtulma ve Müslümanlara örnek olma gibi önemli sebepler yatmaktadır. Ebu Hüreyre (r.a.)’ın gelen rivayete göre Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuşlardır:

Allah Teâla Hazretleri, Allah rızası için yola çıkan kimse hakkında: “Bu kulum, benim için cihad etmek üzere bana inanarak peygamberlerimi onaylayarak yola çıkmıştır, artık onu ya cennetime koymak yahut da ganimet elde etmiş olarak, çıkmış olduğu yurduna geri çevirmek hususunda garanti veriyorum” diyerek te’minat verir. “Muhammed’in nefsini kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelâl’e yemin olsun ki, Allah yolunda yaralanmış hiçbir yaralı yoktur ki, Kıyamet günü, yaralandığı ilk günkü manzarasıyla gelmiş olmasın: (yarası taze) kan renginde, kokusu da misk kokusunda olarak. Muhammed’in nefsini kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl’e yemin ediyorum ki, Müslümanlar’a meşakkat vermeyecek olsam,

¹¹⁵ Buharî, “Cihâd”, 28; Müslim, “İmâret”, 128; Muvatta, “Cihâd”, 28, 29; Nesâî, “Cihâd”, 37; İbnu Mâce “Mukaddie”,13.

*Allah yolunda gazveye çıkan hiçbir seriyyeden asla geri kalmazdım. Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e kasem olsun Allah yolunda gazaya çıkıp öldürülmeyi, sonra tekrar hayat bulup gazada tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar gazaya çıkıp tekrar öldürülmeyi ne kadar isterim.*¹¹⁶

Ashap şehit olmayı çok arzulamış bunun için dua etmiştir. Bu üstün mertebeye ulaşmayı çok arzulamışlardır. Hz. Ömer (r.a.) şehit olmayı arzulamıştır. Duasında dile getirmiştir: *"Allah'ım! Dileğim senin yolunda şehit olmak ve Resul'ünün memleketinde ölmektir."*¹¹⁷

Peygamberimiz (sav), şehitlerin cenazelerinin, meleklerin kanatlarıyla gölgelendiğini ve Allah'ın rahmetine kavuşmadan önce özel bir koruma altında tutulduğunu belirtmiştir. Henüz toprağa verilmeyen şehitlerin cenazeleri, meleklerin kanatları altında güvenle beklenir ve Allah'ın rahmetiyle kuşatılır.

İbnu'l-Münkedir, Câbir ibn Abdillâh (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir: *"Uhud günü babam şehit edilip, burnu, kulakları, etrafı kesilmiş olarak getirildi ve nihayet Rasûlullah(s.a.v.)'ın önüne konuldu. Üzeri bir bezle örtülmüş hâldeydi. Ben babamın üstünden örtüsünü açmak isteyerek yanlarına vardım. Akrabalarım beni bundan nehyettiler. Sonra bir daha açmak üzere vardım. Yine kabîlem beni nehyettiler. Bu defa Resulullah (s.a.v.) emir buyurdu da, örtü kaldırılıp açıldı. Bu sırada bir kadın çığlığı işitti ve: "Bu kadın kimdir?" diye sordu. Oradakiler: Fâtîme binti Amr'dır, yâhud Amr'ın kız kardeşidir, diye cevâb verdiler. Resulullah (s.a.v.): "Bu kadın niçin ağlıyor?" Yâhud da: "Ağlamasın! Çünkü o aziz şehidi melekler, cenazesi kaldırılincaya kadar kanatlarıyla gölgelemekte devam ettiler" buyurdu.*¹¹⁸

Şehitler, imanları sayesinde kabir azabından müstağni olup, bedenleri de Allah'ın mucizesi ile bozulmadan kalır. Şehitlerin ruhları huzur içindedir ve bedenleri ise Allah'ın koruması altındadır, hiçbir şekilde bozulmaz.

Ölülerin bedenlerinin toprağa verildiği, ruhlarının ise ahiret hayatına geçiş yaptığı yerdir. Çoğulu kuburdur. Buhari ve Müslim'in rivayetine göre¹¹⁹ *"Allah hem dünya*

¹¹⁶ Buhari, "İman",25, "Cihâd",2, 119, "Hums",8, "Tevhid",28; Müslim, "İmâret", 103- 107; "Muvatta", "Cihâd", 2, 40; Nesâî, "Cihâd" 14, İman 24. (Buhari, Temennî, 1'de de benzer rivayet var.).

¹¹⁷ İmam Malik, "Muvatta", "Cihad", 15.

¹¹⁸ Buhari, "Cenaiz", 3,4, 34; Müslim, "Fadâilu's Sahabe", 130; Buhari, "Megâzî", 27.

¹¹⁹ Buhari, "Cenaiz" 87, Tefsir, İbrahim 2; Müslim, "Sıfatu'l-Cenne", 13.

hayatında hem de ahirette iman edenleri sağlam sözle, (Kelime-i Şehadetle) tespit eder.”¹²⁰ ayet-i kerimesi kabir azabı hakkında nazil olmuştur.

Peygamber Efendimiz (sav)'in kabir azabı ve sorgulamasından sürekli Allah'a sığınması, bizlere kabir hayatının ne kadar önemli ve zorlu olduğunu, günahlardan korunmanın ne kadar gerekli olduğunu ve Allah'a sığınmanın ne kadar kıymetli olduğunu gösteren en büyük delillerden biridir. O'nun bu duası, bizlerin de kabir hayatına hazırlanmamız ve günahlardan uzak durmamız için bir uyarı niteliğindedir.

Hiz. Peygamber (s.a.v.) diğler bir hadislerinde de şöyle buyururlar: Ebû Saîd (r.a.)'den rivayete göre, şöyle demiştir; Peygamberimiz, namaz kılınan yere geldiğinde bazı insanların çok gülüşüklerini görünce onlara şöyle seslendi: *Ne var ki sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız.*” Öyleyse tüm lezzetleri yok edip kesen, ölümü çok hatırlayın. Kabir, her gün şöyle diyerek konuşur: *“Ben yalnızlık eviyim, ben tek kişilik evim, ben toprak eviyim, ben kurtçukların eviyim!”* Mü'min kul toprağa defnedildiğinde kabir ona şöyle diyecektir: *“Merhaba, hoş geldin! Üzerimde yürüyenlerin en sevgilisi olduğuna göre bugün benim himayem altına girdin sana ne yapacağımı göreceksin!”* Sonra o kabir, o kimse için gözünün görebildiği kadar genişleyecek ve Cennete doğru bir kapı açılacaktır. İsyancı ve kafir bir kul da kabre konulduğunda kabir ona şöyle diyecektir: *“Sana rahat ve huzur yok, sen hoş vaziyette gelmedin bana, üzerimde yürüyenlerin en sevimsizi ve kızdığım biri olarak bana gelmiş durumdasın ve sana ne yapacağımı göreceksin.”* Resulullah (s.a.v.) şöyle devam etti: *“Sonra kabir o kimseyi o derece sıkıştırır ki, kaburgaları birbirine geçer.”* Ebû Saîd dedi ki: Resulullah (s.a.v.), parmaklarıyla bu durumu göstererek parmaklarını iç içe soktu ve şöyle buyurdu: *“Sonra o kimseye yetmiş tane yılan musallat edilir ki, o yılanlardan biri toprağa üflese, o toprak dünya durdukça hiçbir şey bitirmez. Bu yılanlar onu, hesaba çekilinceye kadar, sokar ve ısırırlar, paramparça ederler.* Ebû Saîd şöyle dedi: Resulullah (s.a.v.), şöyle buyurdu: *“Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.”*¹²¹

Hadisler, şehitlerin Allah katında özel bir mertebeye sahip olduklarını ve kıyamet gününe kadar kabir azabı görmeyeceklerini açıkça belirtmektedir.

Fudâle b. Ubeyd (r.a.), Resulullah (s.a.v.)'den bize aktararak şöyle demiştir: *Her ölen kimsenin amel defteri kapanır ancak Allah yolunda kalbi*

¹²⁰ (Kur'ân-ı Kerîm, İbrahim; 14/27).

¹²¹ İbn Mâce, “Zühd”, 31; Tirmizi, “Kıyamet”, 26. Tirmizî: (Bu hadis garip olup sadece bu şekliyle bilmekteyiz.).

cihâda bağlı olarak ölen(şehit) kimse müstesna, onun ameli kıyamet gününe kadar çoğalıp artar ve o kimse kabir fitnesinden de güvendedir.” Ve Resulullah (s.a.v.)’ın şöyle buyurduğunu da işittim: “Mûcâhid nefsinin isteklerine karşı cihâd ederek günahlardan uzak durmak için mücadele eden kimsedir.”¹²²

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), hadislerinde şehitlerin bedenlerinin kabirde çürümeyeceğinden ve zararlı böceklerden korunacağından bahsederek onların dünya hayatındaki fedakarlıklarının karşılığını ahirette de alacaklarını belirtmiştir.

Abdurrahman b. Ebî Sa'sa'dan rivayet edildiğine göre; Ensar'dan olup sonradan Selemiyyeyn kabilesine mensup olan Amr b. Cemuh ve Abdullah b. Amr'ın mezarlarını sel götürmüştü. Çünkü onların kabirleri sel ağzına geliyordu, ikisi de aynı mezarda gömülü bulunuyorlar ve ikisi de Uhut şehitlerindendi. Derhal onlar için başka mezar kazıldı. Bulundukları mezar açılınca görüldü ki sanki henüz daha akşamleyin vefat etmişler gibi cesetleri hiç bozulmamış! Biri yaralanmış ve elini yarasının üzerine koymuştu. Böylece defnedilmiş. Mezar açılınca elini yaranın üzerinden aldılar, sonra el tekrar yaranın üzerine geldi, aynı eskisi gibi kondu. Mezarın açılışı ile Uhut harbi arasında tam kırk altı sene geçmişti.¹²³

Şehide mağfiret edilir ve cennette ki makamı gösterilir.

Bu konuda, Mıkdam b. Ma'd-i Kerib (r.a.)’den rivâyete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *Şehidin, Allah katında altı özelliği vardır; şehit olur olmaz günahları affedilir, Cennet'teki gidip kavuşacağı yer kendisine gösterilir. Kabir azabından korunur, kıyametteki en büyük korkudan güven içindedir. Başına vakar tâc'ı giydirilir o taç üzerindeki tek bir yakut taşı dünyadan ve içindekilerden daha değerli ve kıymetlidir. Cennet'teki iri gözlü yetmiş iki huri ile evlendirilir. Akrabalarından yetmiş kişiye şefaatedebilmesine izin verilir.*¹²⁴

Vatanı için canını veren şehitlerimizin ailelerine hem maddi açıdan destek olunur hem de manevi olarak yalnız bırakılmazlar.

¹²² Müslim, "İmara", 42; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 36. Tirmizi, "Cihad", 2. Tirmizî: Bu konuda Ukbe b. Âmir ve Câbir'den de hadis rivâyet edilmiştir. (Tirmizî: Fudale hadisi hasen sahihtir.).

¹²³ İmam Malik, "Muvatta", "Cihad", 21. (İmam Malik; "zaruret halinde iki-üç kişinin aynı kabre defnedilmesinde bir mahzur yoktur. Ancak en yaşlısı kible tarafına konulmalıdır. Demektedir.).

¹²⁴ Tirmizi, "Fedailü'l-Cihad", 25; İbn Mâce, "Cihâd", 16.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), sadece şehitlere değil, şehitlerin geride bıraktığı ailelerine de özel bir ilgi göstererek onlara hem maddi hem de manevi destek olmuştur.

Enes ibn Mâlik'in naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v.) kendi zevceleri dışında, Medîne'de devamlı olarak sadece Ümmü Süleym'in evine gidermiş. Allah Resulüne neden sadece Ümmü Süleym'in evine gittiği sorulduğunda: "Ümmü Süleym'in durumuna en çok ben acıyorum. Çünkü onun erkek kardeşi (Haram ibnu Milhân, Bi'ri Maûne'de) benim (askerlerimin) beraberinde öldürüldü" buyurmuştur.¹²⁵

Bu hadisler, şehitlerin ve ailelerinin toplumdaki özel konumlarını ve onlara karşı yapılması gereken görevleri açıkça ortaya koymaktadır. Peygamber Efendimiz 'in (s.a.v.) şehit ailelerine gösterdiği hassasiyetten hareketle, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının bu ailelerin gıda, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada aktif rol almaları hem insani bir görev hem de İslâm'ın emrettiği bir sorumluluktur. İhtiyaçların karşılanmasında aktif rol almaları gerektiği bu hadislerden açıkça anlaşılmaktadır.

Şehitler ve aileleri Allah katında yüce bir makama sahiptirler. Bu nedenle onlara karşı her türlü maddi ve manevi yardım yapılmalıdır. Devlet ve sivil toplum kuruluşları şehit ailelerine karşı sorumludur. Onların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve refah seviyelerini yükseltmek için gerekli adımları atmalıdırlar.

Şehit ailelerine yardım yapmak hem dini bir görev hem de insani bir sorumluluktur. Bu yardımlar, şehitlerin fedakarlıklarını anmak ve onların ailelerinin hayatlarını kolaylaştırmak için yapılmalıdır. Şehitlere ve ailelerine yapılan yardımlar, Allah tarafından kat kat ödüllendirilecektir. Bu nedenle, bu yardımlar maddi imkanları olan herkes için bir fırsattır.

Sevgili Peygamberimiz ve sahabeleri, dünyalık nimetlerden çok Allah rızasını kazanmak ve şehadet mertebesine ulaşmak için can atmışlardır.

Birçok peygamber Allah yolunda cihad etmiş, gazalara katılmış ve şehitlik şerefine nail olmuştur. Nebiliğin yanı sıra bu yüce makamı elde etmek, onlar için büyük bir şeref ve Allah'ın rızasına ulaşmanın bir vesilesidir. Bu kahraman peygamberler, insanlığın hidayeti ve kurtuluşu için canlarını feda etmişlerdir.

¹²⁵ Buhari, "Cihad", 38.

“Allah Teâla Hazretleri, Allah rızası için yola çıkan kimse hakkında: “Bu kulum, benim yolumda cihad etmek üzere bana inanarak peygamberlerimi tasdik ederek yola çıkmıştır, artık onu ya cennetime koymak yahut da ücret veya ganimet elde etmiş olarak, çıkmış olduğu meskenine geri çevirmek hususunda garanti veriyorum” diyerek te’minat verir. “Muhammed’in nefsinin kudret elinde tutan Zat-ı Zülcelâl’e yemin olsun ki, Allah yolunda yaralanmış hiçbir yaralı yoktur ki, Kıyamet günü, yaralandığı ilk günkü manzarasıyla gelmiş olmasın: (yarası taze) kan renginde, kokusu da misk kokusunda olarak. Muhammed’in nefsinin kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl’e yemin ediyorum ki, Müslümanlar’a meşakkat vermeyecek olsam, Allah yolunda gazveye çıkan hiçbir seriyyeden asla geri kalmazdım. Ancak onları hayvana bindirecek imkân bulamıyorum. Onlar da beni tâkibe imkân bulamıyorlar. Benden geri kalmak da onlara zor geliyor. Muhammed’in nefsi kudret elinde olan Zât-ı Zülcelâl’e kasem olsun Allah yolunda gazaya çıkıp öldürülmeyi, sonra tekrar hayat bulup gazada tekrar öldürülmeyi, sonra tekrar gazaya çıkıp öldürülmeyi ne kadar isterim.”¹²⁶

Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) şehitlik arzusu ve bu uğurda gösterdiği fedakarlıklar, ashabı üzerinde de büyük bir etki yaratmıştır. Ashab-ı Kiram da peygamberlerinin izinden giderek şehitlik mertebesine ulaşmayı arzulamış ve bu uğurda canlarını feda etmeye hazır olduklarını göstermişlerdir.

Peygamberimiz (sav) ve sahabelerin şehadet yolunda gösterdikleri fedakarlıkların sayısı hadsiz olmakla birlikte, bu çalışmamızda bu konuya dair birkaç çarpıcı örnekle yetineceğiz.

Her mümin, Allah yolunda cidden mücadele etmenin ve cihadın sonucunda şehitlik mertebesine ulaşmanın arzusunu taşır. Hiz. Ömer (r.a.) de bu yüce arzuyu taşıyan müminlerin önde gelenlerinden biridir.

Bedir'deki şaşırtıcı yenilgiden sonra intikam ateşiyle yanan Mekkeli müşrikler, yeni bir savaş için harekete geçti. Peygamberimiz (s.a.v.), bu tehlikeyi sezinleyerek ashabını Uhud'da bekleyen büyük bir savaşa hazırladı. Ashab-ı Kiram da bu talimata uyarak vakit kaybetmeden hazırlıklara giriştiler. Herkes, savaşa hazırlanmak için elinden

¹²⁶ Buharî, “İman”, 25, “Cihâd”, 2,119, “Hums”, 8, “Tevhit”, 28; Müslim, “İmâret”,103- 107; İmam Malik, “Cihâd”, 2, 40; Nesâî, “Cihâd”,14, “İman”, 24. (Buhari, Temenni, 1’de de benzer rivayet var.).

geleni yapıyordu. Müslümanlar, savaş için canla başla çalıştı. Bineği olan, olmayan herkes hazır bekliyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.), ashabıyla birlikte savaş için tüm hazırlıklarını tamamlamıştı. Diğer yandan, İslâm ordusuna katılmak isteyen yeni Müslümanlar da geliyordu. Artık yola çıkmaya hazırdılar. Câbir bin Abdillâh (r.a.)'ın anlattığına göre bir kişi, elinde yemekte olduğu birkaç hurma ile Hz. Peygamber'e geldi ve "Ölürsem nereye giderim?" dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) tek bir kelimeyle: "Cennete!" buyurdu. Bunu duyan adı meçhul kahraman, elindeki birkaç hurmayı yemek için geçecek bir süre cennetten geri kalmak istemediği için, onları hemen yere attı ve müşrik saflarına koşarak şehit olana kadar kahramanca savaştı.¹²⁷

1.5.2. Şehidin Kıyamet Günü ve Sonrasında Mazhar Olacağı İlahi İkramlar

Allah, şehitleri cennetle müjdelemiştir ve bunun garantisini vermiştir.

*"Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir halde arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar."*¹²⁸

*"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Hakikatte onlar Rablari katında dirilerdir, Cennet meyvalarından rızıklanırlar."*¹²⁹

Yine hadislerde de şehitlerin cennetlik olduğu müjdelenmiştir.

H. Peygamber, "Kim cennetliktir?" sorusuna şu cevabı vermiştir: "Peygamberler, şehitler, çocuklar ve (cahiliyede) diri diri gömülen kızlar."¹³⁰

Enes (r.a.)'den rivâyetle bir kudsi hadiste, Allah şöyle buyuruyor: *"Allah adına Allah yolunda cihâd eden kişi benim güvencem altındadır. Öldürürsem kendisine Cenneti varis kılarım şayet memleketlerine geri çevirirsem yani ruhunu almazsam sevap ve ganimetlerle çeviririm."*¹³¹

Ebû Hüreyre (r.a.)'den gelen bir rivayette ise peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

¹²⁷ Buhari, "Meğazi", 88.

¹²⁸ (Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân, 3, 170).

¹²⁹ (Kur'ân-ı Kerîm, Ali İmran, 3/169). (Ayrıca konuyla ilgili diğer ayetler için bkz.). (Kur'ân-ı Kerîm, Âl-i İmrân, 3, 157 Tevbe, 9, 111).

¹³⁰ Ebû Davud, "Cihad", 27.

¹³¹ Tirmizî, "Fedailü'l-Cihad", 1, (Tirmizî: Bu hadis bu şekliyle sahih garibtir.).

"Allah, ancak evinden kendi yolunda cihâd etmek ve (Kur'an'da gelen) kelimelerini tasdik etmek niyeti çıkarıp da kendi yolunda cihâd eden mücahit için, şehitlik suretiyle onu cennete girdirmeyi yahut nail olduğu sevap ve ganimetle beraber evine salimen döndürmeyi tekeffül etmiştir."¹³²

Ahirette birçok nimetle nimetlendirileceklerdir. Hadisler de nimetlerden bahsedilmektedir.

Enes ibn Mâlik'ten gelen rivayete göre Harise bin Surakâ'nın annesi ve Enes'in halası olan Ümmü'r-Rubey, Peygamber efendimize gelerek;

Ey Allah'ın Peygamberi! Oğlum Hârise'yi henüz çocuk yaşta iken Bedir günü serseri bir ok isabet edip öldürdü. Onun durumunu bana bildirir misin? Eğer oğlum cennetle müjdelendi ise (bu acıya) sabrederim. Cennette değilse ona kudretim kadar ağlamağa çalışırım" dedi. Hz. Peygamber(s.a.v.), bu kadına yönelerek: *"Ey Hârise'nin anası! Sana müjdeli bir haber vereyim: Cennette birçok dereceler vardır. Şüphesiz senin oğlun bunlardan Firdevsu'l-A'lâ'ya, yani en yüksek makama ulaştı"* buyurdu. Allah Resulünün bu cevabı üzerine Ümmü'r Rubey: *"İyi iyi, Ya Harise! Ne mutlu sana!"* diye dönüp gitti.¹³³

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *Bu gece rüyâmda iki adam gördüm ki, o iki adam bana geldiler ve benimle bir ağaca çıktılar. Ardından beni en güzel ve en faziletli bir eve girdirdiler ki, ben bundan güzel asla bir ev görmedim. O iki adam (iki melek) bana: Şu (içine girdiğin ikinci) eve gelince, o şehitlerin evidir, dediler.*¹³⁴

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Cennete ilk önce girecek üç kişi vardır ve bunlar bana bildirilmiştir; Şehit, iffetli ve kanaatkâr kimse, Allah'a kulluğunu güzelce yapıp efendilerine karşı samimi olan köle."*¹³⁵

Şehidin kul hakkı dışında bütün günahları affolunur. Kul hakkı Allah tarafından affolunmaz. Ancak kul sahibinin affetmesi ile bağışlanır.

¹³² Buhari, "Tevhid", 30.

¹³³ Tirmizi, "Tefsîru'l-Kur'ân", 23; Buhari, "Cihad", 14, (Tirmizi'deki rivayette: "Firdevs Cenneti diğer Cennetlerin yaylası, en uygun ve elverişli yeridir, ziyadesi var. Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir.).

¹³⁴ Buhari, "Cihad", 4.

¹³⁵ Tirmizi, "Fedailü'l-Cihad", 13, (Tirmizî: Bu hadis hasendir.).

“Allah yolunda öldürülürsem günahlarım affedilir mi? Diye soru soran bir sahabe Hz. Peygamber (s.a.v.), Ebu Katade (r.a.)’den rivayetle şöyle demiştir: “Evet, sen sabreder, mükafaat bekler, geri kaçmadan ileri atılır vaziyette olduğun halde öldürülürsen!” diye cevap verdi. Ve adama sordu: “Nasıl sormuştun?” Adam sorusunu tekrarladı. Bunun üzerine, Hz. Peygamber(s.a.v.) sözlerini şöyle tamamladı: “Evet, (kul) borcu hariç, bütün günahların affedilecek. Zira Cebrail bu konuyu bana haber verdi!”¹³⁶

Şehitler Allah’ın nimetlerini görünce tekrar dünyaya döndürülüp öldürülmek isterler.

Enes b. Mâlik (r.a.)’den rivâyete göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Cennetliklerden hiçbirini dünyaya tekrar dönmek sevindirmez. Sadece şehit sevinir. Çünkü o Allah’ın kendisine şehitlikten dolayı verdiği ikramı görüp bildiğinden dolayı tekrar dünyaya dönmeyi ve on sefer Allah yolunda öldürülmeyi yani şehit olmayı arzu eder.”¹³⁷*

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

Şehit olarak Cennete girenlerden biri Allah’ın huzuruna getirilir de Allah ona: “Ey Âdemoğlu, yerini nasıl buldun?” diye sorar. O adam: “Ey Rabbim! Yerim yerlerin en güzelidir” diye cevap verir. Bunun üzerine Allah şöyle der: “Benden ne dersen dile” buyurur. O kimse de: “Şehitliğin üstünlüğünü görüp bildiği için beni dünyaya tekrar dünyaya döndürmeni ve senin yolunda on kere şehit olmayı isterim der.”¹³⁸

Allah Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

“Benden daha önce şu hüküm sâdır oldu: Ölenler artık dünyaya bir daha dönmeyecekler”¹³⁹.

Şehidin kanının misk gibi güzel bir kokuya sahip olması ve kıyamet günü en büyük işaretlerden biri olması, şehidin Allah katındaki değerinin ve şehitlik mertebesinin ne kadar yüce olduğunun bir göstergesidir. Şehidin kanı, Allah yolunda feda edilen canın ve göklerin ve yerin dolusu misk miktarında sevap kazandığının bir işaretidir. Bu kutsal

Müslim, “İmaret”, 117, İmam Malik, “Cihad”, 31; Nesai, “Cihad” 32; (Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir.).

¹³⁷ Tirmizî, “Fedailü'l-Cihad”, 25; (Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir, demiştir.).

¹³⁸ Nesai, “Cihâd”, 34.

¹³⁹ (Kur’ân-ı Kerîm, Enbiya 17/95).

kan, şehidin şahadetinin ve Allah katındaki değerinin bir sembolüdür Şehitler, Allah yolunda canlarını feda ederek cenneti hak etmişlerdir ve kıyamet günü Allah'ın huzuruna şehitlik nişanlarıyla ve misk gibi güzel kokularıyla geleceklerdir.

Peygamberimiz Uhud şehitleri için şöyle buyurmuştur:

*“Onları kanları ile birlikte örtüp defnediniz. Çünkü, Allah yolunda yara alan şehit, kıyamet günü yarısından kan damlayarak gelecektir. Rengi kan rengi olup kokusu misk kokusu gibidir.”*¹⁴⁰

Ayrıca, Ebû Hüreyre (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu naklediyor: *"Beni kuvvet ve iradesi ile yaşatan Allah'a yemin ederim ki, Allah yolunda yaralanan hiç kimse yoktur ki, kıyamet günü yarısından kanlar fışkırarak, rengi kan rengine ve kokusu misk gibi kokarak gelir."*¹⁴¹

Şehitlik, İslâm dininde çok önemli bir mertebedir. Şehitler, Allah katında özel bir yere sahiptirler ve sevdiklerine de Allah katında birçok ayrıcalık tanınmaktadır. Şehitlerin sevdiklerine şefaathakki da bu ayrıcalıklardan biridir. Şehit sevdiklerine şefaathakki olur ve 70 kişiye şefaathakki tanınır.

Bu konuda şehit ailelerinden olan, Nimran b. Utbe ez-Zimârî şöyle demektedir: Biz Ümmü'd-Derdâ'nın yanına girdik ve hepimiz yetimdik. Ümmü'd-Derdâ (bizi görünce) şöyle dedi: "Size müjdeler olsun. Çünkü ben, Ebu'd-Derdâ'yı; "Resulullah (s.a.v.); "Şehit, ailesinden yetmiş kişiye şefaathakki olacaktır." buyururken işittim."¹⁴²

Şehitler hangi cennette dilerlerse orada rızıklandırılırlar.

Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: *“Şehitlerin ruhları yeşil kuşlar gibidir, hangi cennette dilerlerse orada rızıklandırılırlar. Sonra Arş'a asılı kandillere dönerler”*. Onlar bu durumda iken senin Rabb'in ansızın onlara bir bakışla bakar ve onlara: (Başkaca) dilediğinizi benden dileyiniz, buyurur. Onlar: Ey Rabbimiz! Hangi cennette istersek orada rızıklandığımız halde senden ne isteyeceğiz? diye (hiçbir ihtiyaçlarının olmadığını beyânla) cevap verirler. (Allah dileklerini üç kez sorar) Onlar (bir şey) istemedikçe bırakılmayacaklarını (yâni mutlaka bir dilekte bulunmalarının istendiğini) görünce: (Ey Rabbimiz!) Senin

¹⁴⁰ Buhârî, “İman”, 25, “Cihâd”, 2,119, “Hums” 8, “Tevhid” 28, 30; Müslim, “İmâret” 103- 107, Muvatta, “Cihâd” 2, 40; Nesâî, “Cihâd” 14, İman 24, “Cenâiz”, 82.

¹⁴¹ Muvatta, Cihad, 14.

¹⁴² Ebu Davud, “Cihad”, 26.

yolunda (bir kez daha) şehit edilmemiz için senden dünyaya gönderilmemizi istiyoruz derler. Allah onların bundan başka hiçbir şey istemediklerini görünce, onlara artık bir şey sorulmaz.¹⁴³

Şehitlik, az amel işleyerek çok ecir kazanmanın bir yoludur.

Hadislerde şöyle geçmektedir:

*Uhud savaşı sırasında, Hz. Peygamber'e, yüzü demir zırhla örtülü bir adam geldi ve "Ey Allah'ın Resulü! Hemen savaşa katılıp sonra mı Müslüman olayım?" diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Hayır. Önce Müslüman ol sonra savaş." buyurdu. O adam hemen Müslüman oldu, savaşa katıldı ve şehit edildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.); "Az (amel) işledi fakat çok kazandı!" buyurdu.*¹⁴⁴

Ebu Hureyre (r.a.)'den gelen rivayet şöyledir:

*Amr b. Akyeş'in câhiliye devrinde bir faiz (alacağı) vardı. Onu alıncaya kadar Müslüman olmayı uygun bulmuyordu. Uhud günü (Müslümanların yanına) gelip; Amcamın oğulları nerede? diye sordu. Onlarda; Uhud'da diye cevap verdiler. Falan nerededir? diye sordu. Onlarda; Uhud'dadır diye karşılık verdiler. Falanca nerededir? diye sordu. Uhud'dadır cevabını verdiler. Bunun üzerine zırhını giydi ve merkebine bindi. Sonra onların tarafına hareket etti. (Uhud'daki) Müslümanlar onu görünce; Ey Amr! Bizden uzaklaş dediler. O da "Ben iman ettim" deyip yaralanıncaya kadar (düşmanla) savaştı. Yaralı olarak ailesine götürüldü. Derken Sad' b. Muaz onun yanına geldi ve onun kız kardeşine (hitaben); Kavmini korumak için mi? yahut onlar için (onların düşmanlarına duyduğun) öfkeden dolayı mı, yoksa Allah için (kâfirlere duyduğun) öfkeden dolayı mı savaşıyorsun? diye ona bir sor, dedi. Bunun üzerine (Amr); Allah ve Resulü için (kâfirlere duyduğum) öfkeden dolayı savaştım deyip öldü ve Allah için hiç namaz kılmadan cennete girdi.*¹⁴⁵

1.5.3. Şehitlik Arzusunda Niyet ve Samimiyetin Önemi

İslâm dininde yapılan amellerin değeri niyete göre belirlenir. Bu nedenle niyet, bir amel için oldukça önemli bir yere sahiptir. Niyetsiz yapılan bir amel, Allah katında bir

¹⁴³ İbn Mâce, "Cihâd", 16, "Cenâiz", 4; Darimi, "Cihad", 19; Müslim, "İmâre", 121; Ebû Davûd, "Cihâd", 25; Tirmizî, "Tefsiru Sure", 3/19.(Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir, demektedir.).

¹⁴⁴ Buhari, "Cihad", 13; Müslim, "İmaret", 14.

¹⁴⁵ Ebu Davud, "Cihad", 37.

değer taşımaz. İslâm'da amellerin kabulü için öncelikle niyetin doğru olması gerekmektedir. İyi niyetle yapılan her iş, insanı Allah'a yaklaştırır ve ahirette büyük bir mükafatın kapısını açar. Bu nedenle, Müslümanlar her yaptıkları işte niyetlerine dikkat etmeli ve Allah rızasını gözetmelidirler.

Hız. Ömer (r.a.)'den rivayet edilen bir hadiste de şöyle buyrulur: “*Ameller ancak niyetlere göredir. Herkes için ancak niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah ve Resulüne ise, onun hicreti Allah ve Resulünedir. Kimin hicreti de dünya veya bir kadınla evlenmek için ise, onun hicreti de hicret ettiği şeydir.*”¹⁴⁶

Şehitlik sadece savaşta can vermekten ibaret değildir. Allah rızası için mücadele eden, O'nun adını yüceltmek için çaba sarf eden ve bu yolda canını veren her mümin şehitlik mertebesine ulaşabilir.

Diğer yandan şehit olmayı samimi olarak isteyen kimsenin, evinde normal yatağında ölmesi halinde de şehitler zümresine dahil olacağı hadis-i şeriflerle sabittir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Sehl b. Huneyf (r.a.)'in babasından ve dedesinden rivayete göre, Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim gerçekten içinden gelerek samimiyetle şehit olmayı isterse; Allah o kimseyi yatağında ölse bile şehitlerin derecesine ulaştırır.”¹⁴⁷

Muâz b. Cebel (r.a.)'den gelen başka bir rivayette ise, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Kim gerçekten içinden gelerek samimiyetle şehit olmayı isterse Allah o kimseye şehit mükafatı verir.*”¹⁴⁸

Niyet, amelden daha önemlidir. Kişi amele niyet ettiğinde, kalbi Allah'a yönelmiş ve O'nun rızasını kazanmak için çaba göstermiş demektir. Bu nedenle, Allah niyet eden kuluna sanki amelini işlemiş gibi ecir verir. Müslümanlar, her zaman iyilik yapmaya niyet etmeli ve bu niyetlerini amele dökmeye çalışmalıdırlar.

Zeyd b. Sabit (r.a.)'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: *Müminlerden savaşa katılmayıp oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat edenler bir*

¹⁴⁶ Buhârî, “Bed’ül-Vahy”, 1, “İman”, 41, “Nikâh”, 5, “Talâk”, 11, “Menâkıbul-Ensar”, 45, Itk, 6, “Eymân”, 23; Müslim, “İmâre”, 155; Ebû Dâvud, 11, Tirmizî, “Fazâilül-Cihâd”, 16.

¹⁴⁸ Müslim, “Cihâd”, 156, 157; Ebu Dâvud, “Salât”, 361; Tirmizî, “Fedâilu’l-Cihâd”, 19; Nesâî, “Cihâd”, 36; İbnu Mâce, “Cihâd”, 15.

¹⁴⁸ Nesâî, “Cihâd”, 36; Ebû Dâvud, “Cihâd”, 40; Tirmizî, “Cihad”, 19. (Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir.).

değildir"¹⁴⁹ ayeti inince, Allah Elçisi bunu yazmamı istedi. Tam bu sırada bir a'ma olan Abdullah İbn Ümmi Mektûm gelerek; "Ey Allah'ın Resulü cihada gücüm yetseydi, ben de gider düşmanla savaş yapardım" dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak aynı ayetin devamında; "Özürsüz olarak (savaşa katılmayıp oturanlar)" istisnasını indirdi.¹⁵⁰

Her amel niyete göre değerlendirilir. Bir amel ne kadar zor ve zahmetli olsa da eğer Allah rızası için yapılmamışsa, Allah katında bir karşılığı yoktur. Aynı şekilde, bir amel ne kadar basit ve kolay olsa da eğer Allah rızası için yapılmışsa, Allah katında büyük bir sevap kazanılır.

Şehitlik tek bir yolla sınırlı değildir. Halis bir niyetle Allah yolunda mücadele eden ve gerekirse canını feda etmeye hazır olan her mümin, şehitlik mertebesine ulaşabilir. Yatakta ölmek bile, Allah rızası için yapılmışsa şehitlik mertebesine ulaştırabilir.

Düşmana karşı savaşarak şehit olmak mı, yoksa tebliğ ve irşat faaliyetlerine devam ederek yaşamak mı daha hayırlı sorusunun cevabını sadece Allah bilir. Her iki durum da Allah yolunda yapılan bir mücadeledir ve her ikisinin de kendine göre bir değeri ve fazileti vardır.

Önemli olan, müminin her zaman Allah rızasını gözetmesi, samimi bir şekilde mücadele etmesi ve hangi durumda olursa olsun Allah'a teslim olmasıdır.

Mümin, her zaman Allah'ın rızasını gözetmeli ve ona layık bir şekilde yaşamalıdır. Gerekirse canını feda etmeye hazır olmalı ve her koşulda Allah'a teslim olmalıdır. Şehitlik tek bir yolla sınırlı değildir ve Allah rızası için yapılan her mücadele şehitlik mertebesine ulaştırabilir.

Unutulmamalıdır ki, en hayırlı olanı Allah bilir.

1.5.4. Günahkâr ve İsyankâr Kişinin Şehitliği

Bir mümin, şu imtihan dünyasında yer yer günah ve isyan bataklığına düşmüş, sürçmüş olabilir. Zira günahsızlık (ismet), peygamberlere mahsus bir özelliktir. Bu nedenle, bir müminin isyan veya günahkarlığıyla birlikte yukarıda sayılan "ahiret şehidi"

¹⁴⁹En-Nisâ', 4/95.

¹⁵⁰ Buhârî, "Cihad", 31, "Tefsîru Sure", 4/18, Tirmizî, "Tefsîru Sure", 4/19; Ahmed b. Hanbel, V, 184.

hükmü kazandırabilecek bir ölüm şekli meydana gelmesi durumunda, o kişinin şehitlik hükmü veya sevabı alıp alamayacağı hususunda genel kanaat, “İsyankâr ve günahkâr olmanın, şehitlikle vasıflanmaya engel olmadığı” yönündedir.

İnsanlar, imtihan dünyasında yaşadıkları için günah işleyebilirler. Günahsızlık sadece peygamberlere mahsus bir özelliktir. Şehitlik, Allah'ın bir lütfudur. Şehitlik, Allah'ın kullarına verdiği özel bir mertebedir. Günahkâr olmak, şehitliğe engel değildir. Genel kanaate göre, günah işleyen bir mümin de şehit olabilir. Ancak, şehitliğin şartları (niyet, iman, Müslüman olmak) sağlanmalıdır. Tövbe, günahların affedilmesine vesile olur. Samimi bir tövbe, işlenen günahların affedilmesine neden olur ve şehitliğin sevabından faydalanmaya engel teşkil etmez.

“İsyankâr ve günahkâr olmanın, şehitlikle vasıflanmaya engel olmadığını”, Vehbe Zuhayli şöyle değerlendirmektedir: “İsyankâr ve günahkâr olmak, şehitlikle vasıflanmaya engel değildir. Ölen kişi isyankâr olsa da şehit olur. Çünkü taat ancak küçük günahlarda kötülüğü iptal eder. Allah tealâ bununla ilgili olarak şöyle buyuruyor: “Şüphesiz iyilikler kötülükleri yok eder.”¹⁵¹

Hiz. Peygamber (s.a.v) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor: *Kötülüğün ardından bir iyilik işle ki, onu silsin.*” Fakihlerden bazıları şöyle demiştir: “Yol keserken boğularak ölen kimse şehittir. İsyanın günahı kendine aittir. İsyanı sebebiyle ölen ise şehit değildir. Masiyet halindeyken şehitlik sebeplerinden birisiyle ölene şehitlik sevabı vardır, günahının vebali de kendi üzerinedir. Bir kimse gasp ettiği bir at üzerinde savaşıırken ölse veya bir topluluk masiyet halindeyken üzerine ev çökerek ölse şehitlik hükmü vardır, ma’siyetlerinin günahı da kendilerine aittir. Buna göre zinadan meydana gelme bir çocuğu doğurma esnasında ölen bir kadın da şehittir. Fakat böyle hamile kadın karnındaki çocuğu düşürmeye çalışırken ölürse şehit olmaz. Çünkü bir bebeğe bağlı olarak isyan söz konusudur. Bir kimse günah işlemek için gemiye binirse yahut köle olan kişi kaçak olarak yolculuğa çıkarsa yahut kadın kocasına asi olarak evinden çıkar da ölürse şehit olmazlar.”¹⁵²

¹⁵¹ (Kur’ân-ı Kerîm, Hud 12/114).

¹⁵² Zuhaylî, III, 107.

1.6. Semavi Dinlerde Şehitlik

Şehitlik, tarih boyunca farklı kültürlerde farklı anlamlar yüklenmiş, kahramanlık ile çılgınlık arasında gidip gelen hem bireysel hem de toplumsal dinamiklerle şekillenen karmaşık bir olgudur.¹⁵³

Semavi dinlerdeki şehitlik kavramı, oldukça karmaşık ve derinlikli bir konudur. Her dinde farklı nüanslarla ele alınmasına rağmen, ortak bazı temel noktalar da bulunmaktadır.

Diğer ilahi dinlerin kutsal kitaplarında da şehitlik ve gazilik kavramları, İslâm'daki kadar açık olmasa da farklı ifadelerle yer almaktadır. İncil ve Tevrat'ta bu kavramlar, doğrudan şehitlik veya gazilik olarak zikredilmese de benzer anlamlara gelen ve bu kavramlarla ilişkilendirilebilecek ayetlere rastlamak mümkündür.¹⁵⁴

Salime Leyla Gürkan gibi dinler tarihçileri, bir ölüm olayının şehitlik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini anlamak için belirli ölçütler ortaya koymuşlardır:

Bir eylemin şehitlik olarak değerlendirilebilmesi için; baskı ve zulüm ortamında gerçekleşmesi, kahramanca bir tavır sergilenmesi, fedakârlık içermesi ve ölüm sonrasında bir kurtuluş veya öteki dünyada bir ödül beklentisinin olması gibi bazı kriterlerin bir arada bulunması gerekmektedir.¹⁵⁵

1.6.1. Yahudilikte Şehitlik

Yahudi teolojisinde "Kidduş Ha-Şem" kavramı, şehitliğin dini ve ahlaki boyutunu vurgular. Bu kavram, Tanrı'nın adının kutsanması yoluyla bireyin ilahi bir amaca hizmet ettiği düşüncesine dayanır.¹⁵⁶

¹⁵³ Necati Sümer, (2015), *Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötenazi*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, s.12.

¹⁵⁴ İlke Harputlu, "Gazilerin Karşılaştığı Sorunlar ve Manevi Danışmanlık İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma". (Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,2023), 13.

¹⁵⁵ Salime Leyla Gürkan, (2021), Şehit, *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslâm Ansiklopedisi*, c, 38, İstanbul: TDV Yayınları, s. 431.

¹⁵⁶ Necati Sümer, (2015), *Dinlerde İntihar ve Şehitlik*, s. 72.

Yahudi din adamlarına göre, Yahudilik tarihi boyunca, özellikle sürgünden günümüze kadar olan dönemde, düşman işgali gibi zorlu koşullarda Tanrı'ya olan bağlılıklarını korumak için hayatlarını feda eden sayısız şehit bulunmaktadır.¹⁵⁷

İsrail toplumunda şehitlik kavramının kökenleri, Seleukos İmparatorluğu döneminde yaşanan dini baskılar ve Makkabiler ayaklanmasıyla özdeşleşir. Dini özgürlükleri için mücadele eden Yahudilerin, ölümle sonuçlanan bu mücadelede elde edecekleri ilahi ödül inancı, şehitlik kavramının ilk filizlerini vermiştir. Özellikle Roma hakimiyeti altındaki dönemde, toplu intiharlar da içeren direniş hareketleri, şehitlik anlayışını daha da derinleştirmiştir.¹⁵⁸

Yahudilikte şehitlik kavramının ikinci yüzyılda sistematize edilmiş olmasına rağmen, bazı alimler bu kavramın kökenlerini daha eski dönemlere, özellikle de Eski Ahit'teki İlyas Peygamber, Ester Kraliçe ve Daniel ile arkadaşlarının mücadelesine kadar götürmektedir. Bu figürlerin, inançları uğruna yaşadıkları zorluklar ve gösterdikleri direnç, şehitlik anlayışının ilk örnekleri olarak değerlendirilmektedir.¹⁵⁹

Orta çağ Yahudi düşünürlerinden İbn Meymun, şehitlik kavramına yeni bir boyut kazandırarak, bu olguyu belirli koşullara bağlamıştır. Ona göre şehitlik, Yahudi dininin temel ilkelerini korumak adına, zorla yaptırılan dinsizlik, cinayet veya ağır ahlaki suçlar karşısında tercih edilen bir ölümdür. İbn Meymun, şehitliği keyfi bir eylem olarak değil, zorunluluktan doğan bir tercih olarak değerlendirerek, bu kavrama daha net bir çerçeve çizmiştir.¹⁶⁰

Yahudi din hukukunda, Tanrı'nın emrinin ihlali, doğrudan Tanrı'ya saygısızlık olarak kabul edilir ve "Hillul Ha-Şem" yani "Tanrı'nın ismine leke sürmek" olarak adlandırılır.¹⁶¹

Orta Çağ Yahudi düşüncesinde önemli bir yere sahip olan Tofesta, İbn Meymun'un şehitlik anlayışı üzerine yapmış olduğu düzenlemeleri ve bu düzenlemelere yönelik eleştirileri bir arada sunar. Tofesta'ya göre, normal bir ölüm yerine dinini

¹⁵⁷ Sümer, (2015), s. 73.

¹⁵⁸ Salime Leyla Gürkan, *DİA*, "Şehid", s. 431.

¹⁵⁹ Salime Leyla Gürkan, *DİA*. "Şehid", s. 431.

¹⁶⁰ Sümer, (2015), s. 75.

¹⁶¹ Sümer, (2015), s. 75.

korumak için ölmeyi tercih etmek, düşman eline düşmektense intihar etmek gibi durumlar şehitlik olarak kabul edilmiştir.¹⁶²

Geleneksel Yahudi yasaları, şehitliği, belirli bir toplumsal ve dini protokol içerisinde gerçekleşmesi gereken özel bir eylem olarak tanımlar. Bu protokole göre, şehit olmak isteyen kişinin, baskı altında olmaksızın ve en az on tanığın huzurunda bu eylemi gerçekleştirmesi gerekmektedir. "Kadoş" olarak adlandırılan bu kişi, Yahudi toplumunda kutsal bir statüye sahip olur.

Modern dönemde şehitlik kavramı, İbn Meymun'un dar çerçeveli tanımının ötesine geçerek daha kapsamlı bir anlam kazanmıştır. Şehitlik artık sadece üç büyük günahattan kaçınmakla sınırlı kalmayıp, şeriatın emrettiği sınırların ötesinde örnek bir yaşam sürmek, sürekli olarak Tanrı yolunda fedakarlığa hazır olmak ve hatta dua yoluyla her an ölümü göze almak gibi daha geniş bir anlam içermeye başlamıştır.¹⁶³

Yahudilikte şehitlik, "Tanrı'nın isminin kutsanması" anlamına gelen "Kidduş Ha-Şem" kavramıyla ifade edilir. Bu kavram, Yahudilerin inançları uğruna canlarını feda etmelerini ve böylece Tanrı'nın adını yüceltmelerini ifade eder. Yahudilikte şehitlik kavramı, Eski Ahit'te önemli bir yere sahiptir ve genellikle onurlu bir ölüm olarak değerlendirilmiştir. Yahudiler, inançları uğruna canlarını feda etmeyi yüce bir görev olarak görmüşlerdir.

Yahudilikte şehitlik kavramının kökenleri, dini özgürlüklerin kısıtlandığı ve Yahudilerin varoluşsal bir tehdit altında olduğu Grek-Selevkos dönemine kadar uzanır. Dini baskılar ve ölümcül çatışmalar, Yahudiler arasında bir direniş bilinci oluşturmuş ve şehitlik, bu direnişin en yüce ifadesi olarak görülmüştür. Bu dönemde, bireysel ve toplu ölümlerle sonuçlanan mücadeleler, Yahudi tarihinde şehitlik kavramının temellerini atmıştır.

1.6.2. Hristiyanlıkta Şehitlik

Martys kelimesinin kökü, "tanıklık etmek" fiilinden gelmektedir. İlk Hristiyanlıkta bu kelime, İsa'ya inanan ve bu inancını açıkça ifade eden herkes için kullanılmıştır. Ancak zamanla, özellikle Roma İmparatorluğu dönemindeki şiddetli

¹⁶² Sümer, (2015), s. 75.

¹⁶³ Salime Leyla Gürkan, *DİA*, "Şehid" s. 432.

zulümler sonucu, "martyr" kelimesi, inancı uğruna işkence gören ve hayatını kaybeden kişiler için özel bir anlam kazanmıştır. Bu kişiler, Hristiyan inancına kanlarıyla mühür vurdukları için "kanla vaftiz olanlar" olarak da adlandırılmıştır.

Hristiyanlıktaki şehitlik anlayışı, Roma İmparatorluğu'nda dinin yayılması sürecinde yaşanan şiddetli baskılar sonucu ortaya çıkmıştır. Hristiyanların pagan inançlara karşı çıkması ve dinlerinin hızla yayılması, imparatorluğun tepkisini çekmiş ve bu durum şehitlik geleneğinin temellerini atmıştır. Pavlus ve Petrus gibi önemli figürlerin idamları, diğer Hristiyanlar için örnek teşkil ederek, dinleri uğruna ölmeyi bir fedakârlık olarak görmelerine yol açmıştır. Bu bağlamda Hristiyanlık tarihi, inançları uğruna acı çeken ve hayatlarını kaybeden sayısız şehitle doludur.¹⁶⁴

Hristiyanlıktaki şehitlik anlayışının kökenleri, İsa'nın çarmıha gerilmesi ve ilk takipçilerinin maruz kaldığı zulümlere dayanmaktadır. Yeni Ahit yazarları, bu olayları anlatırken, şehit olmanın sadece bir ölüm değil, aynı zamanda inanç uğruna yapılan en büyük fedakârlık olduğunu ve bunun karşılığında büyük bir ödülün beklendiğini ifade etmişlerdir. Bu öğreti, Hristiyanları zorlu dönemlerde ayakta tutmuş ve şehitlik kavramını Hristiyanlıkta merkezi bir konuma taşımıştır.¹⁶⁵

Hristiyanlıkta şehitlik, İslâm'daki karşılığı gibi çok değerli bir mertebe olarak görülür. Şehit olanların cennette büyük ödüller alacaklarına inanılır. Kilise liderleri, vaazlarında sık sık şehitliği övmüş ve Hristiyanları bu yola teşvik etmiştir.¹⁶⁶

Yeni Ahit'te yer alan ayetler, Hristiyanlıkta dini uğruna ölmenin kutsal bir görev olduğu ve bu fedakarlığın karşılığında Kutsal Ruh 'un sürekli eşlik edeceği vurgusunu yapar. Bu sayede Hristiyanlar, yaşadıkları zorluklara karşı daha dayanıklı hale gelmiş ve şehitliği yüce bir amaç olarak görmüşlerdir.

1. İncil'deki "Ne mutlu" ifadeleriyle başlayan ayetlerde, zulüm, hakaret ve ölüm gibi olumsuz durumlar, Hristiyan inancında tersine bir anlam kazanmıştır. Bu ayetler, İsa Mesih'e iman edenlerin dünya hayatında karşılaşılabilecekleri sıkıntılara rağmen, ebedi hayatta büyük bir mükafat beklediğini vurgular. Özellikle "Ne mutlu

¹⁶⁴ Salime Leyla Gürkan, *DİA*, "Şehid" s. 432.

¹⁶⁵ Ali Can, *Kur'ân ve Yeni Ahit'e Göre Şehitlik*, s.37.

¹⁶⁶ Sümer, (2015), s. 140.

doğruluk uğruna zulüm görenlere" ayeti, Hristiyanlara zulmün bir lütuf olarak görülebileceğini ve bu durumun göksel ödülleri garantilediğini öğretir.

2. Hristiyanlıkta şehitlik, İsa Mesih'e olan bağlılığın en yüksek ifadesi olarak görülür. Bu inanışa göre, Mesih için ölenler, kıyamet gününden önce özel bir dirilme yaşayacak ve ebedi hayatta büyük bir ödül alacaklardır.

3. Vahiy Kitabı'nda yer alan ifadeler, Hristiyanlıktaki şehitlik anlayışının intikam kavramıyla nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir. Zulüm gören Hristiyanların, Tanrı'dan intikam almasını talep etmeleri üzerine verilen cevap, sabır ve ilahi adalete olan inancın önemini vurgulamaktadır. Tanrı'nın, zulmedenlere karşı kendi zamanında adalet sağlayacağı, ancak bu süreçte sabırlı olunması gerektiği vurgulanır. Bu yaklaşım, Hristiyanları dünyalık intikam duygularından uzaklaştırıp, ilahi adalete güvenmeye teşvik eder.

4. Erken dönem Hristiyan şehitlerinin hayat hikayeleri, Hristiyanlıktaki şehitlik anlayışının temelini oluşturmuştur. Bu şehitlerin örnek alınarak, Hristiyanlar için ölüm, ebedi hayata geçişin bir başlangıcı olarak sunulmuştur.

5. Yeni Ahit'te, insanın beden ve ruh olmak üzere iki temel boyuttan oluştuğu ve ruhun ölümsüz olduğu vurgulanır. Bu doktrin, Hristiyanların ölüm korkusunu aşmalarına yardımcı olacak şekilde sunulur. Bedenin ölümle yok olacağı, ancak ruhun ebedi olduğu belirtilerek, fiziksel ölümün gerçek anlamda bir yok oluş olmadığı ifade edilir. Hristiyanlara göre, korkulması gereken şey bedensel ölüm değil, ruhun günahla kirlenmesi ve cehennem azabına mahkûm olmasıdır. Bu nedenle, Hristiyanlar dünyasal varlıklarına değil, içlerindeki ölümsüz ruha odaklanmaya teşvik edilirler.

6. İnanç literatüründe sıklıkla karşılaştığımız bir tema, dünyadaki emeklerin ve özellikle de dini uğurda verilen fedakarlıkların ahirette karşılığını bulacağıdır. Bu bağlamda, "Rabbe ait olarak ölenler" için ahretin bir dinlenme ve ödül yeri olduğu vurgulanır. Bu dünyadaki zorlukların ve sıkıntıların, ahiretteki mutluluğa giden bir yol olduğu düşüncesi, şehitlik gibi en yüce fedakarlıkların önemini vurgular. Bu yaklaşım, inananlara dünyadaki sıkıntılara sabırla katlanmaları için bir motivasyon kaynağı sunar.

7. Petrus'un mektubunda, kurtuluşun zorlu bir süreç olduğu ve özellikle de günahkâr olanlar için daha da zorlu olduğu vurgulanır. Ancak, Tanrı'nın isteğine uygun olarak acı çeken ve kendisini O'na teslim edenlerin kurtuluş umudunun olduğu belirtilir.

8. İsa Mesih'in ölümünden dirilmesi, Hristiyanlar için en büyük umut kaynağıdır. İsa'nın dirilişi, ölümün üstesinden gelinebileceğinin ve ebedi bir hayata kavuşulabileceğinin en büyük kanıtı olarak görülür. Bu nedenle, İsa'ya inananlar, onun gibi onlar da ölümünden sonra dirileceklerine ve vaat edilen cennet hayatına kavuşacaklarına inanırlar. Bu inanç, Hristiyanları zorluklar karşısında sabırlı olmaya ve iyilik yapmaya teşvik eder.¹⁶⁷

Hristiyanlık tarihinde şehitlik, inanç uğruna yapılan en yüce fedakârlık olarak değerlendirilmiştir. Hristiyanlar, şehitleri, İsa Mesih'in izinden giderek inançları uğruna acı çeken ve hayatlarını feda eden kutsal kişiler olarak görmüşlerdir. Şehitlerin bu fedakarlığı, Hristiyan inancında ebedi hayata ulaşmanın en önemli garantisi olarak kabul edilmiştir.

Hristiyanlıkta şehitlik, genellikle İnanç özgürlüğünün kısıtlandığı dönemlerde ortaya çıkan ve Hristiyanların baskı ve zulümlere karşı direncinin bir sembolü olmuştur. İsa Mesih'in çarmıha gerilerek ölümüne kadar inançlarından vazgeçmemesi, Hristiyanlar için en büyük örnek olmuştur. Bu nedenle, Hristiyanlar da tarihin her döneminde, İsa gibi inançları uğruna her türlü zorluğa göğüs gererek direnmeye çağırılmıştır.

¹⁶⁷ Can, “Kur'an ve Yeni Ahit'e Göre Şehitlik”, s.1044-1045.

İKİNCİ BÖLÜM

GAZİLİK

2.1. Gazilik

2.1.1. Sözlükte Gazilik Kavramı

Gazi kelimesi, sözlükte “*savaşmak, yağmalamak; Allah için cihat etmek*” anlamına gelen gazâ fiili, Arapça kökenli olup savaşmak veya Allah yolunda mücadele etmek anlamlarına gelir. Bu fiilden türetilen gazi ismi fail, savaşta başarılı olan, özellikle de İslâm'ın yayılması için mücadele eden kişiyi ifade eder.

TDK'ye (2024) göre gazi; “İslâm dini ve vatan uğruna düşmanla savaşan ve şehit olmadan dönen kimse”, “Olağanüstü fedakarlıklar göstererek düşmanı yenen komutanlara devlet tarafından verilen onur unvanı”, “Savaştan sağ olarak dönen kimse” olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁸

Gazi, Allah yolunda savaşan ve yaralanan veya sakat kalan mümine verilen unvandır. Gazilerin de şehitler gibi birçok fazileti vardır.

Gazi kelimesi kısaca Allah için savaşan ve savaştan sağ olarak ölmeden dönenler için kullanılan bir terimdir.

Gazi kelimesi Kur'an'da çoğul anlamda ve şehitlikle birlikte zikredilmiştir. “*De ki: Bize iki iyilikten, yani gazilik ve şehitlikten başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz?*”¹⁶⁹

Gazi kelimesi Kur'an-ı Kerim'de bir yerde çoğul olarak yer almaktadır¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Hamidullah, Muhammed, *Hazreti Peygamberin Savaşları*, (çev. Salih Tuğ,) Yağmur Yay. İstanbul (1981), 21.

¹⁶⁹ (Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/52).

¹⁷⁰ (Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran 3/156).

Gazi unvanı, Allah rızası için savaşan ve bu savaşta zafer kazanan Müslümanlara verilen bir şeref unvanıdır. Bu unvan, kişinin cesaretini, fedakarlığını ve kahramanlığını simgeler. Gaziler, toplumda saygın bir yere sahip olurlar ve örnek teşkil ederler.¹⁷¹

Hadislerde ise gazi kelimesinin ve çoğulu olan guzatın çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Bir kısmında ‘el-gazi fi sebilillah’ şeklinde bir kısmında ise yalnızca gazi şeklinde kullanılmıştır.¹⁷²

Hiz. Muhammed (s.a.v)'in uygulamasında savaşıa gidecek askerlerin seçilmesi oldukça titiz bir şekilde yapılmaktaydı. Bu seçimin temelini sağlık, güç, cesaret, fedakârlık, dinî inanç ve eğitim gibi unsurlar oluşturmaktaydı.

Hiz. Ömer (r.a.), ordusunu oluştururken adaleti ön planda tutmuş ve sadece fiziksel gücü değil, aynı zamanda akıl, iman ve cesaret gibi özellikleri de göz önünde bulundurmuştur. Dört aylık sefer sistemi ise, askerlerin hem savaşımaya hazır olmalarını hem de ailelerine vakit ayırmalarını sağlamıştır. İlk defa İslâm devletinde uygulanmıştır.¹⁷³

Hiz. Muhammed (s.a.v), cihada katılma imkânı olmayan müminlere de Allah rızasını kazanmaları için farklı yollar göstermiştir. Bu yollara uyarak cihada katkıda bulunmak ve Allah'ın rızasını kazanmak mümkündür.

Gazi ve Alp kelimeleri, her ikisi de kahramanlık ve yiğitlik anlamlarına gelmektedir. İslâm öncesi Türklerde sıklıkla kullanılan Alp kelimesi, İslâm'ın kabulünden sonra da kullanılmaya devam etmiştir. Hatta bazı Müslüman devlet adamlarına gazi unvanı yerine Alp unvanı verilmiştir. Bu durum, Alp kelimesinin de İslâmî bir içerik kazandığını göstermektedir.¹⁷⁴

Gazilik kavramı, Türk-İslâm tarihindeki kökenlerinin yanı sıra, Türklerin Orta Asya'daki ata kültürüyle de derin bağlara sahiptir. Alp kavramının Türk kültüründeki önemi ve gazilik kavramıyla olan ilişkisi, Türk milletinin tarih boyunca savaşçı bir

¹⁷¹ Özcan, Abdülkadir, *DİA*, XIII,443.

¹⁷² Buhari, “Ta’bir”, 12. Tirmizi, “Zekât”, 18. Müsned,1.20. Buhari, “Humus”, 13.

¹⁷³ Özcan, Abdülkadir, *DİA*, XIII,443.

¹⁷⁴ Köprülü, Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Ankara: Akçağ Yay., 2003, 244).

kimliğe sahip olduğunu ve bu kimliğin temelini oluşturan değerlerin nesilden nesile aktarıldığını göstermektedir.¹⁷⁵

*"Kim Allah yolunda cihada çıkan bir gaziyi donatırsa aynen cihada çıkmış gibi olur"*¹⁷⁶

Sebepsiz şekilde savaştan kaçanlar yani katılmak istemeyenler Kur'an'da kınanmıştır.¹⁷⁷

Allah Teala savaşa katılanları dünya ve ahirette çok güzel nimetlerle ödüllendirecektir. Hiçbir mücahit böyle bir nimetten mahrum olmak istememiştir. Allah için dünyalıklarından vazgeçenleri ahretteki mükafatlarla müjdelemiştir. Böyle bir nimetten kaçanlara ise Allah'ın gazabı vardır.¹⁷⁸

Allah, Kur'an'ın Kerim'de Müslümanların mallarıyla ve canlarıyla cihat etmelerini buyurmuştur.

Bir rivayetinde ise şöyle anlatıyor: Resulullah (s.a.v) buyurdular ki: *"Kim Allah iman ederek ve vadini tasdik ederek, Allah yolunda (kullanmak üzere) bir at "tutarsa" bu atın yediği, teri, gübresi, bevli kıyamet günü terâzisine girecektir, yani sahibine sevap olacaktır."*¹⁷⁹

Gazaya giden bir askerin ailesine bakmak, İslâm toplumunda önemli bir sosyal sorumluluktur.

Gazaya çıkan bir askerin geride bıraktığı ailesine hayırlı himayede bulunmanın önemiyle ilgili rivayeti görmekteyiz:

Zeyd İbnu Hâlid (r.a.) anlatıyor: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular: *"Kim Allah yolunda bir askerin teçhizatını temin ederse bizzat gaza yapmış olur. Kim, gazaya çıkan bir askerin geride kalan ailesine hayırlı himayede bulunursa gaza yapmış olur."*¹⁸⁰

¹⁷⁵Yıkın Sarfula, "Gazi Raviler" (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 6.

¹⁷⁶ Buhârî: ", Cihâd", 38; Müslim, "Cihad", 135; Ebû Dâvûd, "Cihad", 20.

¹⁷⁷ Bkz (Kur'an-ı Kerim, Tevbe, 9/42-49).

¹⁷⁸ Bk (Kur'an-ı Kerim, Enfâl, 8/15, 16, 58; en-Nisâ, 4/74, 104).

¹⁷⁹ Buhârî, "Cihâd", 46; Nesâî, "Hayl"11, "Cihad", 44; Tirmizî, "Fedâilu'l-Cihâd", 6.

¹⁸⁰ Buhârî, "Cihâd",38; Müslim, "İmâret",135,136; Ebu Dâvud, "Cihâd",21; Tirmizî, "Fedâilu'l Cihâd,"6; Nesâî, "Cihad", 44.

Ayrıca, Ebû Umâme (r.a.)’den rivayete göre, şöyle demiştir: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *Harcamaların en değerli ve kıymetlisi, Allah yolunda çarpışan mücahide bağışlanan çadır gölgesi veya Allah yolunda çarpışan mücahide hizmet edecek hizmetçi veya Allah yolunda çarpışan mücahidin bineceği bir binittir.*¹⁸¹

Bir Müslüman, maddi durumuna göre Allah yolunda cihat eden gazilere destek olabilir. Bu destek, silah, ekipman veya diğer ihtiyaçların karşılanması gibi farklı şekillerde olabilir. Ayrıca, gazilerin ailelerine bakmak da büyük bir sevap işidir. Hatta, kendisi gazaya katılmasa bile, bu yardımlarını samimiyetle yaparsa, sanki kendisi de gazaya katılmış gibi sevap kazanır. Eğer hem malını hem de canını Allah yolunda feda etmeye hazır olursa, kazanacağı sevap daha da büyük olur. Kur’ân-ı Kerîm, bu tür fedakârlıkların karşılığının cennet olduğunu müjdeler.

Gazi kavramı hadislerde daha çok kullanılmıştır. Kur’ân’da genellikle gaziler için mücahit terimi kullanılmıştır.¹⁸²

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) şehitlik ve gazilik hakkında söylediği sözler, bu kavramların İslâm dinindeki önemini ve değerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu sözler, gazilerin toplumdaki saygınlığını ve statülerini yükseltmiş ve "ölürsem şehit kalırsam gazi" düsturunun ortaya çıkmasına vesile olmuştur.¹⁸³

İslâm’da cihadın anlamı sadece savaştan ibaret değildir. Cihat, İslâm’ın yüceltilmesi ve İslâmî bir toplum inşa edilmesi için elden gelen her türlü gayreti göstermeyi ifade eder. Bu gayret, meşru müdafaadan yani can, mal ve namus gibi temel hakların korunmasından başlayıp, İslâm toplumunun oluşması ve devamlılığı için, İslâm dininin emirlerinin tüm bireyler ve toplumlar tarafından kabul edilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan çalışmalar, İslâm’ın temel ilkelerini yaymak, yanlış inanç ve uygulamalarla mücadele etmek, Müslümanların birlik ve beraberliğini sağlamak gibi farklı boyutları içerir. Bu çalışmalar hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleştirilir ve İslâm toplumunun korunması ve geliştirilmesi için büyük önem taşır.

¹⁸¹ İbn Mâce, “Cihâd”, 14; Nesâî, “Cihâd”, 44; (Tirmizî: “Bu hadis hasen sahih garibtir. Benim yanımda bir önceki geçen Muaviye b. Salih’in hadisinden daha sahihtir.”demektedir.).

¹⁸² Nesibe Esen Ateş, *Şehit Aileleri, Gaziler ve Gazi Ailelerinde Dini Başa Çıkma: Adana Örneği*, (Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018).

¹⁸³ (Yılmaz, Mehmet Faik, 2017, s. 507).

Konuyla ilgili olarak şu hadis-i şerif de zikredilebilir: "Düşmanla karşılaşmaya pek istekli olmayın, fakat Allah'tan selamet dileyin. Bununla beraber, eğer onlarla karşılaşırırsanız sebat edip sabırlı olun. Bilin ki, Cennet kılıçların gölgesi altındadır."¹⁸⁴

Kur'an-ı Kerim, i'lâ-yı kelimetullâh için cihat edenleri övmekte ve onlara büyük mükafatlar vaat etmektedir. Cihat edenlerden şu şekilde bahsedilir: "İnananlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mal ve canlarıyla Allah yolunda cihat edenler birbirine eşit değildir. Allah, mal ve canlarıyla cihat edenleri, mertebe yönüyle oturanlardan üstün kılmıştır. Allah hepsine de cenneti vadetmiştir, ama Allah cihat edenleri, oturanlara, büyük ecirler, dereceler, mağfiret ve rahmetle üstün kılmıştır."¹⁸⁵

Cihat, İslâm dininin önemli bir rüknüdür. Cihat sayesinde İslâm dini korunur ve yayılır. Cihat edenler, Allah'ın rızasını kazanır ve cennetle müjdelenirler.

Ancak cihadın sadece savaştan ibaret olmadığını, asıl önemli olanın Allah'ın rızası için samimi bir şekilde yola çıkmak olduğunu da unutmamak gerekir.

2.1.2. Gazilik Çeşitleri

Gaziler, ulusların bağımsızlığı ve bekası için canlarını veya bedenlerinin bir kısmını feda eden kahramanlardır.

Gazilere verilen değer, ulusal kimlik ve kültürün önemli bir parçasıdır. Gaziler, ulusların bağımsızlığı ve bekası için yaptıkları fedakarlıklar nedeniyle saygı ve takdiri hak etmektedirler. Gazilere verilen değer, ulusal birlik ve beraberliği güçlendirir.

Gazilik unvanı, tarih boyunca farklı şekillerde kullanılmıştır. Kanunen gazilik tanımları şu şekildedir.

Malul: Bireyin vücudundan ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların tedavisi nedeniyle görevini artık yerine getirememesi. Birey çalışma gücünün %60'ını vazifesini yapamayacak şekilde kaybeder. (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949) 44. Madde)

¹⁸⁴ Buhârî, "Cihad", 112; Müslim, "Cihad", 19-20.

¹⁸⁵(Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ, 4/95-96).

2.1.3.Vazife Malulü

Bireyin vazifesini yaptığı süre içinde (görevini yaparken veya görevlendirilmesi yapıldığı sürede) işe giderken, gelirken veya iş yerinde meydana gelen kaza sonucu etkilenmeleridir. (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949) 45. Madde).

Vazife malullüğü, kamu görevlilerinin görevleri sırasında uğradıkları zararlar karşısında bir güvence sağlamaktadır. Bu durumun ortaya çıkması halinde, ilgili kamu görevlisi ve ailesi çeşitli haklar elde ederler. Bu haklar arasında aylık bağlanması, sağlık hizmetlerinden yararlanma, bazı durumlarda şehitlik statüsü kazanma gibi durumlar sayılabilir.¹⁸⁶

2.1.4. Harp Malulü

Türk Silahlı Kuvvetler mensubu bireyin harp halinde fiili ateş sonucunda veya harp öncesi hazırlık sürecinde her çeşit düşman ateşi altında kalınmasının etkisiyle yaşanan olumsuzlukları ifade etmektedir. Bu durum yurt içi ve yurt dışı görevlerin tamamı için geçerli olmaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu (1949) 64. Madde).

Harp malullüğü ve vazife malullüğü, birbirine yakın ancak farklı kavramlardır. Her iki durumda da kişinin görev yaptığı sırada veya görevle ilgili bir nedenle zarar görmesi söz konusu olmakla birlikte, harp malullüğü daha özel bir durumdur ve daha geniş kapsamlı haklar beraberinde getirir.

2.1.5. Muharip Gazi

TSK mensubu olanlardan savaşa bizzat katılanları, ifade eder. (Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanunu (1983) 1. Madde).

Harp sırasında düşman kuvvetleriyle muharebeye girerek yaralanan veya sakat kalan askerlere verilen unvandır.

Bu gaziler, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) resmi gazileri olarak kabul edilir ve çeşitli haklara sahiptirler.

¹⁸⁶ Yakup Erzincanlı, “Türkiye’de Şehit Yakınları, Gazi ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020),6.

2.1.6. Malul Gazi

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde görev yaparken, Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarını korumak, güvenliğini sağlamak veya devletin bekasını hedef alan terör örgütleriyle mücadele etmek üzere görevlendirilen personel, görev sırasında veya savaş esnasında maruz kaldığı yaralanmalar sonucu kalıcı sakatlık raporu almış olan kişilerdir.¹⁸⁷

(Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, Şehit Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri Hakkında Kanunu (1983) 1. Madde).

Malullük, bir kişinin herhangi bir hastalık, kaza veya başka bir sebeple iş göremez hale gelmesi durumudur. Yani, daha önce yaptığı işi artık yapamayacak kadar sağlık sorunları yaşaması demektir. Bir işyerinde çalışan kişiler için, sağlık kurullarınca yapılan bir değerlendirme sonucu, kişinin işine devam edebilme yeteneğinin en az %60 oranında azalmış olması gerekir. Kendi işini yapan kişiler için de durum aynıdır. Sağlık sorunları nedeniyle işlerini yapma kapasiteleri önemli ölçüde düşmüş olmalıdır. Devlette çalışan kişiler için ise, görevlerini yerine getiremeyecek kadar sağlık sorunları yaşaması gerekmektedir. Bu durum, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yapılan bir değerlendirme ile belirlenir.¹⁸⁸

Kısacası harp bölgesinde veya sefer sırasında görevi icra ederken kaza veya hastalık sonucu sakat kalan askerlere verilen unvandır.

Bu gaziler de TSK'nın resmi gazileri olarak kabul edilir ve çeşitli haklara sahiptirler.

2.2. Günümüz Türkiye'sinde Şehitlik ve Gazilik

Din ve dini inançlar, kültürlerin şekillenmesinde en belirgin etkenlerden biridir. Bu genel kabul gören bir gerçektir. Özellikle de şehitlik ve gazilik gibi, bireyin ötesine geçen, toplumsal bir aidiyet ve feda duygusunu içeren kavramlar, dinlerin temel doktrinlerinde önemli bir yer tutar.

¹⁸⁷ <http://www.muharipgaziler.org.tr> (21.02.2019).

¹⁸⁸ Sevgi Nalbantoğlu, “Şehit Yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023), 7.

İslâm dininin kutsal kitabı Kur'ân-ı Kerîm'de şehitlik ve gazilik kavramları oldukça net bir şekilde ifade edilmiştir. Bu kavramlar, İslâm kültüründe büyük bir öneme sahip olup, Müslümanların inanç hayatında merkezi bir konuma sahiptir.

İslâm dini, şehitlik ve cihat konularında Yahudilik ve Hristiyanlıktan farklı bir perspektif sunmaktadır.

İslâm'a göre cihadın temel ilkesi, herkesin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve adil bir toplumun inşa edilmesi hedeflenmektedir.¹⁸⁹

Devletin temel görevi, vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak ve temel hak ve özgürlüklerini korumaktır.

İncil'de, Tanrı yolunda hayatını verenlerin sonsuz bir ödüle layık görüleceği yönünde pek çok ifade bulunmaktadır. Bu durum, sıklıkla "şehitlik" olarak adlandırılan, iman uğruna yapılan fedakarlıkların kutsal bir anlam taşıdığına işaret eder.¹⁹⁰

Tevrat'ta anlatılan bazı karakterler üzerinden gazilik ve şehitlik kavramlarına vurgu yapılmıştır.¹⁹¹

Tevbe Suresi 111. ayet, Allah yolunda cihadın sadece İslâm'a özgü bir kavram olmadığını, aksine Tevrat ve İncil'de de yer alan evrensel bir hakikat olduğunu teyit eder.¹⁹²

Türkler, Orta Asya'nın geniş bozkırlarında ortaya çıkan ve binlerce yıllık köklü bir geçmişe sahip olan bir millettir. Arkeolojik bulgular, Türklerin atalarının MÖ 6. binyıldan itibaren bu bölgelerde yerleşik hayata geçtiğini göstermektedir. Göçebe yaşam

¹⁸⁹ Necati Sümer, Dinlerde İntihar, Şehitlik ve Ötenazi, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015, s. 167-168.

¹⁹⁰ (Matta, 10/39-16/25). "Canını kurtaran onu yitirecek. Canını benim uğruma yitiren ise onu kurtaracaktır". (); "Canını kurtarmak isteyen onu yitirecek, canını benim ve Müjde'nin uğruna yitiren ise onu kurtaracaktır."

(Markos 10/45). "Çünkü İnsanoğlu bile hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye ve canını birçokları için fidiye olarak vermeye geldi."

(Vahiy, 20/4-6). "Bazı tahtlar ve bunlara oturanları gördüm. Onlara yargılama yetkisi verilmişti. İsa'ya tanıklık ve Tanrı'nın sözü uğruna başı kesilenlerin canlarını da gördüm. Bunlar, canavara ve heykeline tapmamış, alınlarına ve ellerine onun işaretini almamış olanlardı. Hepsî dirilip Mesih'le birlikte bin yıl egemenlik sürdüler. İlk diriliş budur. Ölülerin geri kalanı bin yıl tamamlanmadan dirilmedi. İlk dirilişe dâhil olanlar mutlu ve kutsaldır. İkinci ölümün bunların üzerinde yetkisi yoktur. Onlar Tanrı'nın ve Mesih'in kâhinleri olacak, O'nunla birlikte bin yıl egemenlik sürecekler.

¹⁹¹ (Ahd-i Atîk, I). Krallar, 19/1-10; krş. II. Krallar, 2/10, Daniel, 3 ve 6. Bablar.

¹⁹² (Kur'ân-ı Kerîm, Tevbe, 111). "Allah, kendi yolunda çarpışırken öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını, karşılığında cennet vermek üzere satın almıştır. Bu, Allah'ın Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da yer almış gerçek bir vaadidir."

tarzı, Türklerin geniş coğrafyalara yayılmasını ve farklı kültürlerle etkileşime girmesini sağlamıştır.

Türklerin cihan hakimiyeti ideolojisi, İslâm'ın kabulüyle birlikte dini bir boyut kazanarak güçlenmiştir. Selçuklular döneminde Anadolu'ya geçiş, bu ideolojinin daha istikrarlı bir zemin bulmasını sağlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasıyla birlikte Türk hakimiyeti, Akdeniz havzasından Orta Asya'ya kadar geniş bir coğrafyayı kapsamıştır. Bu genişlemede, Malazgirt zaferi dönüm noktası olarak kabul edilir. Sultan Alparslan'ın savaş öncesi yaptığı dualar, İslâm'ın cihat anlayışıyla iç içe geçmiş olan Türklerin dinî motivasyonunu göstermektedir.¹⁹³

Türkler, tarih boyunca Asya ve Avrupa kıtalarının büyük bir bölümünü yönetmişler, güçlü devletler kurmuş ve zengin bir kültürel mirasa sahip olmuşlardır. Göktürk Kağanlığı, Büyük Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük imparatorluklar, Türk tarihinin en önemli dönüm noktalarını oluşturmaktadır.¹⁹⁴

Türk milletinin en mukaddes değerlerinden biri olan vatan, yüzyıllar boyunca canla başla korunmuştur. Vatan, sadece üzerinde yaşadığımız toprak parçası değil, aynı zamanda tarihimizin, kültürümüzün ve medeniyetimizin beşiğidir. Bu topraklar, atalarımızın kanlarıyla sulanmış, şehitlerimizin ruhlarının yattığı kutsal bir emanettir.

Türk hükümdarlarının "cihanı idare etme" düşüncesi, sadece bir siyasi amaç değil, aynı zamanda dini, kültürel ve sosyal bir sorumluluk olarak görülmüştür. Bu düşünce, Türk-İslâm devletlerinin tarihini ve medeniyetini şekillendiren önemli bir faktör olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin klasik döneminden kalma kroniklerde şehitlik kavramının dini boyutunun yanında siyasi ve sosyal bir boyutu da olduğu görülmektedir. Bu durum, İslâm'ın tarihsel süreç içindeki dönüşümlerini ve devletin ideolojik yapısını anlamak açısından önemli bir veri sunmaktadır.¹⁹⁵

Şehitlik, vatan sevgisinin en yüce ifadesidir. Şehitler, vatanları için canlarını feda ederek ölümsüzlüğe ulaşmışlardır. Onların hatıraları, bizlere ilham kaynağı olmaya

¹⁹³ Osman Turan, "Büyük Malazgirt Zaferi ve Anadolu' da Türk Destanı", İslâm Medeniyeti Dergisi, İstanbul 1969, s.30-32.

¹⁹⁴ Esinti Enes, "İlahi Dinlerde Şehitlik" (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi,2019), 2.

¹⁹⁵ Seren Çelebi "Osmanlı Devleti'nde Şehitlik ve Gazilik (1826-1918) "(Doktora Tezi Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2023), 48.

devam etmektedir. Vatan uğruna yapılan fedakarlıklar, hiçbir dinde bu kadar yüceltilmemiştir.

"Ya şehit ol ya gazi ol" sözü, Türk milletinin vatan sevgisi, fedakârlık ve kahramanlık anlayışını özetleyen güçlü bir ifadedir. Bu söz, sadece bir temenni değil, aynı zamanda bir inanç ve yaşam biçimi olmuştur.

Türk kültüründe şehitlik kavramı, İslâm öncesi Türklerin kahramanlık anlayışı ile İslâm'ın getirdiği cihat ve şehitlik inançlarının birleşmesi sonucu ortaya çıkmış ve yüzyıllar boyunca süregelen köklü bir gelenek haline gelmiştir. Şehitler, Türk milletinin hafızasında her zaman yaşayacak ve gelecek nesillere örnek teşkil edecektir.¹⁹⁶

Türk milleti için vatan, sadece bir coğrafya parçası değil, aynı zamanda kutsal bir emanet ve varoluşun temel direğidir. İslâm öncesi dönemden itibaren Türklerde derin kök salmış olan vatan sevgisi, İslâm'ın evrensel değerleriyle birleşerek yüzyıllar boyunca Türk milletini bir arada tutan en güçlü bağlardan biri olmuştur.

Kahramanlık ve fedakârlığın timsali olan Türkler, vatan toprakları için canlarını seve seve feda etmişlerdir. Bu fedakârlık ruhu, İslâm'ın şehitlik anlayışı ile birleşerek Türklerin tarih sahnesinde büyük bir güç haline gelmesini sağlamıştır. Zira İslâm dininde vatan savunması, sadece bir milli görev değil, aynı zamanda bir ibadet olarak kabul edilmiştir. Hz. Muhammed'in "Vatan sevgisi imandandır" hadisi şerifi, bu gerçeği en güzel şekilde ifade etmektedir.

Türklerin vatan sevgisi, İslâm öncesi dönemde olduğu gibi İslâm'ı kabul etmeleriyle birlikte de aynı şiddetle devam etmiştir. Bu sayede Türkler, tarih boyunca bağımsızlıklarını korumak için büyük mücadeleler vermişler ve vatan toprakları için nice şehitler vermişlerdir. Mehmet Akif Ersoy'un İstiklal Marşı'nda dile getirdiği gibi, Türkiye toprakları şehit kanıyla sulanmış ve bu sayede bağımsızlığını kazanmıştır.

Vatan sevgisi ve bağlılığı, Türk milletini diğer milletlerden ayıran en önemli özelliklerinden biridir. Bu duygu, Türklerin tarih boyunca büyük devletler kurmasına ve medeniyetlere öncülük etmesine imkân tanıyan en önemli etkenlerden biri olmuştur.¹⁹⁷

¹⁹⁶ Harman Ayşenur, "Modern Ulus-Devlette Şehitlik" (Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021), 69.

¹⁹⁷ Abdurrahman Küçük, Asrın Kızılelması Türk Birliği, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s. III-IV.

Türk milleti, tarih boyunca vatan toprakları için canını seve seve feda etmiş, şehitlik mertebesini en yüce değer olarak görmüştür. Bu fedakârlık ruhu, Türk-İslâm medeniyetinde benzersiz bir şekilde gelişmiş ve diğer medeniyetlerden farklılaşan önemli bir özellik olmuştur.

Atalarımızın fetih ruhuyla Viyana'ya kadar uzanan seferleri, vatan topraklarını genişletme arzusunun yanı sıra, İslâm dinini yayma ve medeniyeti ilerletme idealiyle de beslenmiştir. Bu ruhun en önemli tezahürü, analarımızın evlatlarını "Ya şehit ol ya gazi ol" diyerek cephelere uğurlaması olmuştur. Malazgirt ve Çanakkale gibi büyük zaferlerin kazanılmasında bu fedakârlık ruhunun payı çok büyüktür.

Türk kadını, bu süreçte sadece evlat yetiştirmekle kalmamış, aynı zamanda cephelerde aktif rol oynayarak erkeklerle omuz omuza savaşmıştır. Savaş meydanlarında mermi taşıyan, yaralıları tedavi eden Türk kadınları, vatan sevgisi konusunda diğer milletlere örnek olmuştur.

Türk milletin bu fedakârlık ruhu, tarih boyunca bağımsızlığını korumasını sağlamış ve vatan topraklarını bir arada tutmuştur. Şehitlik mertebesinin kutsallığı, Türk milletine aidiyet duygusunu güçlendirmiş ve nesilden nesile aktarılmıştır.¹⁹⁸

Türk milleti, tarih boyunca vatan toprakları için canını seve seve feda etmiş, şehitlik mertebesini en yüce değer olarak görmüştür. Bu derin vatan sevgisi, İslâm öncesi dönemden itibaren Türklerin genetik kodlarına işlemiş, İslâm'ın cihat anlayışı ile birleşerek daha da güçlenmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde şehitlik kavramı, karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahiptir. Hem kutsal bir değer hem de siyasi bir sembol olarak kullanılmaktadır. Bu durum, şehitlik kavramının hem bireysel hem de toplumsal anlamda daha derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir.¹⁹⁹

Şehitlik kavramı, sadece siyasi bir araç olarak değil, aynı zamanda derin toplumsal ve kültürel anlamlar taşıyan, bireyleri ve toplumu bir araya getiren önemli bir değerdir.

¹⁹⁸ Ahmet Aras, "Türk- İslâm Kültüründe Fetih, Vatan Sevgisi ve Şehitlik", Türk- İslâm Medeniyetleri Akademik Araştırmalar Dergisi, Konya 2007, S.4, s.279-281.

¹⁹⁹ Bekir Düzcan, "Çanakkale İçinde Kurdular Beni: Şehit(lik) İmgesi Üzerinden Toplumsal Bedenin İnşası", "Öl Dediler Öldüm", ed. Serdar M. Değirmencioglu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, ss. 111- 33.

Bu kavramın doğru bir şekilde anlaşılması ve korunması, toplumun geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Şehitlik kavramı, tarih boyunca farklı dinlerde, kültürlerde ve siyasi ideolojilerde farklı anlamlara gelmiş ve farklı şekillerde değerlendirilmiştir. Bu durum, şehitlik üzerine yapılan çalışmalarda birtakım zorluklar ve eksiklikler ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Şehitlik kanunda tam olarak tanımlanmamıştır yani netlik yoktur.

1325 tarihli Askerî Tekaüt ve Maaş Kanununda “şehit” terimi geçmektedir ancak kavramın tarifi yapılamamıştır. 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanununun 64 ve takip eden maddesinde savaş malullüğünden gaziler kastedilerek bahsedilmekte, ancak şehit ile ilgili bir hüküm yer almamaktadır. Emekli Sandığı Kanununun 69. maddesinin bendinde: “...hallerde şehit olmuşlarsa;” ibaresi bulunmaktadır fakat bu da kavramı tam olarak açıklamamaktadır.²⁰⁰

Osmanlıca sözlüklerde şehit kavramının daha ziyade dinî boyutuyla tanımlandığı görülmektedir.

Şemseddin Sâmî Kâmûs-ı Türkî’de kavramı “din ve îlây-ı kelîmetullah uğrunda canını feda edip rahmet-i hakka nail olan, muharebede vurulan (ehl-i İslam)” şeklinde yer almaktadır.

Terim olarak da şehit, TDK’nin Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğünde “din yolunda canını veren kimse”²⁰¹ olarak geçmektedir.

Şehitlik kavramı, sözlüklerde tarihsel, dini, siyasi ve sosyokültürel bağlamların bir araya gelmesiyle şekillenen dinamik bir yapı sergilemektedir. Sözlük yazarlarının dünya görüşleri ve dönemin hâkim ideolojileri, bu kavramın tanımlanmasında belirleyici rol oynamıştır. Zaman içindeki değişimler, bu kavramın anlam ve içerik bakımından zenginleşmesine veya daralmasına neden olmuştur.

Cumhuriyet öncesi ve sonrası sözlük tanımlarındaki şehit kavramı karşılaştırıldığında, İslâm merkezli bir anlayıştan daha geniş kapsamlı bir vatan ve millet

²⁰⁰ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 Stat. (1982).

²⁰¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c0e4d19b97275.0241535424.08.2024_23.40.00

sevgisi kavramına geçiş olduğu açıkça görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de yaşanan siyasi ve ideolojik dönüşümlerin sözlüklerdeki yansımasıdır.

şehitlik, Osmanlı döneminde ağırlıklı olarak dini bir bağlamda ele alınırken, Cumhuriyet döneminde milli bir değer haline gelmiştir. Bu değişim, Türk dilindeki sözlük tanımlarında da net bir şekilde kendini göstermektedir.

Sözlük tanımlarındaki bu evrim, şehitlik kavramının tarihsel süreç içindeki dinamik yapısını ve toplumdaki yerinin nasıl değiştiğini göstermektedir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte vatan ve millet kavramlarının ne çıkması, şehitlik anlayışını da yeniden şekillendirmiştir.

TDK szlğindeki şehitlik tanımı, bu kavramın din, İslām, vatan, millet gibi özel isimlerle sınırlandırılmadan, daha genel ve evrensel bir çerçevede ele alındığını göstermektedir. Bu durum, Türkçenin ağdaşlaşma sürecinde yaşadığı değişimlerin bir yansımasıdır.²⁰²

Sonuç olarak şehitlik kavramının sözlük tanımlarındaki çeşitlilik, bu kavramın tarihsel, toplumsal, siyasi ve kültürel bir olgu olduğunu göstermektedir. Sözlükler, bu karmaşık ve çok boyutlu kavramı yansıtmaya çalışırken, dönemin koşullarına, toplumsal beklentilere ve bireysel yorumlara göre farklılıklar göstermektedir.

Günümüzde gazilik, savaşa katılıp sağ olarak savaştan çıkanlar için kullanılır.

1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun ile “Muharip Gazi” (İstiklal, Kore ve Kıbrıs harbi gazileri) ve 2847 sayılı Türkiye Emekli Subaylar, Emekli Astsubaylar, Harp Malulü Gaziler, şehit Dul ve Yetimleri ile Muharip Gaziler Dernekleri ile İlgili Kanun ile “Malul Gazi” (görevde, operasyonda ve terör sebebiyle gazi olanlar) olarak ayrılmıştır.²⁰³

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile “Vazife Malulü” ve “Harp Malulü” olmak üzere malullük kavramı açıklanmıştır.²⁰⁴

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 61. Maddesinde açıklandığı üzere şehit aileleri, gaziler ve onların yakınları özel olarak korunması gerekenler sınıfındadır.

²⁰² şahinler, Güngör, Ahmet Yüksel zemre Misalli Kelimeler/Kavramlar Sözlüğü, C. 2, s. 607.

²⁰³ Ateş,47.

²⁰⁴ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 Stat. (1982).

“Devlet, savaş ve vazife şehitlerinin kalan dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri korur.” ifadesi ile bu kişilere ayrıcalık tanınmıştır.

Dünyadaki birçok ülke gibi Türkiye de savaş ve terör olaylarında hayatını kaybedenlerin yakınları ile bu olaylarda yaralananlar ve yakınları için çeşitli sosyal politikalar uygulamaktadır. Bu politikaların temel amacı, bu kahramanların ve ailelerinin yaşadıkları sıkıntıların en asgari düzeye indirilmesi ve toplumda insan onuruna ve haysiyetine yakışır şekilde huzurlu ve refah içinde yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamaktır.

Geleneksel İslâm düşüncesinde devlet, sadece siyasi bir yapı olmakla kalmaz, aynı zamanda İslâm'ın emirlerini gerçekleştirmekle görevli kutsal bir kurum olarak görülür. Bu bağlamda devletin temel amaçlarından biri, İslâm dininin yayılması ve Müslümanların İslâm prensiplerine uygun bir hayat sürmelerinin sağlanmasıdır.

İslâm alimleri, devletin bu amacına ulaşabilmesi için ekonomik sistemin adaletli bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Zira ekonomik adalet, toplumda huzurun sağlanması ve İslâm'ın temel ilkelerinden olan eşitlik ilkesinin gerçekleşmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle İslâm alimleri, devletin ekonomik politikalarını belirlerken yoksul ve muhtaç insanların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalarını ve onların refah seviyelerini yükseltmek için çaba göstermelerini emretmişlerdir.

İslâm'da ekonomik faaliyetlerin temel amacı, sadece bireyin dünya hayatında rahat etmesi değil, aynı zamanda Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bu nedenle İslâm alimleri, ekonomik faaliyetlerde bulunan Müslümanların niyetlerinin samimi olması ve kazançlarını sadece kendi menfaatleri için değil, aynı zamanda toplumun genel iyiliği için kullanmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Allah rızasını kazanmak isteyen Müslümanların en önemli görevlerinden biri, yoksul ve muhtaç insanlara yardım etmektir. Zekât, sadaka gibi kurumlar, Müslümanların mal varlıklarından bir kısmını ihtiyaç sahiplerine vermeleri emrini getirmiştir. Ayrıca gelecek nesillere daha iyi bir yaşam standardı sunmak amacıyla vakıflar kurulmuş ve

hayır işleri yapılmıştır. Bu sayede hem yoksulluk azaltılmış hem de İslâm toplumunda dayanışma ve yardımlaşma duyguları güçlendirilmiştir.²⁰⁵

2.2.1. Türkiye’de Şehit ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Politikalar

Türkiye’de gazi ve şehit yakınları için uygulanan sosyal politikalar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu politikaların temelini oluşturan bazı önemli unsurlar şunlardır:

Şehit ve gazilere aylık bağlanmaktadır.

Şehit ve gazi çocuklarına eğitim ve burs imkanları sunulmaktadır.

Şehit ve gazi eşlerine ve anne-babalarına özel istihdam imkanları sağlanmaktadır.

Şehit ve gazilere konut yardımı yapılmaktadır.

Şehit ve gazilere tıbbi tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır.

Şehit ve gazilere anıt mezar ve anıtlar yapılmaktadır.

Şehit ve gaziler milli törenlerde ve kutlamalarda onurlandırılmaktadır.

Şehit ve gazi ailelerine psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulmaktadır.

Şehit ve gazi çocukları için yaz kampları ve sosyal aktiviteler düzenlenmektedir.

Şehit ve gazi ailelerine yönelik çeşitli sosyal destek programları yürütülmektedir. Bu programlar kapsamında ailelere iş bulma, mesleki eğitim alma, konut edinme gibi konularda yardımcı olunmaktadır.

Gazi, gazi yakını ve şehit yakınlarının hakları, devletin bu kişilere verdiği önemin bir göstergesidir. Bu hakların korunması ve geliştirilmesi, hem bu kişilerin yaşam kalitesini artırmak hem de toplumda birlik ve beraberliği güçlendirmek açısından önemlidir.

Şehit ve gazi ailelerine yönelik sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Şehit ve gazi çocukları eğitimde öncelikli haklara sahiptir.

²⁰⁵ Halil İnalcık, Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I, Eren Yayıncılık, 2000, s.83-84.

Şehit ve gaziler kamu kurumlarında işe alımda öncelik hakkına sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti, gazi ve şehit yakınlarının her zaman yanında olduğunu ve onların refahı için her türlü imkânı seferber etmeye devam edeceğini vurgulamaktadır.

Gazi ve şehit yakınları için uygulanan sosyal politikaların sürekli olarak geliştirilmesi ve güncellenmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda, ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde yeni projeler ve programlar geliştirilmektedir.

Gaziler, savaşlarda veya terör eylemlerinde yaralanarak maluliyet yaşayan kahramanlarımızdır. Bu kahramanlar, maluliyet sonrasında sağlık, psikolojik, eğitim, sosyal güvenlik, ekonomik, ailevi ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Bu sorunlar bireyler üzerinde kalıcı etkiler bırakabilir ve sosyal kimliklerini yeniden inşa etme zorunluluğuna itebilir.

Gaziler, toplumumuz için büyük bir değer taşımaktadırlar. Bu kahramanların yaşadığı sorunlara karşı duyarlı olmalı ve onların sosyal kimliklerini yeniden inşa etmelerine yardımcı olmalıyız. Devlet, sivil toplum kuruluşları ve tüm bireyler bu konuda ortak çaba göstermelidir.

Şehit aileleri ve gazilerin yararlandığı haklar bulunmaktadır. Şehit yakınlarından iki kişiye gazilerin ise kendilerinin kullanabileceği devlette istihdam hakkı vardır. Gaziler bu haklarını isterlerse devredebilirler.

Devlet tarafından birçok haklar sağlanmıştır. Bir kereye mahsus olmak üzere faizsiz konut kredisi, elektrik, doğalgaz ve su da indirim uygulanmaktadır. Eğitim alanında da şehit ve gazi çocuklarına burs imkânı sağlanmaktadır. Kısaca her türlü imkân devlet tarafından karşılanmaktadır.²⁰⁶

Sonuç olarak Türkiye’de resmi mevzuatta şehit ve gazinin tanımı net olarak verilmemiştir. Bir takım kanun ve kararnamelerle şehit ve gazi tanımına yer verilmiştir bundan çıkarımla şehit ve gazi sayılanlar belirlenmiştir ve esneklikte bulunmaktadır.

Günümüzde bazı ideolojiler, şehitlik kavramını kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadırlar. Bu ideolojiler, kendi yandaşlarını şehit olarak göstererek,

²⁰⁶ Esen, 48.

onları kendi uğurlarında savaşmaya teşvik etmektedirler. Ancak İşlâm'da şehitlik, Allah rızası için yapılan fedakarlıklarla sınırlıdır. Kendi menfaati için savaşan ve ölen kişiler şehit olarak kabul edilmez. Bu durum, ateist ideolojilerin de şehitlik kavramını kullandıkları bazı durumlarda geçerlidir.²⁰⁷

Türkiye Cumhuriyeti, gazi ve şehit yakınlarına olan minnet ve şükran duygularını en üst seviyede göstermekte ve bu kahramanların ve ailelerinin her zaman yanında olduğunu vurgulamaktadır. Uygulanan sosyal politikalar ile gazi ve şehit yakınlarının yaşadıkları sıkıntıların en asgari düzeye indirilmesi ve toplumda insan onuruna ve haysiyetine yakışır şekilde huzurlu ve refah içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için çalışmalar yapılmaktadır.

2.3. Günümüz şehitlik Tanımları ve Kimlere şehit Denir?

Günümüz Türkiye'sindeki terör olarak nitelendirilen çatışmalar bağlamında, hayatını kaybeden tüm tarafların "şehit" olarak adlandırılmasına dair mevcut söylemi ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorusu, farklı ideolojik çerçevelerde ve çatışma bağlamında hayatını kaybeden kişilere atfedilen "şehitlik" gibi yüce bir unvanın ne derece objektif ve doğru olduğu üzerinde durmaktır.

Günümüz Türkçe sözlüklerde şehitlik kavramı, geçmişte ağırlıklı olarak dini ve milli bir bağlamda kullanılırken, günümüzde daha geniş ve kapsayıcı bir anlam kazanmıştır. Her türlü inanç, ideoloji ve ölüm biçimi, şehitlik kavramı altında toplanabilmektedir. Bu durum, toplumdaki çoğulculuğun ve farklılıkların kabul görmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

"Görev şehidi", "demokrasi şehidi", "basın şehidi" gibi yeni ifadelerin ortaya çıkması, şehitlik kavramının sadece savaş alanlarıyla sınırlı olmadığını, günlük hayatın içinde de karşımıza çıkabileceğini göstermektedir. Bu durum, şehitliğin anlamının genişleyerek, farklı sosyal ve siyasi mücadelelerde hayatını kaybeden herkesi kapsayacak hale geldiğini gösterir.

2.3.1. Vatan Sevgisi

Arapça 'vatan' kökünden türeyen 'vatan' kelimesi, klasik kaynaklarda kişinin doğduğu, yaşadığı ve ait olduğu yer olarak tanımlanmış olsa da günümüzde kültürel,

²⁰⁷ Geçit, 2017.

tarihsel, siyasi ve duygusal bağları içeren çok katmanlı bir kimlik olarak anlaşılmaktadır.²⁰⁸

İstilahta ise vatan; atan, bir bireyin siyasi, kültürel, sosyal ve duygusal olarak bağlı olduğu, özlemini duyduğu ve kimliğini bulduğu toprak parçasıdır.²⁰⁹

Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamberimiz (s.a.v), dinin, malın, canın ve namusun korunmasının önemini her zaman vurgulamışlardır. İslâm dini, Kur'ân ve Peygamberimiz (s.a.v) sayesinde din, can, mal ve namus gibi kutsal değerlerin korunmasına büyük önem vermiştir.

Tarih boyunca Müslümanlar, topraklarının işgaline karşı koymak için büyük bir fedakârlık örneği göstermişler, dünyalık nimetlerden vazgeçerek şehadet mertebesine ulaşmayı en büyük amaç edinmişlerdir. İnançları gereği yurtlarını savunmayı bir görev bilen Müslümanlar, düşman işgaline karşı her türlü fedakarlığı göze almış, şehitlik mertebesine ulaşmayı en büyük şeref bilmişlerdir. Kur'an'ı Kerimde bu konu şöyle ifade edilmiştir;

“Sizde onlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki, bununla Allah'ın düşmanını ve sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizlerin bilmeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız size eksiksiz ödenir ve size asla zulmedilmez”.²¹⁰

Düşman karşısında savunma için gerekli tüm tedbirleri almalarını ve savaş araçlarını hazırlamalarını emreder. Vatanın bütünlüğü için Allah'ın müminlere vaat ettiği güzellikler Kur'ân ayetlerinde yer alır.

“Sizinle savaşanlarla Allah yolunda sizde savaşın, aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki Allah aşırı gidenleri sevmez.”²¹¹

Peygamberimiz (sav), hadislerinde vatan savunmasının İslâm'da ne kadar önemli bir yer tuttuğunu belirtmiş, bu yolda can verenlere Allah'ın büyük mükafatlar vereceğini müjdelemiştir.

²⁰⁸ TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, c.42, s, 563.

²⁰⁹ TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 2012, c.42, s. 563.

²¹⁰ (Kur'ân-ı Kerîm, el-En'fal, 8, 60).

²¹¹ (Kur'ân-ı Kerîm, el-Bakara, 2, 190).

"Biri Allah korkusundan ağlayan, diğeri Allah rızası için gece nöbet bekleyen iki gözü, cehennem ateşi yakmaz".²¹²

"Her ölenin amel defteri kapanır. Yalnız Allah rızası için yurt savunmasında nöbet bekleyenler müstesnadır. Bunların amel defteri kapanmaz; kıyamete kadar amellerinin sevabı yazılır ve kabir fitnesinden emin olur".²¹³

"Bir gün bir gece hudut boyunda nöbet tutmak, gündüzleri oruçla, geceleri de ibadetle geçirilen bir ay dan daha hayırlıdır. Vazife başında ölürse, yapmakta olduğu amelinin sevabı ve rızkı devam eder ve kabir fitnesinden kurtulur".²¹⁴

Bu ayet ve hadisler, vatan savunmasının İslâm'da ne kadar önemli olduğunu ve bunun karşılığının şehadet mertebesi olduğunu açıkça göstermektedir.

Yazılı ve görsel medyada sıkça kullanılan "Demokrasi şehidi" veya "Hürriyet şehidi" gibi kavramların gerçek anlamı ve İslâm'daki şehadet anlayışıyla olan uyumu, bu bağlamda ele alınmıştır.

Medyada sıklıkla kullanılan "Demokrasi şehidi" ve "Hürriyet şehidi" kavramlarının İslâm'daki şehadet anlayışıyla örtüşüp örtüşmediği, bu kavramların içeriği ve kullanım alanları göz önüne alındığında incelenmiştir.

Türkiye'de sıkça kullanılan "Demokrasi şehidi" ve "Hürriyet şehidi" gibi tabirlerin, din istismarına yol açıp açmadığı ve bu tabirlerle anılan kişilerin gerçek anlamda şehit sayılıp sayılamayacağı, günümüzde sıkça tartışılan önemli bir konudur.

2.3.2.Demokrasi Şehidi Olur Mu?

Demokrasi, kökenlerini eski Yunan'a dayanan ve halkın doğrudan veya temsilciler aracılığıyla karar alma süreçlerine katılımını esas alan bir yönetim sistemidir."Dimos" (halk) ve "kratos" (iktidar) kelimelerinin birleşimi olan demokrasi, halkın egemenliğine dayalı siyasi bir rejimdir.²¹⁵

Halkın doğrudan veya temsilciler aracılığıyla katılımıyla, demokratik süreçler ve kurallar çerçevesinde toplumun ortak çıkarlarını hedefleyen bir siyasi sistemdir.

²¹² Tirmizi, "Fezailü'l-cihad, 12.

²¹³ Tirmizi, "Fezailü'l-cihad", 24.

²¹⁴ Müslim, "Cihad", 163.

²¹⁵ *Genel Açıklamalı Sözlük* (2015), Ankara: TDK Yayınları.

Kaynağını halkın egemenliğinden alan, çoğulculuğu ve özgürlükleri koruyan, şeffaflık ve hesap verebilirliği esas alan bir yönetim anlayışıdır.²¹⁶

Demokrasilerde öncelik insan yapımı sistemlerin korunması olduğundan, demokrasi şehidi kavramı dini veya milli bir anlam taşımaz. Tıpkı mülk şehidi, şöhret şehidi gibi anlamsız olduğu gibi, demokrasi şehidi tanımı da tutarlı değildir.

2.3.3. Hürriyet Şehidi Olur Mu?

Hürriyet, bireylerin kendi düşüncelerini özgürce ifade etme, istedikleri gibi yaşama, kendi kararlarını alma ve kanunlar çerçevesinde haklarını kullanma özgürlüğünü ifade eden çok yönlü bir kavramdır.²¹⁷

Eski sözlüklere göre hürriyet kelimesi, hem soylu olmak gibi bir durumu ifade eden bir fiilden, hem de kölelikten kurtulmak anlamına gelen bir fiilden türemiştir. Hür kelimesi ise genellikle köle olmayan, özgür anlamında kullanılır.²¹⁸

Kur'an-ı Kerim'de "hürriyet" kelimesi açıkça geçmese de "hür" kelimesi kölenin zıddı olarak efendi anlamında kullanılmıştır.²¹⁹

Hadisler incelendiğinde, hür kelimesi ve türevleri sıklıkla köleliğin zıddı olarak kullanılmış, böylece özgürlüğün önemi vurgulanmıştır. Bazı hadislerde ise muharrer kelimesi, kölelikten kurtulma eylemini ifade etmek için tercih edilmiştir.

(bk.Wensinc, el-Mucem, “hrr” Md.)²²⁰

Şehitlik, dini bir bağlamda, Allah yolunda yapılan fedakarlığın karşılığı olarak görülürken, hürriyet daha çok dünyalık yaşamda bireyin kendi kararlarını alma özgürlüğünü ifade eder. Bu iki kavramın anlamları ve amaçları birbirinden oldukça farklıdır.

²¹⁶ Ahmet Arslan, (1998), İslâm ve Demokrasi Açısından Şehitlik, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İslâm ve Demokrasi Kutlu Doğum Sempozyumu*, s. 309; Bernard Lewis, (1996), İslâm and Liberal Democracy A Historical Overview, *Journal of Democracy*, c.7, s. 53.

²¹⁷ Mustafa Çağrıcı, (1998), Hürriyet, *İçinde DİA*, (C. 18: 502-505), Ankara: TDV Yayınları, 502-505.

²¹⁸ Çağrıcı, (1998), s. 502/505.

²¹⁹ (Kur'ân-ı Kerîm, Bakara, 2, 178.)

²²⁰ Çağrıcı, (1998), s. 502/505.

2.3.4. Terörist Şehit Olur Mu?

Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve adlı çalışmada belirtildiği üzere, terör kelimesi Latince kökenli olup, korku uyandırma veya titreme hali anlamlarına gelmektedir.²²¹

Petit Robert sözlüğüne göre, terör kelimesi, bir toplumda belirli bir grubun halkın direncini kırmak amacıyla yaygınlaştırdığı korku durumu olarak tanımlanmaktadır.²²²

Günümüzde yürürlükteki Terörle Mücadele Kanunu'na göre terör, anayasamızdaki düzeni değiştirmeyi amaçlayan her türlü suç olarak tanımlanmaktadır.²²³

Dinler, temelde insanları birlik ve iyilik üzerine inşa edilmiş toplumlara davet ederler. Kötülüğe karşı koyma ve adaleti tesis etme ise bu dinlerin temel prensiplerindendir. Bu bağlamda, kötülüğe verilen karşılık, terör değil, adalet olarak değerlendirilmelidir.²²⁴

İslâm dini, temel olarak barışı, esenliği ve insanlık onurunu hedefleyen evrensel değerleri benimser.

Hz. Peygamber'in "Merhamet edene Allah'ta merhamet eder" ve "Müslüman, elinden ve dilinden kimsenin zarar görmediği kimsedir" hadisleri, İslâm'ın şiddet ve teröre zıt, merhamet ve barışa dayalı bir din olduğunu gösterir.

Merhamet edene Allah'ta merhamet eder. Siz yeryüzündekilere bütün canlılara merhamet edin ki, göktekilerde Allah ve melekler size merhamet etsin. Bir diğer sözünde de: "Müslüman, elinden ve dilinden kimsenin zarar görmediği, insanların her konuda kendisinden emin oldukları kimsedir". Buyurarak şiddet ve terörün kökünün kazıyacak prensipleri ortaya koymuştur. Kendisi de asla şiddet kullanmamıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de "Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle davet et ve onlarla, en güzel olan neyse onunla mücadele et. Şüphesiz ki Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, gerçeği kılavızlananları da en iyi bilendir denilerek insanları şiddetle değil; bilim ve güzel öğütle doğruluğu getirmesi istenmiştir. "Allah'tan rahmet ile onlara yumuşak

²²¹ Atilla Yayla, (1990), Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, c. 45, s. 335.

²²² Yayla, (1990), s. 2; Ruşen Keleş, (1982), Kent ve Siyasal Şiddet, Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, s. 336.

²²³ Terörle Mücadele Kanunu, (TMK), Resmî Gazete 20843, (12 Nisan 1991), Kanun No: 3713, md. 4928/20.

²²⁴ Fahri Kayadibi, (2007), İslâm Dini Terör ve Şiddete Karşıdır, İstanbul Sosyoloji Konferansları, s. 16.

davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi. (s.16).²²⁵

İslâm dini, Nisa suresinin 59. ayeti ve Enfal suresinin 46. ayetiyle, bireylerin devlet otoritesine itaat etmesi ve toplum içinde birlik beraberliğin sağlanması gerektiğini vurgulayarak, toplumsal düzenin korunmasının önemini belirtmiştir.

İslâm'da şehitlik, iman ve Allah yolunda fedakârlık edenlere verilen bir unvandır. Şiddet ve terörü meşrulaştıranların eylemleri, İslâm'ın temel prensipleriyle bağdaşmadığı için bu kişilerin ölümlerini şehitlikle değerlendirmek, teolojik açıdan da doğru değildir.

Şehitlik, sadece bir kelime değil, aynı zamanda bir inanç, bir değer ve bir yaşam biçimidir. Bu kutsal kavramın, siyasi oyunların ve çıkar hesaplarının kurbanı haline getirilmesi kabul edilemez. Şehitlerimizin hatırasına sahip çıkmak, onların değerlerini yaşatmak ve bu konuda duyarlı olmak hepimizin görevidir.

²²⁵ Kayadibi, s.16.

SONUÇ

İslâm hukuku açısından şehitlik ve gazilik kavramının ele alındığı bu tezde öncelikle şehit ve gazi kavramının Kur'an'ı Kerim ve Hadislerde nasıl geçtiği derinlemesine incelenerek, bu kavramların tarihsel ve hukuki temelleri günümüzle ilişkilendirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de ve Hadislerdeki şehitlik ve gazilik tanımları, İslâm toplumlarındaki dini ve toplumsal rollerine ışık tutacak şekilde ele alınmış; şehitliğin çeşitleri, bu kişilere tanınan maddi ve manevi haklar ve günümüz Türkiye'sindeki uygulamaları karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, şehitlik ve gaziliğin yalnızca dini boyutları değil, sosyolojik ve hukuki açılardan da anlamlandırılması hedeflenmiştir.

Şehitlik, İslâm literatüründe farklı anlamlara sahip bir kavramdır. Hem sözlükte hem de Kur'an-ı Kerim'de hazır bulunmak, bir olaya şahit olmak gibi çeşitli anlamlara gelen şehit kelimesi İslâmi bir terim olarak Allah yolunda öldürülen mümin kişiye verilenin ad olmuştur. Hadis kitaplarında da şehitliğin anlamı genişletilmiştir. Bazen savaş dışında doğal afetlerde de ölenlere şehit ismi verilmiştir.

İslam hukukunda şehitlik kavramı, fıkıh eserlerinde genellikle ibadetlerle ilgili konuları içeren "Kitabü's-Salât" bölümünde incelenmiştir. "Bâbü's-Şehit" gibi başlıklarla ele alınan bu konu, fıkıh âlimleri tarafından şehitliğin tanımı, şartları, sonuçları ve şehit cenazesinin hukuki durumu gibi farklı boyutlarıyla tartışılmıştır.

Şehitler dünya ve ahiret hükümleri bakımından şehit, sadece dünya hükümleri bakımından şehit ve sadece ahiret hükümleri bakımından şehit olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.

Gazi kelimesi ise, sözlükte hücum etmek, savaşmak, yağmalamak; din uğrunda cihad etmek mânasına gelen gazânın (gazve) ism-i fâili olup savaşta başarı kazanan kumandanlara, hatta hükümdarlara şeref unvanı olarak verilmiştir.

Diğer ilahi dinlerin kutsal kitaplarında da şehitlik ve gazilik kavramları, İslâm'daki kadar açık olmasa da farklı ifadelerle yer almıştır.

Bu tez, İslâm hukuku bağlamında dünyevi ve uhrevi hükümleri arasındaki farklılıkları ele alarak, bu kavramların İslâm toplumlarındaki pratik karşılıklarını

tartışmaya açmıştır. Şehitlik ve gazilik kavramlarının dinamik ve çok katmanlı yapısını ortaya koyarak, bu alandaki tartışmalara önemli katkılarda bulunmayı hedeflemiştir.

Tezin literatüre yaptığı en önemli katkılardan biri, tezde Türkiye’deki şehitlik ve gazilik kavramlarına ilişkin mevcut kanuni düzenlemelerin, İslâm hukuku çerçevesindeki temel ilkelerle ne derece örtüştüğünün ortaya konmasıdır. Bu bağlamda, Türkiye’de şehit ve gazi kabul edilen bireylere yönelik devletin sağladığı hak ve imkanlar, İslâm hukuku perspektifinden yeniden değerlendirilmiş ve bu değerlendirme, literatürdeki eksikliklerin giderilmesine katkı sağlamıştır.

Bunun yanında, şehitlik kavramının antropolojik ve sosyolojik boyutları daha önceki çalışmalara kıyasla daha geniş çerçevede ele alınmıştır. Şehitlik olgusunun, sadece dini bir statü değil, aynı zamanda bir toplumun değer sistemini ve kolektif kimliği üzerinde nasıl etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu çalışma, şehitlik kavramının farklı kültürel bağlamlarda nasıl evrildiği, günümüz Türkiye’inde nasıl anlam kazandığı ve toplumsal hafızada nasıl üretildiğini inceleyerek, alana yeni bir bakış açısı getirmiştir.

Çalışmanın diğer önemli bir katkısı, şehitlik kavramının hukuki, dini, sosyolojik boyutlarının bir arada değerlendirilmesidir. İslâm hukukunda yalnızca ibadet ve ahiret hayatıyla ilgili kavramlar olarak ele alınmamış, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasında vatan savunmasında önemli bir yer tutan kavramlar olarak analiz edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma, şehitlik ve gazilik kavramlarının hem İslâm hukuku açısından hem de günümüz Türkiye’si açısından ne denli önemli ve karmaşık olduğunu vurgulamış; bu kavramların günümüzdeki uygulama ve anlamlarını daha iyi kavrayabilmek adına yeni bir perspektif sunmuştur. Şehitlik ve gazilik, Türk toplumunun milli ve dini değerlerinin merkezinde yer almakta olup, bu değerlerin korunması ve yaşatılması, tezde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışma, şehitlik ve gaziliğin İslâm toplumlarındaki, semavi dinlerde ve özellikle Türkiye’de nasıl algılandığını, hukuki, dini ve toplumsal boyutlarını ortaya koyarak, bu kavramların modern yansımalarına dair derin bir anlayış geliştirmeyi başarmıştır.

KAYNAKÇA

- Aras, Ahmet. “Türk İslâm Kültüründe Fetih Vatan Sevgisi ve Şehitlik”. *Türk İslâm Medeniyetleri Akademik Araştırmalar Dergisi*. (2007): 4.
- Arslan, Ahmet. “İslâm ve Demokrasi Açısından Şehitlik”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları İslâm ve Demokrasi Kutlu Doğum Sempozyumu*, 309-310, 1998.
- Ateş, Nesibe Esen. “Şehit Aileleri, Gaziler ve Gazi Ailelerinde Dini Başa Çıkma: Adana Örneği”. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Beğâvî, Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mesud b. Muhammed b. el-Ferrâ, el-Beğâvî *Meâlimetü't-Tenzil fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (thk. Abdu'r-Razık el-Mehdî), Daru İhyâi et-Turasi'l- 'Arabî, Beyrut, h. 1420.
- Birsin, Mehmet. “Hakikate Tanıklık Bağlamında Şehitlik Kavramı ve İslâm Fıkhdaki Yeri”. *EKEV Akademi Dergisi*, (2011): 101-22.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Büyükyıldız, Fatih. “Hadislerde Şehitlik Kavramı”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2010.
- Can, Ali. " Kur'ân ve Yeni Ahit'e Göre Şehitlik". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (2015): 37.
- Cook, David. *İslâm'da Şehitlik*, çev. Beyza Topuz, İstanbul: Kabalcı, 2017.
- Çelebi, Selen. “Osmanlı Devleti'nde Şehitlik ve Gazilik (1826-1918)”. Doktora Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, 2023.
- Dağlıoğlu, Ufuk. “Hükmî Şehitlikle İlgili Rivâyetlerin Tedkîki”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
- Dikmen, Fatmanur; “Şehitlik Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir Analiz” Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2022.
- Düzcan, Bekir, “Çanakkale İçinde Kurdular Beni: Şehit(lik) İmgesi Üzerinden Toplumsal Bedenin İnşası”, Öl Dediler Öldüm, ed. Serdar M. Değirmencioğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s. 111-33.
- Erol, Ayten. “İslâm Hukukunda Şehitlik Bağlamında Şehit Ailelerinin Manevî Temelli Sosyal Koruması”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Ekim 2019.

(ErişimTarihi14Eylül2024).<https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/47063/588>
133

Erzincanlı, Yakup. “Türkiye’de Şehit Yakınları, Gazi ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2020.

Esinti, Enes. “İlahi Dinlerde Şehitlik” Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2019.

Ezheri, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed, *Tehzibü'l-Luga*, tahk.: Abdülhalim en-Neccar, ed-Darü'l-Eserriyye.

Geçit, Mehmet Seyid. Kur’ân’da Şehitlik. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2017).

Gürkan, S. L. “Ana Hatlarıyla Yahudilik”. *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*. Ankara, 2019.

Hamidullah, Muhammed. *Hazreti Peygamberin Savaşları*, çev. Salih Tuğ, Yağmur Yayınları, İstanbul: 1981.

Harman, Ayşenur. “Modern Ulus-Devlette Şehitlik”. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2021.

Harputlu, İlke. “Gazilerin Karşılaştığı Sorunlar ve Manevi Danışmanlık İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma”. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2023.

<http://www.muharipgaziler.org.tr> (21.02.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c0e4d19b97275.02415354

İbn Âbidin, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dımaşki (ö. 1252/1836), *Reddü’l-Muhtâr ale’d-Dürri’l-Muhtar*, 6 cilt, 2. b., Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1996.

İbn Esir, *el-Kâmil fi’t-Târih*, *Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye*, Beyrut 1965.

İbn Kesîr, *Ebu’l-Fidâ* İsmâil b. Ömer b. Kesîr, Tefsîrû’l-Kur’âni’l-Azîm, (Thk.: Sâmi b. Muhammed Selame) Dâru’t-Tayyibe lin’-Neşri ve’t-Tevzî’, 1999.

İbn Kesir, *Ebü’l-Fida İmadüddin* İsmail b. Ömer Tefsirü’l-Kur’âni’l-lazim, thk Mustafa es-Seyyid Muhammed vd., Mektebetü Evladi’s-Şeyh li’t-Tülas, Kahire 2000.

İbn Mace, Ebu Abdullah Muhammed, *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yay. İstanbul 1981.

İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem el-Mısırî, Lisânu’l-Arab, Dâru Sâdir, Beyrut, t.y.

- İnalcık, Halil. “Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi I”, Eren Yayıncılık, 2000.
- Kâsânî, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b Mes’ud b Ahmed el-Hanefi, *Bedâiu’s-sinâi fî tertîbi’ş-şerâi’*, VII cilt, 2. b., Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1406.
- Kayadibi, Fahri, İslâm Dini Terör ve Şiddete Karşıdır. *İstanbul Journal of Sociological Studies*(2007):15-25.
<http://dergipark.org.tr/pub/iusoskon/issue/9516/11889>
- Köprülü, Fuad. “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar”, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
Kur’ân-ı Kerîm.
- Kurt, Hasan. "İslâm İnancına Göre Şehitlik". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1 (2012):194.
- Küçük, Abdurrahman. “Asrın Kızılleması Türk Birliği”, Berikan Yayınevi, Ankara 2017.
- Nalbantoğlu, Sevgi. “Şehit Yakını, Gazi ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği”. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, 2023.
- Özcan, Abdülkadir, “Gazi”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlar, İstanbul 1996, XIII, 443.
- Razi, Fahreddin, " *Mefâtihi'l-gayb*" 16:89.
- Saıfula, Yıming. “Gazi Raviler”. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2022.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl (ö.483/1090), el-Mebsût, XXX cilt, Beyrut: *Dâru’l-Mârife*, 1414.
- Seyyid Kutub, *Fi Zilali'l-Kur’ân, Darü’ş-Şuruk*, Kahire 2003, 4:499.
- Sümer, Necati; “Dinlerde İntihar, Şehitlik ve Ötenazi”, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2015.
- Şahinler, Necmettin, Ersan GÜNGÖR, Ahmet Yüksel Özemre misalli kelimeler/kavramlar sözlüğü, İstanbul: Kurtuba Kitap, 2012.
- Taberi, Ebu Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid, *Camiü'l-beyan fî tefsiri'l-Kur’ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki, Merkezü'l-Buhusi ve' d-Deraseti'l-Arabiyyeti ve'l-İslâmiyyeti, Kahire 2001.

- Tahtâvî, Ahmed b. Muhammed b. İsmail el-Hanefi (Ö. 1231/1816), *Hâşiyetü't-Tahtâvî alâ merâki'l-felâh şerh-i nûri'l-îzâh*, Beyrut:Lübnan: *Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye*, 1997.
- TDK *Genel Açıklamalı Sözlük*. (2015). Genel Açıklamalı Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- TDV, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 428.
- Terörle Mücadele Kanunu (T.M.K.). *Resmî Gazete* 3713 (12 Nisan 1991).
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Topaloğlu, Bekir. “Şehîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (DİA), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2010, C. 38, s. 428.
- Turan, Osman. “Türkler ve İslâmiyet”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, *Ankara Ü. Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. IV, Ankara 1946.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 Stat. (1982).
- Yayla, A, (1990). “*Terörizm*”. Kavramsal Bir Çerçeve. Ankara: S.B.F. Yayınları.
- Yılmaz, Mehmet Faik. “Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı”, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi II. Uluslararası Plevne Kahramanı Gazi Osman Paşa ve Dönemi Sempozyumu*, editör Prof. Dr. Mustafa Çolak Dr. Murat Hanılçe Doç. Dr. İsmet Türkmen Dr. Kemal İbrahimzade Gaziosmanpaşa Üniversitesi, 2017.
- Yüce, Abdulhakim. *Şehitlik ve Şehitlerin Hayatı*, İstanbul 2001, 41-43.
- Zebîdî, es-Seyyid Muhammed Murtaza el-Hüseynî (v.893/1487), *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiru'l-Kâmus*, I-X, C. VIII, Dâr-u Sadr, Beyrut, 1306/1889.
- Zuhayli, Vehbe. *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, (Çev., Heyet), Risale Yayınları İstanbul 198.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Merve AKDEMİR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	İlahiyat
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	